

**9.SINIF TARİH DERS PROGRAMINDA YER ALAN “ADALET” VE
“DÜRÜSTLÜK” DEĞERLERİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ ALGILARININ
İNCELENMESİ**

Tuğçe Durmaz

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

EKİM, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren yirmi dört (24) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Tuğçe
Soyadı : Durmaz
Bölümü : Tarih Eğitimi
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: : 9.Sınıf Tarih Ders Programında Yeralan “Adalet” ve “Dürüstlük” Değerlerine İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi
İngilizce Adı: : Examination of Students' Perceptions of “Justice” and “Honesty” Values in the 9th Grade History Curriculum

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Tuğçe Durmaz

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Tuğçe Durmaz tarafından hazırlanan “9.Sınıf Tarih Ders Programında Yer Alan “Adalet” ve “Dürüstlük” Değerlerine İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Togay Seçkin Birbudak

Tarih Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Bahadır Kılcan

Sosyal Bilgiler Eğitimi, Gazi Üniversitesi

Üye (Başkan): Doç. Dr. Hasan Işık

Genel Türk Tarihi, Ankara YıldırımBeyazıt Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 21/11/2019

Bu tezin Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma Yel

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Aileme...

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimin her aşamasında bana destek olan, fikirleri ve tecrübeleriyle her daim bana yol gösteren en değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Togay Seçkin BİRBUDAK'a her şey için çok teşekkürler. Yardımlarınız ve desteğiniz olmadan tezimi sonlandıramazdım.

Bu zevkli ve öğretici çalışmaya başlamamı sağlayan, desteklerini, ilgi ve görüşlerini, paylaşımlarını, çalışmamın en son aşamasına kadar esirgemedi bana yardımcı olan Doç. Dr. Bahadır KILCAN hocama teşekkür ediyorum. Her anından keyif alarak hazırlamaya çalıştım.

Fikir ve düşünceleriyle yol gösterici Doç. Dr. Bülent AKBABA hocama teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca her anımda yanımda olan her zorluğu birlikte aştığımız çok değerli dostlarım Medine Nur KILINÇ, Ahmed Fatih GÖKTAN, Ali TUNÇEL, Burak AKDAĞ sizlere sonsuz teşekkürler.

Son olarak hayatımda örnek aldığım iki insana ne kadar teşekkür etsem azdır. Sınıf öğretmenini olan annem Ülkü DURMAZ ve tarih öğretmenini olan babam Ahmet DURMAZ eğitimci bir ailenin eğitimci kızı olarak yetişmekten ve sizin izininde ilerlemekten gurur duyuyorum. Canım kardeşim Baturalp DURMAZ en yakın takipçim destekçim her şey için teşekkür ederim.

9.SINIF TARİH DERS PROGRAMINDA YER ALAN “ADALET” VE “DÜRÜSTLÜK” DEĞERLERİNE İLİŞKİN ÖĞRENCİ ALGILARININ İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Tuğçe Durmaz

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ekim, 2019

ÖZ

Bu araştırma 9. sınıf tarih ders programında yer alan “Adalet” ve “Dürüstlük” değerlerine ilişkin öğrenci algılarını incelemek amacıyla yapılmıştır. 2017-2018 öğretim programına yerleştirilen değerler eğitimi ilk olarak 9. sınıf programına yerleştirildiği için 9. sınıf tercih edilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda 15 tarih öğretmeni ile yapılan görüşmeler sonucunda tarih derslerinde kazandırılması ön planda değerler olarak “Adalet” ve “Dürüstlük” değerleri ortaya çıkmıştır. Daha sonra Ankara ilinin dört merkez ilçelerinden uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiş dört lisede ikişer sınıf öğrenciyle araştırmanın çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırma iki aşamalı olarak Aralık ve Mayıs aylarında aynı öğrencilerle yapılmıştır. İlk uygulama Aralık 2017 tarihinde 146 kız öğrenci, 113 erkek öğrenci ile gerçekleştirilmiş. İkinci uygulama Mayıs 2018 tarihinde 145 kız 108 erkek öğrenci ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma nitel araştırma yöntemlerine uygun olarak tasarlanmıştır. Verileri toplamak için de nitel araştırma tekniklerinden “Mecazlar Yoluyla Veri Toplama Formu” kullanılmıştır. Burada öğrencilerden “Adalet” ve “Dürüstlük” değerlerini soyut veya somut bir şeye benzetmeleri ve verilen form kâğıdının altına metaforlarıyla ilgili bir karikatür/resim çizmeleri istenmiştir.

Araştırmanın sonucunda kız ve erkek öğrencilerin oluşturdukları “Adalet” ve “Dürüstlük” değerlerine yönelik metaforlar ve karikatür/resimler ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Kız öğrencilerin “Adalet” değerini “çöplük, postit, hayal kırıklığı” gibi olumsuz metaforlara benzetirken diğer bir yandan da “su, güneş, evin temeli, oksijen, anne” gibi hayatın temelini oluşturan metaforları kullandıkları da görülmüştür.

Erkek öğrenciler “Adalet” değeri için “ağacın kökü, gövdesi ve meyvesi, su, oksijen, yemek” gibi hayat kaynağı olan metaforları kullanmışlardır. Öte yandan ilk uygulamada “boş kutu, hayal kırıklığı” gibi olumsuz metaforları kullanan öğrenci sayısı ikinci uygulamadakinden daha azdır.

Kız öğrenciler “Dürüstlük” değeri için “su, ayna, yeni doğan bebeğin kalbi, defter, yemek tarifi, güven halkası” gibi temizliği, korunması gereken, insanı memnun eden durumları ön plana alarak metaforlarını oluşturmuşlardır.

Erkek öğrenciler “Dürüstlük” değeri için “berrak bir göl, sökük çorap, kömürün elmasa dönüşmesi, şeffaf saydan cam” gibi zor olsa bile yapılması gereken durum olduğunu genel anlamda herkesin kabul ettiği bir değer olduğunu belirten metaforlar oluşturmuşlardır.

Erkek veya kız ayrımı olmadan çalışmanın sonucuna baktığımızda ise öğrencilerin “Adalet” ve “Dürüstlük” gibi soyut olan değerleri kavrayamadıkları görülmüştür. Özellikle son uygulamada 2017 öğretim programıyla tarih derslerine giren değerler eğitimi programının, öğrencilere herhangi bir katkıda bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler	: Tarih eğitimi, değerler eğitimi, değer, metafor
Sayfa Adedi	: 129
Danışman	: Doç. Dr. Togay Seçkin Birbudak

**EXAMINATION OF STUDENTS PERCEPTIONS OF “JUSTICE”
AND “HONESTY” VALUES IN THE 9TH GRADE HISTORY
CURRICULUM
(Master’s Thesis)**

**Tuğçe Durmaz
GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
October, 2019**

ABSTRACT

This study was conducted to examine the students' perceptions of “Justice” and “Honesty” values in the 9th grade history curriculum. For this purpose, in the 2017-2018 academic year, the study group was composed of four high schools selected from four central districts of Ankara and two high school classes in each. The research was conducted in two stages in December and May with the same students. The first implementation was made in December 2017 with 146 female students and 113 male students. The second implementation was conducted in May 2018 with 145 girls and 108 boys. The research was designed in accordance with qualitative research methods. In order to collect data, one of the qualitative research techniques, “Collecting Data Via Metaphors” Form was used. In this form, the researcher asked the students to compare the values of Justice and Honesty with something abstract or concrete and draw a cartoon / picture about their metaphors under the given form sheet. At the end of the research, metaphors and cartoons / pictures related to the values of Justice and Honesty formed by male and female students were evaluated separately.

While female students compared the value of Justice to negative metaphors such as “waste, sticker and frustration”, they also used metaphors that form the basis of life such as “water, sun, the foundation of the house, oxygen and mother”.

Male students used metaphors which are the “source of life such as root, stem and fruit of the tree, water, oxygen and food” for value of Justice. On the other hand, the number of students using negative metaphors such as “empty box and frustration” in the first implementation is less than in the second implementation.

Female students formed their metaphors for Honesty value by considering the cleanliness such as water, mirror, heart of newborn baby, notebook, recipe, trust ring, which should be protected and satisfied people.

Male students wrote metaphors explaining that there is a situation that should be done even if it is difficult for Honesty value and that it is generally accepted by everyone. for example, a clear lake, ripped socks, conversion of coal into diamonds, transparent transparent glass. When we look at the results of the study without distinction between boys or girls, it is seen that students cannot comprehend abstract values such as Justice and Honesty. It was concluded that the values education program, which entered history courses with the MEB 2017 curriculum, did not contribute to the students.

Key Words : History education, value education, value, metaphor
Total Pages : 129
Supervisor : Assoc. Prof. Togay Seçkin Birbudak

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZ	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xx
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Alt Problemler	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar	4
1.7. Araştırmanın Önemi ve Amacı	5

BÖLÜM II	8
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Tarih Öğretimi	8
2.2. Tarih Öğretiminin Amaçları	9
2.3. Değer Eğitimi	10
2.3.1. Okulda Değer Eğitimi	11
2.3.1.1. Telkin (Doğrudan) Yaklaşımı:	11
2.3.1.2. Değer Açıklama (Değer Belirginleştirme) Yaklaşımı:	11
2.3.1.3. Değer Analizi Yaklaşımı:	12
2.3.1.4. Ahlaki Muhakeme (İkilem) Yaklaşımı:	13
2.3.1.5. Değerlerin Gizli Öğretimi (Örtük Program) Yaklaşımı:	13
2.3.2. Tarih Öğretiminde Değer	13
2.3.2.1. Adalet Değeri	15
2.3.2.2. Dürüstlük Değeri	15
2.4. İlgili Araştırmalar	15
BÖLÜM III.....	21
YÖNTEM	21
3.1. Araştırma Modeli	21
3.2. Çalışma Grubu	21
3.3. Veri Toplama Araçları	22
3.4. Veri Toplama Aşaması	22
3.4.1. Ön Uygulama Aşaması (Aralık, 2017)	22
3.4.2. Son Uygulama Aşaması (Mayıs, 2018)	23
3.5. Verilerin Analizi Yöntemi	23
3.5.1. Metafor Kodlama ve Ayıklama Aşaması	23

3.5.2. Resim/Karikatür Ayıklama Aşaması.....	25
3.5.3. Örnek Metafor Derleme Aşaması.....	25
3.5.4. Kategori Geliştirme Aşaması.....	26
3.5.5. Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması	26
3.5.6. Verilerin Bilgisayar Ortamına Aktarılması	26
BÖLÜM IV	27
BULGULAR VE YORUM	27
4.1. Adalet Değeri ile İlgili Ön Uygulama Bulguları	27
4.1.1. Kız Katılımcılara Ait Bulgular.....	27
4.1.2. Erkek Katılımcılara Ait Bulgular	36
4.2. Dürüstlük Değeri ile İlgili Ön Uygulama Bulguları	40
4.2.1. Kız Katılımcılara Ait Bulgular	40
4.2.2. Erkek Katılımcılara Ait Bulgular	49
4.2. Adalet Değeriyle İlgili Son Uygulama Bulguları	55
4.2.1. Kız Katılımcılara Ait Bulgular	55
4.2.2. Erkek Katılımcılara Ait Bulgular	63
4.3. Dürüstlük Değeriyle İlgili Son Uygulama Bulguları	72
4.3.1. Kız Katılımcılara Ait Bulgular	72
4.3.2. Erkek Katılımcılara Ait Bulgular.....	84
BÖLÜM V	92
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	92
5.1. Sonuç ve Tartışma	92
5.1.1. Adalet Değerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	92
5.1.2. Dürüstlük Değerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	94
5.2. Öneriler.....	95

KAYNAKLAR	96
EKLER.....	101
EK 1: Araştırmanın Uygulanması İçin Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden Alınan Elektronik İmzalı İzin Belgesi.....	102
EK 2. Metaforlar Yoluyla Değerlere Yönelik Veri Toplama Formu	103
EK 2.1. Birinci Sayfa	103
EK 2.2. İkinci Sayfa	104
EK 2.3. Üçüncü Sayfa	105

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kız Katılımcıların “Adalet” Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar (Ön Uygulama).....	27
Tablo 2. Kız Katılımcıların “Adalet” Değerine Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri (Ön Uygulama).....	28
Tablo 3. Erkek Katılımcıların “Adalet” Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar (Ön Uygulama).....	36
Tablo 4. Erkek Katılımcıların “Adalet” Değerine Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri (Ön Uygulama).....	36
Tablo 5. Kız Katılımcıların “Dürüstlük” Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar (Ön Uygulama).....	40
Tablo 6. Kız Katılımcıların “Dürüstlük” Değerine Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri (Ön Uygulama).....	41
Tablo 7. Erkek Katılımcıların “Dürüstlük” Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar (Ön Uygulama).....	49
Tablo 8. Erkek Katılımcıların “Dürüstlük” Değerine Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri (Ön Uygulama).....	49
Tablo 9. Kız Katılımcıların “Adalet” Değerine Yönelik Oluşturdukları Metaforlar (Son Uygulama).....	55
Tablo 10. Kız Katılımcıların “Adalet” Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metafor Kategorileri (Son Uygulama).....	55
Tablo 11. Erkek katılımcıların “Adalet” değerine ilişkin geliştirdikleri metaforlar (Son uygulama).....	63

Tablo 12. <i>Erkek katılımcıların “Adalet” değerine ilişkin oluşturdukları metafor kategorileri (Son Ugulama)</i>	64
Tablo 13. <i>Kız katılımcıların “Dürüstlük” değerine ilişkin oluşturdukları metaforlar (Son uygulama)</i>	72
Tablo 14. <i>Kız katılımcıların “Dürüstlük” değerine ilişkin geliştirdikleri metafor kategorileri (Son Uygulama)</i>	73
Tablo 15. <i>Erkek katılımcıların “Dürüstlük” değerine ilişkin geliştirdikleri metaforlar (Son uygulama)</i>	84
Tablo 16. <i>Erkek katılımcıların “Adalet” değerine ilişkin oluşturdukları metafor kategorileri (Son Uygulama)</i>	84

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Ö:131 numaralı öğrenci görüşü	29
<i>Şekil 2.</i> Ö: 28 numaralı öğrenci görüşü	29
<i>Şekil 3.</i> Ö: 161 numaralı öğrenci görüşü	30
<i>Şekil 4.</i> Ö: 162 numaralı öğrenci görüşü	30
<i>Şekil 5.</i> Ö:42 numaralı öğrenci görüşü	31
<i>Şekil 6.</i> Ö:133 numaralı öğrenci görüşü	31
<i>Şekil 7.</i> Ö:68 numaralı öğrenci görüşü	32
<i>Şekil 8.</i> Ö:103 numaralı öğrenci görüşü	32
<i>Şekil 9.</i> Ö:200 numaralı öğrenci görüşü	33
<i>Şekil 10.</i> Ö:238 numaralı öğrenci görüşü	33
<i>Şekil 11.</i> Ö:232 numaralı öğrenci görüşü	34
<i>Şekil 12.</i> Ö:220 numaralı öğrenci görüşü	35
<i>Şekil 13.</i> Ö:183 numaralı öğrenci görüşü	35
<i>Şekil 14.</i> Ö:32 numaralı öğrenci görüşü	37
<i>Şekil 15.</i> Ö:149 numaralı öğrenci görüşü	38
<i>Şekil 16.</i> Ö:161 numaralı öğrenci görüşü	39
<i>Şekil 17.</i> Ö:142 numaralı öğrenci görüşü	39
<i>Şekil 18.</i> Ö:60 numaralı öğrenci görüşü	40
<i>Şekil 19.</i> Ö:15 numaralı öğrenci görüşü	42
<i>Şekil 20.</i> Ö:40 numaralı öğrenci görüşü	43

Şekil 21. Ö:111 numaralı öğrenci görüşü	43
Şekil 22. Ö:221 numaralı öğrenci görüşü	44
Şekil 23. Ö:225 numaralı öğrenci görüşü	44
Şekil 24. Ö:53 numaralı öğrenci görüşü	45
Şekil 25. Ö:133 numaralı öğrenci görüşü	45
Şekil 26. Ö:190 numaralı öğrenci görüşü	46
Şekil 27. Ö:73 numaralı öğrenci görüşü	46
Şekil 28. Ö:134 numaralı öğrenci görüşü	47
Şekil 29. Ö:21 numaralı öğrenci görüşü	47
Şekil 30. Ö:197 numaralı öğrenci görüşü	48
Şekil 31. Ö:235 numaralı öğrenci görüşü	48
Şekil 32. Ö:10 numaralı öğrenci görüşü	50
Şekil 33. Ö:49 numaralı öğrenci görüşü	51
Şekil 34. Ö:76 numaralı öğrenci görüşü	51
Şekil 35. Ö:169 numaralı öğrenci görüşü	52
Şekil 36. Ö:208 numaralı öğrenci görüşü	52
Şekil 37. Ö:200 numaralı öğrenci görüşü	53
Şekil 38. Ö:118 numaralı öğrenci görüşü	53
Şekil 39. Ö:178 numaralı öğrenci görüşü	54
Şekil 40. Ö:209 numaralı öğrenci görüşü	54
Şekil 41. Ö:42 numaralı öğrenci görüşü	56
Şekil 42. Ö:47 numaralı öğrenci görüşü	57
Şekil 43. Ö:88 numaralı öğrenci görüşü	57
Şekil 44. Ö:97 numaralı öğrenci görüşü	58
Şekil 45. Ö:228 numaralı öğrenci görüşü	58
Şekil 46. Ö:232 numaralı öğrenci görüşü	59

Şekil 47. Ö:61 numaralı öğrenci görüşü	59
Şekil 48. Ö:63 numaralı öğrenci görüşü	60
Şekil 49. Ö:65 numaralı öğrenci görüşü	60
Şekil 50. Ö:141 numaralı öğrenci görüşü	61
Şekil 51. Ö:154 numaralı öğrenci görüşü	61
Şekil 52. Ö:27 numaralı öğrenci görüşü	62
Şekil 53. Ö:167 numaralı öğrenci görüşü	62
Şekil 54. Ö:231 numaralı öğrenci görüşü	63
Şekil 55. Ö:13 numaralı öğrenci görüşü	65
Şekil 56. Ö:33 numaralı öğrenci görüşü	65
Şekil 57. Ö:35 numaralı öğrenci görüşü	66
Şekil 58. Ö:130 numaralı öğrenci görüşü	66
Şekil 59. Ö:183 numaralı öğrenci görüşü	67
Şekil 60. Ö:70 numaralı öğrenci görüşü	68
Şekil 61. Ö:145 numaralı öğrenci görüşü	68
Şekil 62. Ö:150 numaralı öğrenci görüşü	69
Şekil 63. Ö:209 numaralı öğrenci görüşü	69
Şekil 64. Ö:34 numaralı öğrenci görüşü	70
Şekil 65. Ö:36 numaralı öğrenci görüşü	70
Şekil 66. Ö:138 numaralı öğrenci görüşü	71
Şekil 67. Ö:108 numaralı öğrenci görüşü	72
Şekil 68. Ö:48 numaralı öğrenci görüşü	74
Şekil 69. Ö:114 numaralı öğrenci görüşü	75
Şekil 70. Ö:157 numaralı öğrenci görüşü	75
Şekil 71. Ö:62 numaralı öğrenci görüşü	76
Şekil 72. Ö:104 numaralı öğrenci görüşü	77

<i>Şekil 73.</i> Ö:151 numaralı öğrenci görüşü	77
<i>Şekil 74.</i> Ö:179 numaralı öğrenci görüşü	78
<i>Şekil 75.</i> Ö:9 numaralı öğrenci görüşü	79
<i>Şekil 76.</i> Ö:82 numaralı öğrenci görüşü	79
<i>Şekil 77.</i> Ö:187 numaralı öğrenci görüşü	80
<i>Şekil 78.</i> Ö:115 numaralı öğrenci görüşü	80
<i>Şekil 79.</i> Ö:231 numaralı öğrenci görüşü	81
<i>Şekil 80.</i> Ö:71 numaralı öğrenci görüşü	81
<i>Şekil 81.</i> Ö:75 numaralı öğrenci görüşü	82
<i>Şekil 82.</i> Ö:109 numaralı öğrenci görüşü	82
<i>Şekil 83.</i> Ö:166 numaralı öğrenci görüşü	83
<i>Şekil 84.</i> Ö:221 numaralı öğrenci görüşü	83
<i>Şekil 85.</i> Ö:199 numaralı öğrenci görüşü	85
<i>Şekil 86.</i> Ö:222 numaralı öğrenci görüşü	86
<i>Şekil 87.</i> Ö:22 numaralı öğrenci görüşü	87
<i>Şekil 88.</i> Ö:61 numaralı öğrenci görüşü	87
<i>Şekil 89.</i> Ö:185 numaralı öğrenci görüşü	88
<i>Şekil 90.</i> Ö:224 numaralı öğrenci görüşü	88
<i>Şekil 91.</i> Ö:77 numaralı öğrenci görüşü	89
<i>Şekil 92.</i> Ö:174 numaralı öğrenci görüşü	90
<i>Şekil 93.</i> Ö:223 numaralı öğrenci görüşü	90

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

%	Yüzde
(f)	Frekans
(Ö)	Öğrenci
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
TDK	Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın önemi ve amacı, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar açıklanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Sosyal bir varlık olan insanoğlu var olduğu günden beri belirli nedenlerle diğer insanlarla birlikte yaşamak zorunda kalmıştır. İnsanların bir arada yaşamak zorunda olmaları toplumda yaşayan diğer insanlarla çeşitli sosyal ilişkiler kurmalarını gerektirmektedir. Sözü edilen ilişkiler ekonomik, sosyal ve kültürel başta olmak üzere çeşitli farklılıklarıyla toplumsal yaşamın her bir parçasında yaşanmaktadır (Yazar, 2016, s.96-109). Çağımızda globalleşmeye ve bilgi iletişim teknolojilerindeki güncellemelere bağlı olarak gelişen ilerlemeler, dünyadaki kültürel ve sosyal sınırları ortadan kaldırmakta ve yaşam alanımızı daraltmaktadır. Bu daralma ile globalleşmenin getirdiği ve bilgi iletişim teknolojilerinin de toplumlara sunarken aracı olduğu sorumsuzluk ve hoşgörüsüzlük gibi olumsuz davranışlar topluma büyük ölçüde tesir etmektedir. Günlük hayata yansıyan bu tür olumsuzlukların günden güne artması toplumda huzura katkı sağlayan sosyal değerlerin önemini gözler önüne sermektedir (Kılcan ve Akbaba, 2013, s.114).

Değer, arzu edilen, arzu edilebilen şey, olaylarla ilgili insan tutumu demektir. Değerler, arzu edilen davranış şekilleri ya da arzu ettiğimiz hayatımızda ki inançlarımıza, davranışlarımıza yön gösteren kriterlerdir. Başka bir anlatımla değer; bir varlığa, nesneye ya da faaliyete, bireysel ve toplumsal açıdan tanınan önem ya da üstünlük anlamına gelmektedir (Aydın, 2010, s.18). Akbaş, “değerler toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin

tercih edilmesi gerektiğini ve kısaca nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir ” demiştir (Akbaş, 2008, s.10). Doğan, “bir ülkenin eğitim sistemi o ülkenin önem verdiği ve eğitim sistemine de yansımış olan değerlerle başlar. Bu değerler eğitimin çerçevesini, amaçlarını ve yönünü belirler” demiştir (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s. 55).

Kneller ve Tozlu değerler eğitiminde asla zorlama söz konusu değildir demiştir. Kişi, başka bir kişiye başka bir değeri seçmeye zorlayamayacağı gibi, kendi değerini de zorla kabullendirmek için çalışamaz da. Bir öğretmen öğrencilerine değer kazandırmak için çalışırken, öğrencilere inandırdığı değerleri sunabilir ve inanma nedenlerini anlatarak sonradan öğrencilerin kendi değerlerini seçmesini sağlayabilir (Kneller, 1964, Tozlu 1997; Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s. 63-64).

Değerler, sosyoloji ve eğitim bilimleri başta olmak üzere sosyal bilimler kapsamına giren birçok disiplinin çalışma alanı içinde bulunmaktadır.

Marshall değer “etik veya sosyal hayata uygun olan davranışların insanlarda, doğruyu yanlış, istenileni istenilmeyeni tartıştıkları ve ortak fikirlerini belirttikleri kavram” olduğunu söylemektedir. Aile değerler eğitiminin başlangıcında yer alırken, aynı zamanda çocuklar için iyi bir eğitim yeridir. Çocuğun ahlaki ve sosyal hayatını büyük ölçüde etkileyecek olan ilk öğrenmelerin ve ailenin değerler eğitimindeki rolü zamanla daha iyi görülmektedir. Değerlerin verilmesinde ailelerin ve toplumun büyük görevlerinin olmasıyla birlikte, yaşadığımız modern toplumlarda okullara ve okullarda görev yapan öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir (Marshall, 1999; Yazar, 2016, s. 101-110).

Okullar, Akbaş’a göre eğitim programlarına "değer eğitimi" dersi koyulmasa da, örtük program (hidden curriculum) ile değer öğretmektedir. Çünkü okullarda ki ortam, öğretmenlerde ki disiplin ve yine öğretmenlerin beklentileri gibi durumlar, değerleri öğretmektedir ya da öğrencilerin değer gelişimine katkı sağlamaktadır. Buna benzer pek çok yönden bakıldığında, ilköğretim yıllarında değer eğitiminin sağlıklı ve doğru bir şekilde verilmesi, bireylerin gelecek yaşamlarında kişiliklerini oluşturmada katkı sağlayacaktır (Akbaş, 2004; Aladağ, 2012, s. 125-126).

Tarih derslerinin vatan, millet, bayrak, devlet, yönetme biçimi, hak ve sorumluluklar gibi unsurları öne çıkartmasının yanı sıra analitik, eleştirel ve demokratik düşünme becerileri gibi becerilerin gelişimine de katkı sağlar. Gençlerde sorumluluk duygusu ve vatandaşlık bilinci tarih dersleri sayesinde önemli bir role sahip olmuştur. Tarih derslerinde yeni oluşturulan

değerler kişisel, bütüncül ya da kültürel içeriğe sahip olabilirler (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s. 77-82). Aynı zamanda öğrenciler, okullarda açık ya da örtük programlar ile değeri farklı şekillerde kazanabilirler. Okullarda bilişsel alanla ilgili çalışırken aynı zamanda saygılı olmak, yardımsever olmak, hoşgörülü olmak gibi eğitim sisteminin amaçlarını yerine getirebilirler. Bu sayede öğrencilerin karakter ve kişilik bilinci pozitif yönde gelişmiş ve ahlaki açıdan da desteklenmiş olur (Çengelci, Hancı, ve Karaduman, 2013, s. 44-46).

Soyut kavramların çokça bulunduğu tarih dersinde öğrencilerin ilgilerinin ve bu derse olan sevgilerinin artması için çeşitli yöntem ve teknikler uygulanmaktadır.

Kişilerin ulusal ve evrensel değerlere sahip olması, değerler eğitimi benimsemesine bağlıdır. 2017/2018 eğitim/öğretim yılında 9. sınıf tarih dersi öğretim programıyla gündeme gelen değerler eğitimi kavramı değerleri olmak üzere 10 kök değer altında toplanmıştır. Bunlar; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerleridir. Bu değerler birbirleriyle bağlantılıdır ve her biri farklı bir takım değerleri de içinde barındırmaktadır (MEB, 2017, s. 13-14). Bu çalışmada amaç 2017/2018 öğretim planına göre öğrencilerin “Adalet” ve “Dürüstlük” değerlerine ilişkin algılarını görmektir ve bu bu programla yerleştirilen 10 kök değer ilk olarak 9. sınıf öğretim programında geçerli olmak üzere hazırlandığı için 9. sınıf tercih edilmiştir. Programa göre devam eden senelerde 10. ve 11. sınıf programının içerisine değer eğitimi dâhil edilecektir.

1.2. Problem Cümlesi

9. sınıfta yer alan “adalet” ve “dürüstlük” değerlerine ilişkin öğrencilerin algıları nasıldır?

1.3. Alt Problemler

1. Uygulama öncesinde ve sonrasında öğrencilerin “adalet” değerine ilişkin algıları nasıldır?
 - a. Uygulama öncesinde ve sonrasında kız öğrencilerin adalet değerine ilişkin oluşturdukları metafor ve bu metaforlardan yola çıkarak oluşturulan metafor kategorileri nasıldır?
 - b. Uygulama öncesinde ve sonrasında erkek öğrencilerin adalet değerine ilişkin oluşturdukları metafor ve bu metaforlardan yola çıkarak oluşturulan metafor kategorilerin nasıldır?

2. Uygulama öncesinde ve sonrasında öğrencilerin “dürüstlük” değerine ilişkin algıları nasıldır?
 - a. Uygulama öncesinde ve sonrasında kız öğrencilerin dürüstlük değerine ilişkin oluşturdukları metafor ve bu metaforlardan yola çıkarak oluşturulan metafor kategorileri nasıldır?
 - b. Uygulama öncesinde ve sonrasında erkek öğrencilerin dürüstlük değerine ilişkin oluşturdukları metafor ve bu metaforlardan yola çıkarak oluşturulan metafor kategorilerin nasıldır?

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin samimi bir şekilde veri toplama formuna cevap verdikleri düşünülmektedir.
2. Tarih öğretmenlerinin değer öğretiminde bütün değerlere eşit derecede önem verdiği düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma 2017/2018 eğitim/öğretim yılı içerisinde Ankara ilinin dört merkez ilçesinden uygun örnekleme yöntemiyle seçilen ortaöğretim kurumlarında eğitim gören 9. sınıf öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.
2. Değişken olarak cinsiyet faktörü ele alınmıştır. Diğer faktörler (sosyo ekonomik düzey) göz ardı edilmiştir.
3. Veri toplamak amacıyla kullanılan mecazlar yoluyla veri toplama formunda, öğrencilerden çizimleri istenilen resimler/karikatürler ve her iki değere ilişkin oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formuyla ölçüm yapılmıştır.
4. Her bir katılımcının oluşturduğu metaforları ve açıklamalarını vermek çalışmanın ekonomikliğine zarar vereceği düşüncesiyle yüksek frekansta olan metaforlar ve açıklamaları aynen alınarak verilmiştir.

1.6. Tanımlar

Adalet: Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk (TDK, 2005).

Dürüstlük: Doğruluk (TDK, 2005).

Metafor: Bir ilgi ve benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz (TDK, 2005).

Değerler: Değerler duyuşsal alan içerisinde yer alan düşünce ve eylemlerimizi etkileyen, onlara yön veren zihinsel olgulardır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008).

1.7. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Bugün değer eğitimi pek çok gelişmiş ülkede tartışılmaya devam etmektedir. Değer eğitime verilen önem bizlere eğitimde neyin ne şekilde öğretilbileceğine dair ortak fikir birliğine ulaşabilmemizi de sağlamıştır.

Farklı farklı alanların uzmanları karmaşık tartışmalar ile bugünkü çok sayıda ortak değeri ele aldıktan sonra günümüz değer içeriklerini belirlemişlerdir. Bu fikir birliğine karşı olanları incelediğimizde ise değerlerden bahsedildiğinde açıkça ya da dolaylı olarak kınama görmek kaçınılmazdır. Değer sistemini insanların kendilerine has kültürlerine katmak için yani hayatın içine dâhil edebilmek için yeni stratejiler ve uygulamalar yapılmalıdır (Aladağ, 2012, s.125).

1920’li yıllarda yapılan çalışmalarda ilk kez değerler eğitimin geçmişine dair çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar da ancak 1970’li yılların sonlarında yayımlanmıştır. 1990’lı yıllarda yapılan değerler eğitimi çalışmalarında da değişimler olduğu göze çarpmaktadır. Burada toplumsal değerlere ve ahlaki değerlere gösterilen önemlerdense kişisel uyuma dayalı değerleri göz önüne çıkartmışlardır. Bu süreç sonunda toplumsal değerlerde, ahlak eğitiminde sorunların çıkması ile değerler eğitimi yeniden değerlendirme konusu gündeme gelmiştir. 1960-80’li yıllarda yapılan araştırmalarda değer gerçekleştirme yaklaşımlarının güncel araştırmalar arasına girdiğini insanların duygu, inançlarının farkına varma yolunda çalışmaların yapılmaya başlandığını görmekeyiz (Ulusoy ve Arslan, 2016, s. 7).

2005 yılında kabul edilen eğitim programından sonra ülkemizde değerler eğitimi kavram olarak gündeme gelmeye başlamıştır.

Howard’ın belirttiği gibi terim olarak “ahlak eğitimi, karakter eğitimi ve değer eğitimi olarak kullanılan kavramlarda amaç bireylerin davranışlarında kendilerine özgü olmaları, insancıl yaklaşımlarda bulunmalarına imkân sağlamaktır” (Howard, 2005; Ulusoy, 2016).

Tarih eğitimi açısından baktığımızda ise 2007 yılından itibaren uygulamaya konulan tarih öğretim programının amaç, içerik, öğretim yaşantıları ve ölçme-değerlendirme unsurlarını karşılayan ilk program olduğu söylenebilir. Fakat tarih eğitim programına değerler eğitiminin girmesi 2016 yılında taslak öğretim programının yayımlanmasıyla olmuştur. Daha önceki programlarda değer ifadelerine, amaçlar kısmında sınırlı bir şekilde yer verilirken yeni program, değerler eğitimine bağımsız bir bölüm ayırmaktadır. Değerler eğitimin özü ve ruhu” olarak ifade edilmiştir (F. Yazıcı, 2017, s. 370-375).

Tarih öznel bir düşünme şeklidir. Bu düşünce şeklinin yapısına, nesnesine yöntemine ve değerine ait soruları bir tarihçi cevaplayabilir.

Ders kitapları hala hayatta olan tarihçilerin kendi düşündüklerini anlatır hep. Zamanla ders kitaplarında yer alan konular, tarihsel düşüncenin geçmişte kalmış sonuçları değildir sadece bunların içine tarihsel düşüncenin ilkeleri de girer. Yani tarihte asıl olan tarihsel düşünmenin yapısına, nesnesine, yöntemine ve değerine ilişkin tasarımlardır (Collingwood, 2013, s. 40-41).

Demircioğlu, “eğitilmiş insan, geçmiş ve onun ışığı altında bugünü görebilen insandır. Bugünü anlayabilmek için de, toplumsal olayları, uluslararası ilişkileri, çatışmaları ve mücadeleleri tarihsel gelişimle beraber bilmek gereklidir” demektedir. Tarih dersleri geçmişten ders almamızı sağlayan bizi birlik ve beraberliğe götüren en önemli derslerden birisidir. Tarih dersleri yardımıyla öğrenciler, geçmişten günümüze kadar neler yaşandığını, günümüzde var olan sosyal, siyasal, ekonomik sorunlar ve bu sorunlara bağlı olarak ortaya çıkan çatışmaların nedenlerini öğrenebilir ve bu günümüzü daha net yorumlayabilirler (Demircioğlu, 2016, s. 69).

Tarih geçmişten günümüze doğru incelenemeye tabi tutulduğunda, sadece geçmişi inceleyen bilim dalı olmadığı aslında değişik amaçlar için de kullanıldığı görülmektedir. Southgate (1997)’e göre politika, ideoloji, ahlak, din, ve ilgi ve eğlence gibi değişik amaçlarda tarih kullanılmıştır ve onun aracılığı ile toplumsal değerleri öğrenip geliştirmemiz mümkün olmuştur. Bugünlerde ise çoğunlukla tarih eğitiminin zihinsel becerileri geliştirmeye, vatandaşlık eğitimi vermeye dayalı olduğunu görmekteyiz (Southgate, 1997; Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s.70). Safran, “değerler eğitiminde insanın davranışını, kararını etkileyen unsurların öneminin kişinin hangi değere sahip olması gerektiğini önermekten daha önemli” olduğunu söylemektedir. İnsanların seçme imkânları olup kendileri için belli

değerleri benimseyip o değerlere göre davrandıklarında insani ilişkilerinde değişik sonuçları olduğu görülmektedir. Burada insan ilişkilerinde değerlerin oynadığı rolün herkesçe anlaşılması ulaşılmak istenilen sonuçtur (Safran, 1993, s.831).

Bu araştırma tarih programına 2017/2018 senesinde yayımlanmış olan 9. sınıf öğretim programının içersine “değerler eğitimi” bölümünün yerleştirilmiş olmasından dolayı, bu konu hakkında öğrencilerin algılarını görmek amacıyla yapılmıştır. Değer eğitimi müfredatta 2017 yılında 9. sınıftan başlamak üzere yerleştirilmiş ve devam eden senelerde üst sınıfların öğretim programlarına eklenecektir. Bundan dolayı daha önce bu alanda yapılmış direk bir çalışma bulunmamaktadır. Programa yerleştirilen on kök değerden (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) ikisinin “Adalet” ve “Dürüstlük” değerlerinin, ortaöğretim 9. sınıf öğrencileri üzerindeki algısını inceleyen ilk çalışmalardan olacağı için önemlidir. Çalışmada incelenen “Adalet” ve “Dürüstlük” değerleri 15 tarih öğretmeni ile yapılan görüşmeler sonucunda tarih derslerinde kazandırılması ön planda değerler olarak ortaya çıktığı için tercih edilmiştir. Değerler eğitimi 2005 yılından beri sosyal bilgiler dersinde var olan bir olgudur, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinden “Adil Olma” ve “Dürüstlük” değerlerini alarak 9. sınıfa geldikleri verilerin analizi kısmında göz önünde bulundurulacaktır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde kavramsal çerçeveden söz edilerek araştırma ile ilgili yapılan literatür taraması neticesinde ulaşılan daha önceden çalışılmış benzer kaynaklardan bahsedilecektir.

2.1. Tarih Öğretimi

“Tarih geçmiş bilimidir.” Bu şekilde verilen ifadeler yanlış ifadelerdir. Nedeni ise geçmiş geçmiş olarak bilimin konusu içerisine giremez. Tek ortak yanları çağdaşlık olanlar akılcı bir bilimin çatısı altında bulunamazlar. Bu duruma benzer bütüncül bir evren bilimi tasavvur edilemez (Bloch, 2015, s.65). “Tarih niçin öğretilmelidir?” sorusuna cevap ararken; tarihin geçmiş, olduğunu değil de geçmişin biraz kıyısında durduğu gerçeğini düşünürsek tarih “Kütüphanededir”, “Arşivdedir”, “Herhangi bir tarih kitabının ta kendisindedir”, “Zihnimizdedir”, “Geçmişin bugünü etkilediği her yerdedir” gibi alternatiflere yakın durmak daha akıllıca olmaktadır. İnsanın geçmişle arasında kurduğu köprüdür aslında tarih. Tarih sadece gerçeği amaçlar. Tarih öğretimi ise gerçekten bağımsız olmamalıdır. Tarihin bir sosyal bilim olduğunu tarih eğitimcilerinin kabul etmeleri ve içeriklerinden de haberdar olmaları gerekmektedir (Safran, 2016a, s. 19-22). “Tarih=geçmiş” değildir. Geçmiş zamanın üç formundan biridir. Geçmişte gerçekleşip bitmiş olaylarla ilgilenir tarih fakat geçmişi tam olarak çalışmaya ne imkân ne de gerek vardır. Yani geçmişten bugüne yaşanmış olayların, düşüncelerin izinde değişimleri ve bugüne kadar geldiğini inceleyebildiğimiz sürekliliği çalışır (Şimşek, 2015, s. 8).

Tarih öğretimi kişiye karar alma, sorunlara eleştirel yaklaşma gibi becerilerin kazandırılmasında akıla ilk başta gelecek şey olmalıdır. Tarihin bu şekilde öğretilmesi, tarih eğitiminin değerini ortaya çıkartmakta ve eğitim açısından da değerini arttırmaktadır. Tarih

derslerinde aile tarihi ya da günlük toplumsal sorunlar, politik konular, sosyo-ekonomik konulara değinmek kaçınılmazdır. Bu yüzden, tarih öğretiminin büyük ölçüde ileri sınıflarda okutulması gerektiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca tarih derslerinde, ortaya çıkmış ya da önceden var olan sorunların çözümünde olgulardan çocukların haberdar olmaları gerekmektedir. Yani tarihte yaşanmış olaylar tartışmalı olabilir, insanlar kendi bakış açılarıyla yazmış olabilirler. Bu nedenle tarih derslerinde öğrencilere tarafsız olarak olayları aktarmak gerekmektedir (Güven, Bıkmaz, Demirhan İşcan, ve Keleşoğlu, 2014, s.20-21).

Tarih derslerine geleceğin toplumunu hazırlamada bir amaç yüklendiğinde geçmişten toplanan verilerle geleceği şekillendirmede insanlığa ders veren ve bilimsel açıdan teoriler geliştiren disiplin ya da ders programı olabilir. Tarih eğitimcileri, tarihin amacını ve öğretimini oluşturan üç görüş belirtmişlerdir. “Birincisinde tarih öğretimi öğrencinin kişisel gelişiminde bir unsur olarak kabul edilir. İkincisi tarih öğretimi sosyalleşme aracı olarak kültürel mirasın aktarıcısıdır. Üçüncüsü bu öğretim yurttaşlık eğitiminde araç olarak kullanılabilir” (Dilek, 2007, s. 24-25). Türkiye’de araştırmaya yönlendirici aktif öğrenme tekniklerine dayalı tarih öğretimi Meşrutiyet döneminden beri gündeme gelmektedir. Fakat yine de tarih öğretim tekniğimiz soru-cevap ve ders kitaplarına bağlı kalmıştır. Tarih öğretiminde aktif öğretimlerin kullanılması tarih derslerine olan masalcılık, efsanecilik gibi bakış açılarını ortadan kaldıracaktır (Safran, 2016b, s. 20).

2.2. Tarih Öğretiminin Amaçları

Tarih eğitiminin başlıca amaçlarından bahsedildiğinde bireylerin kişilik gelişimi, sosyalleşme ve vatandaşlık eğitimi kavramlarını ön planda tutmak gerekmektedir. Bireylere bu bağlamda moral ve kültürel değerleri aşlamak için yani Türk halkının ihtiyaç duyduğu duyguları aşlamak için hazırlanmıştır (Dilek, 2007, s. 38). Tarih müfredatlarında yer alan amaç tarih öğretmeninden öğrencilerini günümüzü kavramalarına yardım etmesi, öğrencilerde geçmişe yönelik merak uyandırması, milli kimlik duygusunun gelişmesi ve öğrencilerin yurttaşlığa hazırlanması içindir. Türkiye’de 1910 yılında Satı Bey, “*Tarih Tedrisatının Usul-i Esasiyyesi*” adlı makalesinde tarih dersinin öncelikle ne gibi faydalar sağladığını belirtmek gerektiğini tarih dersinin amaçlarını ve faydalarını şu şekilde belirtmiştir:

1. Tarih, insana bir takım bilgiler verir. İnsanı, geçmiş milletlerin, toplumların durumundan, yaşam tarzlarından, ilerleme ve gerileme nedenlerinden ve varsa medeniyete hizmetlerinden haberdar eder.

2. Tarih dersi, az çok geçmiş dönemleri hayal etmemizi, zihnimizde canlandırmamızı sağlar.
3. Tarih dersi, birçok insanın fiil ve hareketlerini tasvir eder. Böylelikle iyi ve kötü vasıfları ortaya koyar. Dolayısıyla ahlak hislerini uyarır ve bu duyguları coşturur.
4. Tarih dersi, insanların medeni ve medeniyete ilişkin bilgiler kazanması için ve siyasi yönden de eğitilmeleri için çok kuvvetli bir kaynak teşkil eder.
5. Tarih, bütün faydalarından başka ve bütün faydalarından daha çok bir fayda temin eder ki bu da, vatani duyguların artırılmasıdır. Yani vatan sevgisinin yükseltilmesi ve millete hizmet etme isteğinin artırılmasıdır (Oruç, 2017, s. 47-48).

Özellikle cumhuriyetin ilanı ile beraber tarih dersi, eğitim/öğretim programlarında etkin bir ders halini almıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde yetişen her bireye milli bilinç kazandırmak ve geçmiş yaşantıların öğretilmesi özellikle tarih derslerinin sorumluluğundaydı (Safran, 2016b, s. 12-14). Kısaca tarih programının geçmişini 1923-1930 yıllarda en başta ilkokullardan başlayarak öğretim programlarında yenileşme dönemi ile başlatmaktayız. Ders kitaplarının hazırlanması ve seçiminin yapılması 1926'lı yıllarda Milli Talim ve Terbiye Dairesine bırakılmıştır. Daha sonra Atatürk öncülüğünde başlatılmış olan tarih çalışmaları 1930'lu yıllarda yeni tarih anlayışıyla bağlantılı şekilde ders kitaplarında ve müfredatlarda değişiklikler yapılarak eğitim öğretime sunulmuştur (Çapa, 2017, s.63).

Tarih öğretiminde genel amaçlar, eğitimin tarihi incelendiğinde zaman ve ülke kapsamı içerisinde değişiklik gösterdiği görülmektedir. Ülkemizde bu amaca yönelik geçmiş kayıtlar incelendiğinde tarih eğitimine farklı farklı işlev ve görevlerin verildiği görülmüştür. Bilimsel düşünme becerilerine, alanın amaçlarına ve bilgi aktarımına kadar pek çok alanda değişiklik yaşanmıştır. Demircioğlu, bu amaçları şu kategorilerde toplamıştır:

1. Tarihsel bilgi, toplumsal değerler ve kültür aktarımı için tarih öğretimi
2. Geçmiş ve bugünü anlamak için tarih öğretimi
3. Mevcut ideolojik yapının benimsetilmesi ve kimlik gelişimi için tarih öğretimi
4. Öğrencilere deneyim ve bilimsel düşünme becerilerini kazandırmak için tarih öğretimi
5. Tarihle ilgili temel kavramların öğretimi için tarih öğretimi
6. Dil becerilerini ve boş zamanları değerlendirmek için tarih öğretimi (Demircioğlu, 2016, s. 67-68).

Tarih öğretiminde istenilen sonucun alınabilmesi için ilköğretimden üniversiteye her öğretim aşamasındaki tarih dersi programlarının birbirleriyle bağlantılı olması gerekmektedir (Safran, 2006, s. 20).

2.3. Değer Eğitimi

“Değer, objeleri, insanları, fikirleri, durumları ve hareketleri iyi-kötü, arzu edilen-istenmeyen gibi ifadelerimizi oluşturan prensiplerimizi ifade eder” (Halstead ve Taylor, 2000; K. Yazıcı, 2006, s.501). “Değer; felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi sosyal bilimler başta olarak iktisat, din bilimleri, matematik gibi diğer pek çok bilim alanına da hitap etmektedir”. Değer dendiğinde insansal etkinlikler ön plana çıkmalıdır. Sosyal bilimlerde de bu kadar göz

önünde tutulmasının en önemli nedeni ise insan davranışları ile ilgileniyor olmasıdır. Sosyal bilimlerin başlıca sorunlarından biri son yıllarda değerler olmuştur. Sosyologlar, psikologlar, antropologlar bu konuda çeşitli araştırmalar gerçekleştirmişlerdir. Her bilim değerini, kendisini ilgilendiren boyutunda çalışma yapmış ve diğer bölümlerini göz ardı ederek kendince bir tanımlamaya gitmiştir (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s. 13-16).

İnternet, medya gibi organların günümüzde yanlış kullanımıyla ortaya çıkan sosyal değerlerin kaybolması düşüncesi temel sorunlardan birini oluşturmaktadır. Bu durumla bağlantılı olarak gençlerin zamanlarını büyük ölçüde geçirdikleri okul kurumlarında verilen eğitim/öğretim programları ve yaklaşımları ile öğrencilere değerler eğitimi aşılanmaya çalışılmaktadır (Durmaz, 2018, s.844).

2.3.1. Okulda Değer Eğitimi

Okulun yapısında ezelden beri var olan değerler sistemi, okul içerisinde oluşturulan ilişkilerin yapısını etkilemektedirler. Okulun, hem bilişsel gelişimine hem de ahlaki gelişimine katkı sağlaması istenilen başlıca sonuçtur aslında. Bu tür beklentilere cevap verebilmesi için de okulların bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir (Selanik Ay, 2016, s.19). Temelde sınıf ortamında ders esnasında kullanılabilecek beş değer öğretimi yaklaşımı vardır. Bunlar; telkin (doğrudan), değer açıklama (değer belirginleştirme), değer analizi, ahlaki muhakeme, örtük program. İçerikleri de şu şekildedir:

2.3.1.1. Telkin (Doğrudan) Yaklaşımı: İçsel ve dışsal kullanımı yaygın olana telkin yaklaşımı öğretmenlerin ve yetişkinlerin öğrencilere tekrar ettirerek neyi öğrenip neyi öğrenmeleri gerektiğini gösteren yöntemdir. Burada temel, öğrencinin öğrenip öğrenmeyeceğini sorgulanmadan öğretilenlerin, öğrenilmesi sürecine bağlı olan yaklaşımdır. Kullanılacak materyallerin yapılandırılması, hedeflere ulaştırmak için izlenecek yol ve dönütler bu bölümde belirlenirler (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s. 69-71).

2.3.1.2. Değer Açıklama (Değer Belirginleştirme) Yaklaşımı: Bu yaklaşımda seçme, ödüllendirme ve davranma adımları vardır. “Düşüncelerini farklı şekilde anlatabilir misin? Senin durumunda başkaları ne yapardı?” gibi sorular sorularak öğrencilere seçim yaptırılmalıdır. Ödüllendirme yapmak için öğrencilerin hangi seçimlerinin onaylandığı

üzerinde düşünmelerini sağlamak gerekmektedir. Davranma adımını gerçekleştirebilmek için de öğrencilerin değerler konusunda öğrendiklerini hayatlarına ve davranışlarına yansıtmaları üzerinde durulmalıdır. Bu yaklaşım sayesinde öğrenciler değerlerle tanışır, neler düşündüğünü fark eder ve bu düşündüklerini arkadaşlarıyla paylaşma olanağına sahip olur (Gültekin, 2016, s. 152-153). Hutit'e göre değer açıklama yaklaşımı "öğrencilere belli değerleri vermeden var olan değerleri açığa çıkartmalarını amaçlamaktadır" (Hutit, 2004; Yiğittir ve Öcal, 2011). Değerlerin belirginleştirilmesi öğrencinin hangi değeri alması gerektiğini göstermez. Burada asıl iş öğretmene düşer ve öğretmen hangi değeri öğrencinin kazanabileceğini değerlendirerek ona yönelik süreç oluşturur. Bu süreçte öğrencinin de başkalarının değerlerini zorla kabul etmeden kendi değerini geliştirebilme imkânı olur. Yani öğrenciler hayatlarındaki değerleri seçerken bağımsız olarak kendi tercihlerini yapabilirler (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s. 72).

2.3.1.3. Değer Analizi Yaklaşımı: Değer açıklama yaklaşımının bir ileri aşaması olarak da görülebilen bu yaklaşımda amaç değerlerin her anlamda sorgulanmasını, incelenmesini sağlamak öğrencilere araştırma ve düşünme sürecini kullanmada yardımcı olmaktır (Gültekin, 2016, s. 154). Bu yaklaşımın uygulandığı kişiler sosyal içerikli örnek olaylarla, problem çözme yönteminin aşamalarını kullanarak ahlaki düşünme becerisini kazanmaktadır (Kılcan, 2013b, s. 318). Değer analizi yaklaşımının hedeflerini şu şekilde ifade edebiliriz;

1. Öğrencilere, bir değer kavramını değerlendirmeyi öğretmek.
2. Öğrencilerin, söz konusu değer nesnesi hakkında en kalıcı yargılara ulaşmalarına yardımcı olmak.
3. Öğrencilere, nasıl bazı değer kavramları hakkında genel bir değer yapısını paylaşan bir grubun üyesi olunabileceğini öğretmek (Metcalf, 1971 ve Coombs, 1971; Ulusoy ve Dilmaç 2014, s. 74).

Bu yaklaşımda mantıklı karar verebilmek için eleştirel düşünme yeteneğinin kullanılması gerekmektedir.

Değer yaklaşımında kullanılan süreçte aşağıdaki sekiz aşama belirlenmiştir;

1. Değer sorunu belirleme.
2. Karşılaşılan değer sorunu açığa kavuşturma.
3. Sorun hakkında bilgi ve kanıtlar toplama.
4. Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme.
5. Olası çözüm yolları belirleme.
6. Çözüm yollarının her birinin olası doğrularını belirleme ve değerlendirme.
7. Seçenekler arasından birini seçme.
8. Seçilen öneri doğrultusunda davranımda bulunma.

Burada öğrencilerin önerilen değerleri öğrenmelerinden çok kendilerinin seçtikleri değerleri öğrendiklerini görülmektedir (Welton ve Mallan, 1999; Doğanay, 2006; Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s. 74-75).

2.3.1.4. Ahlaki Muhakeme (İkilem) Yaklaşımı: Bu yaklaşım Kohlberg'in ahlaki ikilem yaklaşımına dayanarak sınıf ortamında değer öğretiminin yapılmasıdır. Temelinde ahlaki yargı problemleri vardır. Hem felsefi hem gündelik ahlak anlayışı bu yaklaşımı kapsamaktadır. Yaklaşımın hedefi olan ahlaki gelişim ahlaki kuralların izlenmesinin gittikçe artan bilinçlenmesiyle oluşur (Kılcan, 2013b, s. 314). Çileli'ye göre ahlaki muhakeme yaklaşımını şu iki ana bölümde toplayabiliriz;

1. Ahlaki konuları içeren tartışmalarla okulda değerlerin geçerliliklerinin incelenmesini sağlamak. Çocukların ahlaki muhakemelerini bir üst düzey yapı özellikleriyle karşılaştırmalarına olanak sağlamak.
2. Çocukların karar alma ve yürütme sürecinde okulun yapısının onların etkin katılabilecekleri doğrultuda demokratikleştirmek. Onlar demokrasinin yapısını öğrenirken de benzer uygulamalara olanaklar sağlamak (Çileli, 1986; Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s. 76).

2.3.1.5. Değerlerin Gizli Öğretimi (Örtük Program) Yaklaşımı: Uygulamalar, önce resmi olarak hazırlanmış eğitim programları, eğitim öğretim kurumlarında uygulanmaktadır. Fakat farklı beceri, davranış ve tutumların informal şekilde öğretilmesiyle ortaya örtük program dediğimiz gizli öğretim sistemi de çıkmaktadır. Örtük programa göre öğrenciler günlük yaşamlarından yani gazetelerden, dergilerden, okul dışı faaliyetlerden farklı bilgi, beceri, değer, tutum vb. kazanımlar elde etmektedirler. Günlük yaşamdaki elde ettikleri kazanımlar olumlu ya da olumsuz olabileceği için öğretmenlerin okul, çevre, aile ile işbirliği içerisinde bu tutum ve davranışları iyi analiz etmeleri gerekmektedir (Tahiroğlu, 2016, s.341-342).

2.3.2. Tarih Öğretiminde Değer

“Tarih dersleri, evrensel ve ulusal değerleri öğrenciye kazandırmak için kullanılan en temeldeki derslerden biridir”. Sosyal, milli, ahlaki, manevi değerlerin aktarılması ve kazandırılması tarih derslerinde özellikle ön plandadır (Yıldırım, 2017, s.557). Tarih, öğrencilerin eleştirel düşünme becerisi, demokratik düşünme becerisi, analitik düşünme becerisi gibi ussal becerilerini geliştirmede katkı sağlar. Vatan, millet, bayrak sevgisi, sorumluluk gibi unsurlar öğrencilerin vatandaşlık bilgisinin öğretilmesinde ana kaynaktır.

Öğrenciler derslerde, tarih dersi sayesinde geçmişle bugün arasında ki önemli değerler arasında karşılaştırmalara dayalı yorumlar yapıp sonuçlar çıkarabilirlerbu süreçte çıkarım yapmayı öğrenirken de tarih dersini etkili bir şekilde öğrenmiş de olurlar. Yoğun ve verimli içeriği sayesinde eleştirel, yaratıcı ve empatik düşünme gibi becerileri geliştirir. Değer, eğitim ve öğretimde önemli fırsatlar sunar. Tarihin içerisinde bir yerlerde yaşanmış önemli antlaşmalar ve olaylar ve olgular ortaya çıkarlar. Öğrenciler de kendi kronoloji algılamaları oluşmasını sağlar ve bu algılarının gelişmesiyle geçmişi kendi kendilerine yapılandırabilirler. Bu sayede geçmiş zamanları ve günümüzü kendileri kıyaslayabilirler (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s.70-72).

Değerler, inançlar aile, tarih, kültür insanların yaşadıkları toplumla şekillenir. İnsanların kararları, seçimleri birlikte yaşadığı toplumda diğer insanlar üzerinde etkisini gösterir. Okullar ve öğretim programları sosyal davranış modelleri oluşturarak öğrencilerdeki değer algısının gelişmesini sağlar. Burada okullarda yapılan etkinlikler direk ya da örtük olarak öğrencilerin değerlere ilişkin algılarının ve topluma ait birey olma becerilerinin gelişmesini sağlar. Tarih dersinde öğretim programıyla öğrencilere kazandırılması hedeflenen adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik şeklinde 10 adet kök değer 2017 tarih dersi öğretim programında oluşturulmuştur. Burada oluşturulan değerler birbirlerinden kopuk değildir ve her biri başka bir takım değerleri de kendi içlerinde barındırmaktadırlar (MEB, 2017, s. 13). MEB 2017 öğretim programında değer odaklı yaklaşımlar ayrıntılı bir biçimde verilmiştir. Bunlara göre değerler eğitimi şu şekilde olmalıdır:

- Öğretmen, değerlerin aktarımında model ve kolaylaştırıcı olmalıdır.
- Değer odaklı öğretim yaklaşımı, gerçek hayat durumlarını, simülasyonları ve rol oynamaları içeren deneyimsel öğrenmeye uygundur.
- Öğrencilerin kendi toplum değerlerini keşfetmelerine fırsat sağlanmalıdır.
- Değerler, öğrencilere kazanımların içerik boyutu ile ilişkilendirilerek aktarılmalıdır. Konudan kopuk bir şekilde verilen değerlerin özümsemesi zor olacak, anlamlılığını ve kalıcılığını yitirecektir.
- Öğrenme ortamı öğrencilere olumlu his ve deneyimler uyandırmalı, kendilerini anlamalarına yardımcı olmalı, sorgulamayı desteklemeli, değerleri keşfetmeli ve değerlere ilişkin bilgileri uygulamaya dönüştürerek anlamlı kılmalıdır.
- Sınıfta öğrencilerin kendilerini rahat ve güvende hissetmelerini sağlamak için toplum bilincini geliştiren, karşılıklı sevgi, saygı ve güven ortamı oluşturulmalı; ön yargılı ithamlara, kaba hitaplara ve ayrımcılığa müsaade edilmemelidir.
- Toplumsal değerlerin özümsemesi ve aktarılması sadece sınıf ortamı ile sınırlandırılmamalıdır.
- Değer eğitiminde kapsamlı bir yaklaşım benimsenmeli, aile, okul çalışanları ve toplumdaki insanlar eğitim sürecine dâhil edilmelidir.
- Değerlerin aktarılması tek bir yöntemle ya da yaklaşıma bağlı kalınmamalı farklı yöntem ve teknikler bir arada dengeli bir biçimde kullanılmalıdır (Yıldırım, 2017, s.563).

2.3.2.1.Adalet Değeri

İnsanlar haksız bir durumla karşılaştıklarına hemen hakkın elbet bir gün yerini bulacağına inanmaktadırlar. İyi davranışların ödülle kötü davranışların ceza ile son bulduğu bir sistem söz konusudur. Öğrencilerde de aynı şekilde otoriteye yani polise çevreye itaat etme saygı gösteme ile adil dünyanın gerçekleşeceği düşüncesi yerleşmiştir (Kılınç ve Torun, 2011, s. 7-10). Bu nedenle değerlerin tutuma ve davranışa dönüştürülüp hayatın içerisine yerleştirilebilmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda 2017 MEB programında “Adalet” değeri adil olma, eşit davranma, paylaşma tutum ve davranışlarıyla beraber verilmiştir.

Adalet okullarda sadece ders kitaplarında verilecek bir olgu değildir. Bu değerın gözlemlenip kazandırılabilmesi için ön koşul öğretmenlerin gerek akademik gerekse iletişim konularında öğrenciler arasında ayırım yapmadan adil davranması gerekmektedir ki aynı davranış öğrenciden de beklediğini net bir şekilde göstermelidir (Selanik Ay, 2016, s. 22).

2.3.2.2.Dürüstlük Değeri

MEB 2017 programında hoşgörü değerine ait kazandırılacak tutum ve davranışların arasında açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, etik davranma, güvenilir olma, sözünde durma gibi davranışların olması gerektiğinden bahsetmiştir. Fakat toplumun içinde sadece dürüstlük değerine yönelik değil bütün değerlere bakış açıları farklılık gösterebilir. Sağlıklı bir toplum için dürüst bireyler yetiştirmek eğitimde bunu temele oturtmak ilköğretim ve ortaöğretim süreçlerinde kritik bir önem taşımaktadır. Dürüstlük ölçülemeyen ya da incelenemeyen soyut bir kavram değildir (Işık, 2010, s. 83-85). Okullarda dürüstlük değerini öğrenciye kazandırmak adına ev ödevleri verilerek, sınıflarda çeşitli hikâye veya gazete haberlerinin analizlerinin yapılmasıyla dürüstlük değerinin değerlendirilmesi yapılabilir (Selanik Ay, 2016, s. 28).

2.4. İlgili Araştırmalar

Tarih öğretimi ve değerler eğitimi etkili vatandaşlık, kimlik kazandırma ve tarihin metodolojik hem de disiplin içi amaçları kapsamında iç içe geçmiş olmalarına karşın ülkemizde tarih öğretimi ve değerler ilişkisini ele alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir (Tokdemir, 2017, s. 330). Bu bağlamda tarih eğitiminde değerler eğitimi ile ilgili bazı çalışmalar bu bölümde yer almaktadır.

Ulusoy (2007), tarafından yapılmış “Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi” adlı doktora tezinde amaç lise 1,2,3. sınıf öğrencilerinin tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci görüşlerinin çeşitli faktörlere (cinsiyet, sınıf düzeyi, okullar) göre değişkenliğini incelemektir. Bu araştırmada likert tipli geleneksel ve demokratik değerler ölçeği hazırlanmış çeşitli nitel araştırma tekniklerine göre analizleri yapılmıştır. Sonuç olarak tarih derslerinde verilen geleneksel ve demokratik değerlerin yeterli seviyede öğrenciye işlenemediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı lise düzeyinde “demokrasi ilkeleri”veya “demokrasi teorisi” adı altında yeni bir dersin konulabileceğini belirtmiş. Soyut olayların aktarımının tarih derslerinde daha rahat kavranabilmesi için çeşitli okuma parçalarının yardımcı olacağını belirtmiştir.

Tokdemir (2007), tarafından yapılmış “Tarih Öğretmenlerinin Değer ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde amaç, tarih dersi öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüş ve düşüncelerini ortaya koymak, tarih derslerinde, ne tür etkinlikler yaptıklarını ve hangi problemlerle karşılaştıklarını ortaya koymak ve bunları değer eğitimiyle açıklamak amacı ile yapmıştır. Çalışma, 2006/2007 eğitim öğretim yılında Trabzon il merkezi ve ilçelerinde orta öğretim kurumlarında görev yapan 104 tarih öğretmeni ile yapılmıştır. Çalışma, betimsel yöntem kullanılarak yapılmıştır. Yöntem kısmında anket ve yarı yapılandırılmış mülakat araçları kullanılmıştır. Anket tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki bilgilerini öğrenmek amacı ile kullanılmıştır, yarı yapılandırılmış mülakat yöntemiyle de anketle elde edilen bilgiler daha da derinleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, tarih öğretmenlerinin genellikle değer ve değer eğitimi konusunda teorik şekilde bilgi sahibi olduklarını yine de değer eğitimine karşı olumlu yaklaşım sergilediklerini belirtmiştir.

Balcı (2008), tarafından yapılmış “İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Etkinliği” adlı yüksek lisans tezinde değer eğitiminin etkinliğini ölçmek amacıyla yapmıştır. Sosyal bilgiler dersinde değerlerin ne düzeyde gerçekleştiğini, ders kitabında ve çalışma kitabında verilen değerler eğitiminin uygulanabilirlik düzeyinin ne olduğunu öğrenci görüşleriyle ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma, 2007-2008 öğretim yılında İstanbul ili, Sarıyer ilçesindeki bir okulda yapılmıştır. Nitel ve nicel araştırma yöntemi birleştirilerek araştırma sürecini tamamlamıştır. Araştırmanın nicel boyutunda tutum ölçeği, nitel boyutunda ise eylem araştırması kullanmıştır. Eylem araştırmasında günlük tutuma,

görüşme, öğrenci yazı ve ödevlerinin gözlemiyle veriler toplanmış. Nicel araştırmada ise tutum ölçeği kullanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrenciler, sosyal bilgiler öğretiminde değerler eğitimi çalışmalarlarıyla derslerin daha verimli geçtiğini, sosyal bilgiler dersinin değerlerin öğretimi ve kazandırılması için en uygun ders olduğunu dile getirdiklerini belirtmiştir.

Demircioğlu ve Tokdemir (2008), tarafından yapılmış “Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik” adlı çalışmada amaç değer eğitiminde tarih dersinin yerinin ne olduğunu ortaya koymaktır. Bu çalışmada değer, değerler eğitimi, tarih eğitimi ve değerler ilişkisi, değer eğitiminde tarih dersinin rolünün ne olduğu ve tarih derslerinde değer öğretiminde kullanılabilecek yaklaşımlar, literatürlere dayalı olarak ortaya konmuştur.

Akbaş (2008), tarafından yapılmış “Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış” adlı çalışmada araştırmacı değer gerçekleştirme, vatandaşlık eğitimi, karakter eğitimi ve ahlak eğitimi gibi akımların genel açıklamalarını yapmıştır. Öğretim yaklaşımları, vatandaşlık ve ahlak eğitim akımlarının tanımları, kapsamaları ve öğretmen rollerinin temel değerlerinden bahsedilmiştir.

Aladağ (2009), tarafından yapılmış “İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi” adlı doktora tezi, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerini kazanma ve gösterme şekline etkilerini değerlendirmek için yapılmıştır. 2008/2009 öğretim yılında Ankara ili Yenimahalle ilçe merkezindeki bir okulda uygulama yapılmıştır. Ön test-son test, kontrol gruplu deneme modelinde yapılan araştırma nicel ve nitel araştırma yöntemlerini içerisinde barındırmaktadır. Sorumluluk ölçeği, bilişsel düzey ölçeği ve duyuşsal düzey ölçeği nicel ve nitel verilerin elde edilmesinde uygulamıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencileriyle, öğrenci velileriyle ve sınıfın öğretmeniyle yapılan nitel veri analizlerinin SPSS programıyla analizi yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrenci ile yapılan görüşmeler uygulanan deney grubu üzerinde olumlu etki yaptığını aynı zamanda veli görüşmelerinde ve öğretmen görüşmelerinde de çalışmanın öğrenciler üzerinde olumlu etkisi olduğunu belirtmiştir.

Yığittir ve Öcal (2011), tarafından yapılmış “Lise Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri” adlı çalışmada Tarih öğretmenlerinin değer eğitimine bakış açıları ve görüşleri incelenmeye tabi tutulmuştur. Ülke genelinden 83 tarih öğretmenin değerlere sahip olma durumları ve değer eğitimin tarih derslerinde nasıl

verilmesi gerektiğine dair görüşleri değerlendirilmiştir. Betimsel tarama modelinde yapılmış olan bu çalışma nicel ve nitel verileri içerisinde barındırmaktadır. Sonuç olarak katılımcılar telkin, kitap analizi, örnek olay, belgesel ve film izletme, müze gezisi, biyografi inceletme, araştırma gibi farklı farklı öğretim uygulamalarını değerler eğitimi çalışmalarının içerisinde yaptıkları sonucunda ulaşılmıştır.

Başçı (2012), tarafından yapılmış “Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi” adlı doktora tezinde amaç sosyal bilgiler dersindeki değer eğitimi öğretmen görüşlerine göre incelemektir. Araştırma nicel ve nitel yöntemler kullanılarak 2011-2012 yılları arasında Erzurum il merkezinde yapılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada nicel verileri toplamak için değer öğretimine ilişkin görüş ölçeği kullanılmış. Ayrıca nitel verileri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış. Araştırmanın sonuçlarında çeşitli nicel ve nitel sonuçlarına bakıldığında birçok beşinci sınıf öğretmenin değer eğitime önem verdiğini fakat değer eğitiminde yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin rastgele yöntem ve tekniklerle öğrencilere değer eğitimi verdiklerini fakat bunun belli bir plan içerisinde olmadığını rastlantısal olarak oluştuğunu belirtmiştir.

Baysal (2013), tarafından yapılmış “Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Yönüyle Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirmek amacı ile yapmıştır. Çalışma, 2012- 2013 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Konya ili büyükşehir belediyesi sınırları içerisinde olan 44 okulda görev yapan 94 sosyal bilgiler öğretmeniyle yapılmıştır. Araştırma genel tarama modeliyle ortaokul sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimi uygulamaları ve bu uygulamalar ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel değişkenleri ilişkisi betimlenerek karşılaştırmalı incelenmesinden oluşmaktadır. 5 alt bölümden oluşan yüksek lisans tezinin sonucu olarak, değer eğitimi kısmı ile ilgili varılan sonuç; araştırmaya katılan öğretmenlerin dürüstlük değerine daha fazla ilgi gösterirken görsel eserleri estetik eleştirme değerine daha az ilgi gösterdikleri olmuştur.

Kılcan (2013a), tarafından yapılmış “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi” adlı doktora tezinde 2011-2012 eğitim öğretim yılında dokuz ilköğretim okulunda toplam 602 öğrenci ile maksimum çeşitliliğe dayalı örneklem oluşturularak yapılmıştır. Bu çalışmada sosyal bilgiler 6. ve 7.sınıf öğretim

programında yer alan değerlerin her birinin 8. Sınıf öğrencileri tarafından nasıl algılandığının ölçümü yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak da mecazlar yoluyla veri toplama aracı ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Metafor çalışması bittikten sonra öğrencilerin her bir değere ilişkin geliştirdikleri metaforlar, çizdikleri resim, karikatürler ve o değere ilişkin öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle incelenmiştir. Araştırma sonunda her bir değere ilişkin algı sonuçları değerlendirilmiştir.

Çengelci, Hancı, ve Karaduman (2013), tarafından yapılmış “Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” adlı çalışma aslında 26-28 Ekim 2011 tarihlerinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından düzenlenen Değerler Eğitimi Sempozyumu’nda sunulan “Değerler Eğitimine Uygun Okul Ortamına İlişkin Öğretmen, Öğrenci ve Velilerin Görüşleri” başlıklı çalışmaya dayalı olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada amaç ilköğretimlerde öğretmenlerin ve öğrencilerin değer eğitimi konusunda ki görüşlerini belirlemektir. Bu araştırma da veri toplama amacıyla nicel ve nitel veriler bir arada kullanılmıştır. Sonuç olarak ise öğrencilerin görüşlerine göre okullarda en çok dürüstlük değerinin kazandırılmaya çalışılması olmuştur. Bu sonuçlara bağlı olarak öğretmen ve öğrencilerin değer eğitimi konusunda ki görüşlerini karşılaştırarak ele alınması ve okullarda bu sonuçlara göre düzenlemeler yapılması önerilmektedir.

Sağlam (2014), tarafından yapılmış olan “İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Karşılaşılan Güçlüklerin Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde amaç ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerleri kazanım düzeylerini tespit etmek ve öğretmen görüşlerine göre kazanım sürecinde karşılaşılan güçlüklerin neler olduğunu belirlenmesidir. 2012-2013 eğitim öğretim yılında 536 dördüncü sınıf öğrencisi ve 32 öğretmenle görüşme yapılarak hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin aile, televizyon ve dış çevre gibi pek çok değişkenden etkilendikleri, değerlerle ilgili yeterli etkinliklerin öğrencilerin çalışma kitaplarında bulunmaması gibi nedenlerle öğrencilerin değer kazanma düzeylerinin düşük olduğu söylenilmektedir.

Akyol (2015), tarafından yapılmış olan “ Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Barış Eğitimi Algılarının İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde amaç sekizinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki barış eğitimi algılarını incelemek üzere yapılmıştır. 2014/2015 eğitim öğretim yılında altı ilköğretim okulunda toplamda 615 tane 8. sınıf öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Mecazlar yoluyla veri toplama formu, öğrenciler

tarafından çizilen resim, karikatür veya sembollerden oluşan görsel doküman ve öğrenci görüşme formu verileri ile öğrencilerin barış, adalet, güç, ayrımcılık, şiddet ve savaş kavramlarını değerlendirmiştir.

Ulusoy (2016), tarafından yapılmış “Tarih Öğretmenlerine Göre Türkiye’de Birlik Beraberliğin Güçlenmesi ve Uzlaş Kültürünün Geliştirilmesi Sürecinde Gerekli Ortak Değerler” adlı çalışmadır. Bu çalışmada amaç ülkemizdeki birliği ve beraberliği sağlamlaştırma sürecinde tarih programında yer alması gereken değerlerin tespit edilmesidir. Aynı zamanda mevcut programda bulunan değerlerin işlevselliği hakkında tarih öğretmenlerinin ne düşündüğünü tespit etmektir. Araştırmacı 2016 Haziran ayında 2015 tarih programını incelediğini ve 140 tarih öğretmeniyle betimsel bir çalışma yürüttüğünü belirtmiştir. Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmış ve burada belirlenmiş 10 değerden öncelikle “Birlikte Yaşamın Öneme Duyarlı Olma”, “Vatanseverlik”, “Farklılıklara Saygı”, “Hoşgörü” ve “Empati” gibi değerlerinin işlenmesinin, öğrencilerin bu değerleri benimsemesinin birliği ve beraberliği güçlendirmede uzlaş kültürünün oluşmasında önemli rol oynayacağını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Erel (2018), tarafından yapılmış “6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programında Belirlenen Değerlere, Ahlaki İkilem Formlarıyla Öğrencilerin Ulaşma Düzeylerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde 6. Sınıf sosyal bilgiler ders programında belirlenen değerlere öğrencilerin ulaşma düzeylerini incelemek amacıyla yapılmıştır. Öğrencilere, Kohlberg’in ahlaki ikilem formları dağıtılarak yaptığı çalışmalar doğrultusunda, 6. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan 7 değer ele alınmıştır. Çalışma 2015-2016 yılında eğitim gören Erzincan ili merkezinde bulunan devlet-özel-imam hatip ortaokullarındaki 355 tane 6. Sınıf öğrencisiyle yapılmıştır. Sonucunda genel olarak araştırma kapsamında okul türlerine göre değerlerin kazanım düzeyinin değiştiği, sosyo-ekonomik düzey açısından değerlendirildiğinde öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerinde belirgin bir farklılık gözlemlendiği ve cinsiyete göre değer kazanım sürecinde öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerinde belirgin bir farklılığın olmadığı sonuçlarına varıldığını söylemektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama aşaması, verilerin analizi ve yorumlanması kısımlarından bahsedilecektir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerine uygun olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma kuram oluşturmaya temelinde bulunduran anlayışıyla sosyal durumları içinde bağlı bulundukları bölge içinde anlamayı ve incelemeyi ön planda tutan yaklaşımdır. Bu tür araştırmalarda elde edilen veriler farklılık gösterir. Elde edilen veriler gözlem notları, dokümanlar, resimler/karikatürler, görüşme kayıtları, tablolar gibi çeşitli olabilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 41-42).

3.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmada amaçsal örnekleme metodunun uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde araştırmacı ihtiyacı olan genişlikteki bir gruba ya da gruplara ulaşana kadar en uygun olan yanıtlayıcı gruplardan başlayarak kendi örneklemini oluşturur. En ulaşılabilir ya da kendisi için en yüksek düzeyde tasarrufu sağlayacak bir örnek üzerinde çalışır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, ve Demirel, 2016, s. 92). Araştırmanın kolay ulaşılabilirliği uygulama yapılan okullardaki tarih öğretmenlerinin ve okul yöneticilerinin daha önceden tanınıyor olması dolayısıyla uygun örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Ankara ilinin merkez ilçelerinden bu yöntemiyle seçilmiş olan liseler araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada ilk olarak veri toplama araçlarının geliştirilmesi için uygun örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan 15 tarih öğretmeni ile yapılan görüşmelerde 10 kök değeri önemlerine göre dizmeleri istenmiştir. Elde edilen sonuçlarda “Adalet” ve “Dürüstlük” değerleri ön planda değer olarak karşımıza çıkmıştır. Bundan dolayı 9. sınıf öğrencilerinin “Adalet” ve “Dürüstlük” değeri algılarını görmeye yönelik bu çalışma yapılmıştır. Daha sonra 9. sınıf öğrencilerinin, tarih dersi öğretim programındaki değerler eğitimi uygulamasını nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla Saban (2009) ve Kılcan (2013) tarafından hazırlanmış olan nitel araştırma tekniklerinden içerik ve metafor analizi (Mecazlar Yoluyla Veri Toplama Formu) (EK-2) teknikleri kullanılmıştır. Mecazların odak noktasında olduğu çalışmalar, açık uçlu sorulara dayalı bireysel ya da odak grup görüşmelerinden süreç olarak farklı işlemezler. Mecazlar, bireylerdeki daha önceden belirlenmiş konuların belirli olay, kişi, olgu ve durumlar hakkında neler düşündüklerini görmek ve tepkilerini görebilmek için en etkili yöntemlerden birisi olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 210-212). Metafor; anlatıma üslup güzelliği ve kolaylığı katmak için kullanılan sözcük ya da sözcük kümesidir. Başka bir şekilde anlatmak istersek bir kavramı, kelimeyi, terimi, olguyu daha güzel ve etkili anlatmak için başka bir anlama gelen sözcükle ilgi kurarak benzetme yapılmasıdır (Güneş, 2017, s. 3).

3.4. Veri Toplama Aşaması

Bu çalışmada veriler ön uygulama aşaması ve son uygulama aşaması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Ön uygulama aşaması aralık ayında, son uygulama aşaması mayıs ayında yapılmıştır. Bu sayede “Adalet” ve “Dürüstlük” değerlerinin öğrenciler tarafından nasıl karşılandığı sene içerisindeki eğitimleri ile değişiklik gösterip göstermediği ölçülmek istenmektedir.

3.4.1. Ön Uygulama Aşaması (Aralık, 2017)

Çalışma Ankara ilinin merkez ilçelerinde bulunan amaçsal örnekleme yoluyla seçilmiş 4 lisede ve ikişer sınıf 9. sınıf öğrencisiyle yapılmıştır. Birinci okulda 67, ikinci okulda 65, üçüncü okulda 62, dördüncü okulda 64 öğrenci ile çalışılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce araştırmacı bu çalışmayı yapmaktaki amacını anlatmış ve formda yapılmasını istediği

yönergeleri öğrencilere açıklamıştır. Her bir öğrenciye biri “adalet” diğeri “dürüstlük” olmak üzere iki adet mecazlar yoluyla veri toplama formu dağıtılmıştır. Her bir sınıfta birer ders saati (40dk) süresince devam etmiştir. Daha sonra araştırmacı elde ettiği verileri cinsiyet faktörüne göre ayırmış, uzman eşliğinde “metaforu olmayan, karikatürü olmayan, metafor ve karikaür arasındaki bağlantı olmayan” şeklinde verileri inceleyerek geçersiz kağıtları belirlemiş ve incelemeye almıştır.

3.4.2. Son Uygulama Aşaması (Mayıs, 2018)

Ön uygulama aşamasında gidilen aynı okullara ve aynı sınıflara mayıs ayında tekrar gidilmiştir. Fakat bu sefer öğrencilerden metaforlarını oluşturmada önce artık senin sonuna doğru gelindiği için bütün yıl boyunca tarih dersinde öğrendikleri bilgileri de dikkate almalarını istedikten sonra ilk uygulamada dağıtılan “adalet” ve “dürüstlük” mecazlar yoluyla veri toplama formunu tekrar iki sayfa olarak dağıtılmıştır. Birinci okulda 67, ikinci okulda 55, üçüncü okulda 61, dördüncü okulda 62 öğrenci ile çalışılmıştır. Çalışma bir ders saati (40dk) süresince devam etmiştir. Daha sonra elde edilen verileri cinsiyet faktörüne göre ayrılmış ve uzman eşliğinde “metaforu olmayan, karikatürü olmayan, metafor ve karikaür arasındaki bağlantı olmayan” şeklinde verileri inceleyerek geçersiz kağıtlar belirlenmiş ve incelemeye alınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi Yöntemi

Bu çalışmada elde edilen veriler incelenirken içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte asıl olan birbirine benzeyen verileri, kavramlar ve temalar içerisinde birleştirmek ve herkesçe anlaşılacak biçimde yorumlamaktır. Temaları ve kavramları oluşturmak için içerik analizi tekniğinin bir takım aşamaları vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242).

Araştırmada elde edilen verilerin analiz ve yorumlama sürecinde Saban (2009) ve Kılcan’dan (2013a) yararlanılarak beş aşamada gerçekleştirilmiştir.

3.5.1. Metafor Kodlama ve Ayıklama Aşaması

İlk aşamada elde edilen bütün veriler 1’den başlayarak numaralandırılmış ve katılımcıların oluşturdukları geçerli metaforları Excel tablosu ile bir liste haline getirilmiştir. Katılımcıların metaforları düzgün biçimde ifade edip etmediğini kontrol ederken metaforun

bulunduğu fakat gerekçesinin bulunmadığı formlar, (1) değerin sadece tanımlamasının yer aldığı formlar, (2) değere ilişkin herhangi bir metaforun bulunmadığı yani boş bırakılan formlar olarak ayrılarak inceleme dışına çıkarılmıştır. Yapılan çalışmada yukarda belirtilen aşamalar doğrultusunda;

- Adalet değeriyle alakalı kız katılımcıların ön uygulama aşamasında 146 katılımcı içinde “*Adalet dikkatli olmak gibidir.*” (Ö:166), “*Adalet yok gibidir*” (Ö:125) şeklinde ifadelerin yer aldığı 116 form elenmiştir.
- Dürüstlük değeriyle alakalı kız katılımcıların ön uygulama aşamasında 146 katılımcı içinde “*Dürüstlük bence insanın kendini ifade etmesi gibidir.*” (Ö:131), “*Dürüstlük insan ilişkilerinde en önemli değer gibidir.*” (Ö:176) şeklinde ifadelerin yer aldığı 106 form elenmiştir.
- Adalet değeriyle alakalı erkek katılımcıların ön uygulama aşamasında 113 katılımcı içinde “*Adalet insanın kendine ait haklarından biri gibidir*” (Ö:113), “*Adalet eşit kollu terazi gibidir. Çünkü adalet eşitliktir.*” (Ö:27) şeklinde ifadelerin yer aldığı 92 form elenmiştir.
- Dürüstlük değeriyle alakalı erkek katılımcıların ön uygulama aşamasında 113 katılımcı içinde “*Dürüstlük keşke herkeste olsa dediğim bir şey gibidir.*” (Ö:155), “*Dürüstlük doğru olanı herkesin yalan kabul etmesi gibidir.*” (Ö: 215) şeklinde ifadelerin yer aldığı 88 form elenmiştir.
- Adalet değeriyle alakalı kız katılımcıların son uygulama aşamasında 145 katılımcı içinde “*Adalet kişiye göre muamele gibidir. Çünkü olduğunu düşünmüyorum*” (Ö: 106)”, “*Adalet hiçbir şey gibidir.*” (Ö: 190) şeklinde ifadelerin yer aldığı 113 form elenmiştir.
- Dürüstlük değeriyle alakalı kız katılımcıların son uygulama aşamasında 145 katılımcı içinde “*Dürüstlük karakterin temeli gibidir. Çünkü insanlara dürüst davranmalıyız*” (Ö: 17), “*Dürüstlük sevgi, saygı gibidir. Çünkü insan sevdiğine yalan söylemez*” (Ö: 38) şeklinde ifadelerin yer aldığı 103 form elenmiştir.
- Adalet değeriyle alakalı erkek katılımcıların son uygulama aşamasında 108 katılımcı içinde “*Adalet mülkün temeli gibidir.*” (Ö:119), “*Adalet terazi gibidir. Çünkü eşit.*” (Ö: 107) şeklinde ifadelerin yer aldığı 81 form elenmiştir.
- Dürüstlük değeriyle alakalı erkek katılımcıların son uygulama aşamasında 108 katılımcı içinde “*Dürüstlük adalet gibidir. Çünkü adalet olmadan dürüstlük olmaz*”

(Ö:83), “Dürüstlük doğa gibidir. Çünkü doğa asla yalan söylemez.” (Ö: 63) şeklinde ifadelerin yer aldığı 78 form metafor ve gerekçeleri uygun olamdığı için elenmiştir.

3.5.2. Resim/Karikatür Ayıklama Aşaması

Katılımcılar tarafından oluşturulan metaforların gerekçelerine göre çizilen resim/karikatürlerin bağlantılı olup olmadığı dikkate alınarak elemeye tabi tutulmuştur.

3.5.3. Örnek Metafor Derleme Aşaması

Bu aşamada Saban (2009) tarafından hazırlanan “metafor analizi” tekniklerinden faydalanılarak katılımcıların üretmiş olduğu metaforlar tekrar değerlendirilerek her metaforunda (1) benzeyen, (2) benzetilen ve (3) benzeyen benzetilen arasındaki bağ incelenmiştir (Saban, 2009; Kılcan, 2017, s. 101). Buna göre;

- Adalet değeriyle ilgili ön uygulama formunda 146 kız katılımcı arasından 116 geçersiz 30 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Adalet değeriyle ilgili ön uygulama formunda 113 erkek katılımcı arasından 92 geçersiz 21 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Dürüstlük değeriyle ilgili ön uygulama formunda 146 kız katılımcı arasından 106 geçersiz 40 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Dürüstlük değeriyle ilgili ön uygulama formunda 113 erkek katılımcı arasından 88 geçersiz 25 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Adalet değeriyle ilgili son uygulama formunda 145 kız katılımcı arasından 113 geçersiz 32 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Adalet değeriyle ilgili son uygulama formunda 108 erkek katılımcı arasından 81 geçersiz 27 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Dürüstlük değeriyle ilgili son uygulama formunda 145 kız katılımcı arasından 103 geçersiz 42 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Dürüstlük değeriyle ilgili son uygulama formunda 108 erkek katılımcı arasından 78 geçersiz 30 geçerli metafor elde edilmiştir.

3.5.4. Kategori Geliştirme Aşaması

Metafor formlarında yer alan “Adalet” ve “Dürüstlük” değerlerine ilişkin katılımcıların oluşturdukları metaforlar kelime anlamına değil geliştirilen metaforun gerekçesine bakılarak kategori haline getirilmiştir (Kılcan, 2017, s. 101). Buna göre;

- Adalet değeriyle ilgili ön uygulama formlarında kız katılımcılarda 4 kategori erkek katılımcılarda 3 kategori,
- Dürüstlük değeriyle ilgili ön uygulama formlarında kız katılımcılarda 4 kategori erkek katılımcılarda 4 kategori,
- Adalet değeriyle ilgili son uygulama formlarında kız katılımcılarda 3 kategori erkek katılımcılarda 4 kategori,
- Dürüstlük değeriyle ilgili son uygulama formlarında kız katılımcılarda 4 kategori erkek katılımcılarda 3 kategori oluşturulmuştur.

3.5.5. Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması

Araştırmanın geçerliğini ve güvenirliliğini incelemek için metaforların, yukarıda belirtilen kategorileri temsil edip etmediğini tespit etmek amacıyla uzman görüşünden yararlanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan katılımcılara ait metafor listeleri ve kategori tabloları uzman görüşünce değerlendirilmiştir. Uzman ve araştırmacı arasında görüş birliği alınan metafor ve kategori tabloları Miles ve Huberman’ın (1994) formülü (Görüş Birliği/Görüş Ayrılığı) kullanılarak hesaplanmıştır. Bu formülle %90 ve üzeri olduğu durumlarda istenilen düzeyde güvenirliliğin sağlandığı görülmüştür (Miles ve Huberman, 1994; Kılcan, 2017, s. 103).

3.5.6. Verileri Bilgisayar Ortamına Aktarılması

Katılımcıların “Adalet” ve “Dürüstlük” değerine ilişkin oluşturdukları metaforlar kategorize edildikten sonra bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Metaforların ve bulundukları kategoriyi temsil eden katılımcı miktarı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanarak verilmiştir (Kılcan, 2017, s. 103). Her bir katılımcının oluşturduğu metaforları ve açıklamalarını vermek çalışmanın ekonomikliğine zarar vereceği düşüncesiyle yüksek frekansta olan metaforların ve açıklamaları aynen alınarak verilmiştir. Katılımcıların oluşturduğu metaforları destekleyen resim/karikatürler açıklamayı güçlendirmesi açısından hemen alt kısmına yerleştirilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde kız ve erkek katılımcılara ait “Adalet” ve “Dürüstlük” değerlerine ilişkin geliştirdikleri metaforlara ve resim/karikatürlere yer verilmiştir.

4.1. Adalet Değeri ile İlgili Ön Uygulama Bulguları

4.1.1. Kız Katılımcılara Ait Bulgular

Tablo 1.

Kız Katılımcıların Adalet Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar (Ön Uygulama)

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Alkol	1	3.33	13	Kuş	1	3.33
2	Anne	2	6.66	14	Küçük Bir Çocuk	1	3.33
3	Çiçek	1	3.33	15	Matematik Kitabı	1	3.33
4	Çöplük	1	3.33	16	Parmak İzi	1	3.33
5	Dağ	1	3.33	17	Postit	1	3.33
6	Duvar	1	3.33	18	Rüyalar	1	3.33
7	Eşit Kollu Terazî	2	6.66	19	Saf Temiz Su	1	3.33
8	Gökkuşağı	1	3.33	20	Su	4	13.33
9	Hamur	1	3.33	21	Terazi	3	10
10	Işık	1	3.33	22	Tokmak	1	3.33
11	İnsan Yüzü	1	3.33	23	Yeni Yakılmış Mum	1	3.33
12	Kâsedeki Puding	1	3.33				
Toplam						30	100

Tablo 1.’de kız katılımcıların adalet değerine ilişkin geliştirdikleri metaforlar verilmiştir. 30 katılımcı, 23 adet farklı metafor geliştirmiştir. En sık geliştirilen “su” (f:4) metaforu, “terazi” (f:3), “anne” (f:2) ve “eşit kollu terazi” (f:2) metaforları olmuştur.

Tablo 2.

Kız Katılımcıların “Adalet” Değerine Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri (Ön Uygulama)

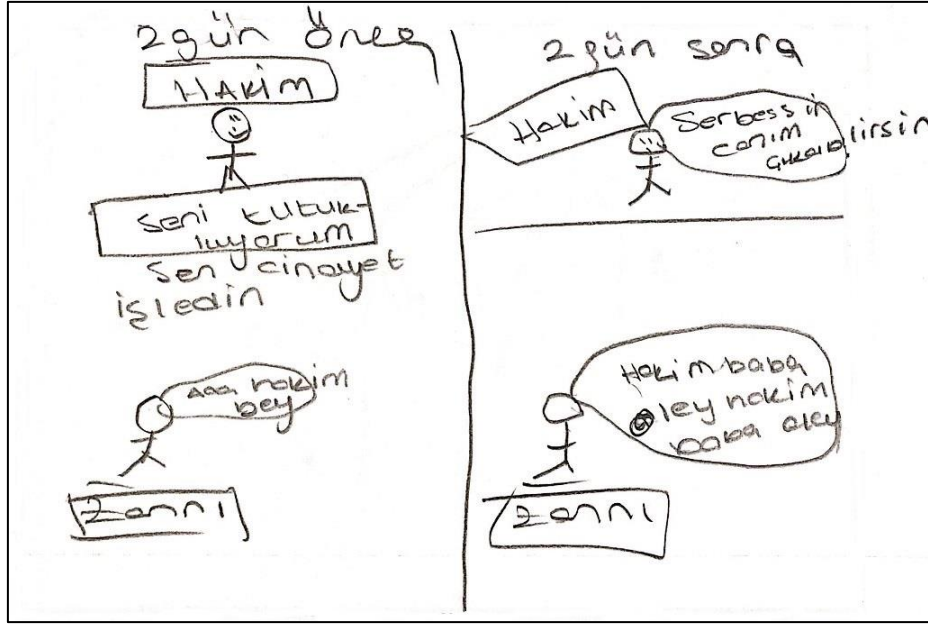
Sıra no	Kategori adı	Metafor	Metafor sayısı	Toplam metafor
1	Kıymetsiz Olduğu Düşünülen	Alkol, Çöplük, Hamur, Hayal Kırıklığı, Kuş, Postit, Rüya, Su, Tokmak	8	8
2	Tartışmasız Kabul Edilen	Dağ, Duvar, Eşit Kollu Terazi, Küçük Bir Çocuk, Matematik Kitabı, Parmak İzi, Su, Terazi,	8	8
3	Dengeli Olan	Anne, Eşit Kollu Terazi, Gökkuşağı, İnsan Yüzü, Kasedeki Puding, Terazi,	6	9
4	Vazgeçilmez Olan	Çiçek, Işık, Su, Yeni Yakılmış Mum	4	5

Tablo 2.’ye göre katılımcıların “adalet” değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 ana kategori altında toplanmıştır. “kıymetsiz olduğu düşünülen” kategorisinde 8 öğrenci 8 adet metafor geliştirmiştir. “tartışmasız kabul edilen” kategorisinde 8 adet öğrenci 8 adet metafor geliştirmiştir. “dengeli olan” kategorisinde 9 öğrenci 6 adet metafor geliştirmiştir. “vazgeçilmez olan” kategorisinde 5 öğrenci 4 adet metafor geliştirmiştir. “dengeli olan” ve “vazgeçilmez olan” kategorilerinde öğrencilerin birbirini tekrarlayan metaforlar geliştirdiklerini görmekteyiz. Kategorilerin gerekçeleri şu şekildedir.

Kategori 1: Kıymetsiz Olduğu Düşünülen

Tablo 2. incelendiğinde “kıymetsiz olduğu düşünülen” kategorisinde 8 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 8 (%26.66) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmişlerdir. Aşağıda katılımcıların “kıymetsiz olduğu düşünülen” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

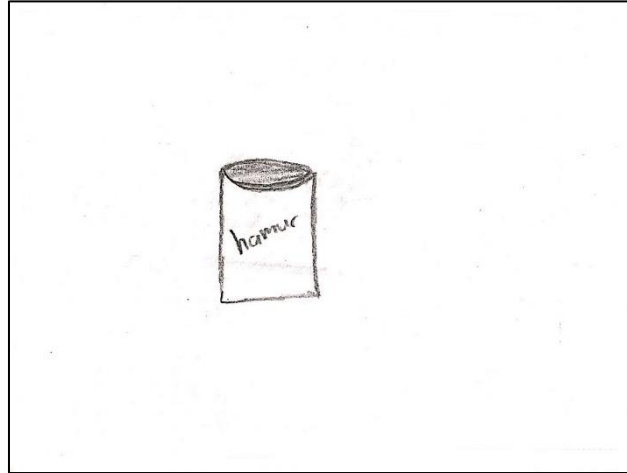
“Adalet postit gibidir. Çünkü yapıştırırsın iki gün sonra geri çıkar. (Ö:131)”

Şekil 1. Ö:131 numaralı öğrenci görüşü

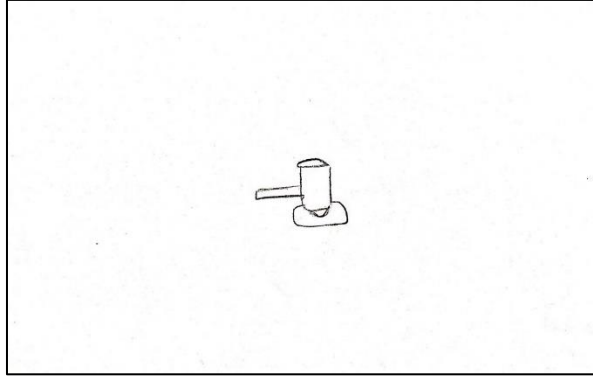
“Adalet çöplük gibidir. Çünkü “çöp” kavramı temiz, güzel cisimlerin yıpranıp, kirlenip en sonunda atılmasıdır. “Adalet” kavramı da eskimiş, çürümüş bir çöpe benzer. (Ö:52)”

“Adalet hamur gibidir. Çünkü adalet kişisine göre şekil değiştirir kişisine göre oluşabilir belli bir kuralı kalıbı yoktur aslında.” (Ö:28)

Şekil 2. Ö: 28 numaralı öğrenci görüşü

Adalet tokmak gibidir. Çünkü sert vurdukça ses çoğalır az vurdukça azalır. Sesin azalmasıyla tokmak daha az vurulur ve adalet azalır. (Ö:161)

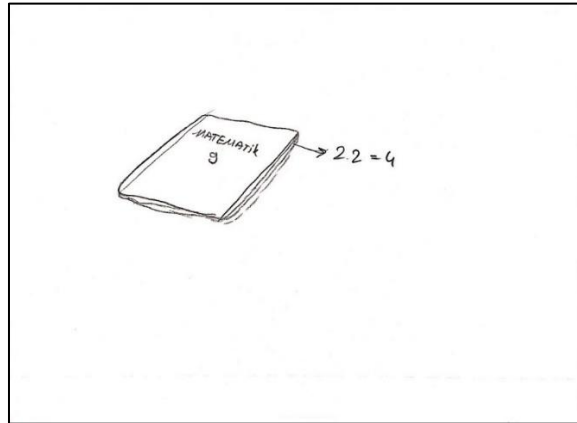
Şekil 3. Ö: 161 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 2: Tartışmasız Kabul Edilen

Tablo 2. incelendiğinde “tartışmasız kabul edilen” kategorisinde 8 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 8 (% 26.66) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların “tartışmasız kabul edilen” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdıkları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Adalet terazi gibidir. Çünkü eşitliği sağlamak suçluyu suçsuzu belirlemek için teraziye benzer. İki de kesin ve net sonuç çıkarırlar. (Ö:29)

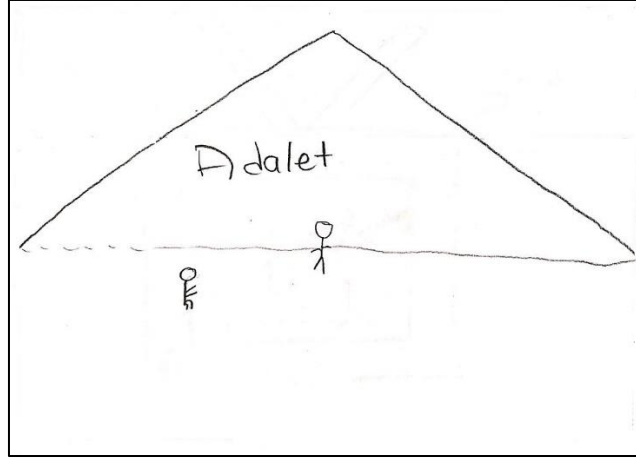
Adalet matematik kitabı gibidir. Çünkü objektif ve eşit olmak zorundadır. $(2+2=4)$ gibi. (Ö:162)

Şekil 4. Ö: 162 numaralı öğrenci görüşü

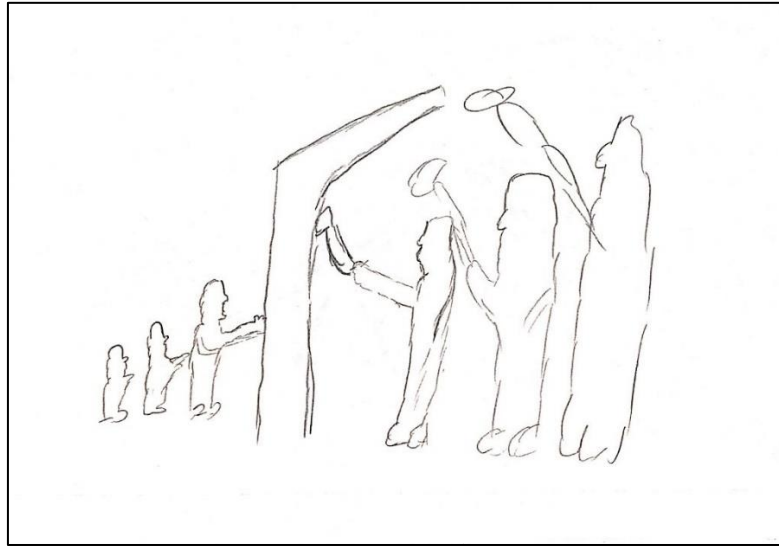
Adalet eşit kollu terazi gibidir. Çünkü ne taraf ağır basarsa o taraf güçlü çıkar ve adaletin sağlanması için iki tarafın birbirine denk olması gerekir. (Ö:150)

Adalet dağ gibidir. Çünkü adalet hiçbir türlü esnemez, gevşetilemez ve aşılamaz. (Ö:42)

Şekil 5. Ö:42 numaralı öğrenci görüşü

Adalet duvar gibidir. Çünkü adalet iyi ve kötü tarafları birbirinden ayırmaya yarar. Duvar da ayırır ve eğer duvarı yıkmaya çalışırsan öteki taraftakiler ezilir. Ezilen taraftaysan duvarı yerinde tutmak için her şeyi yaparsın her şeyi göze alırsın. Eğer duvarı yıkamadıysan hem de ayakta tutmaya gücünde yoksa bu da kaosu doğurur ve yani adaletsizliğe neden olur. (Ö:133)

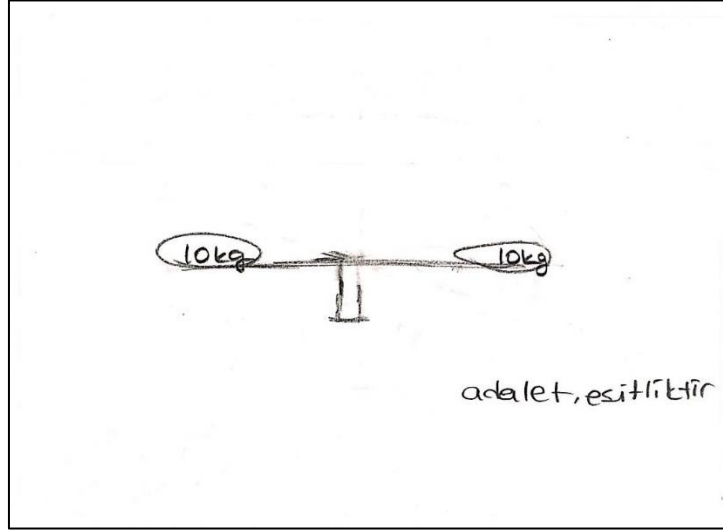
Şekil 6. Ö:133 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 3: Dengeli Olan

Tablo 2. incelendiğinde “dengeli olan” kategorisinde 6 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 9 (%30) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların “dengeli

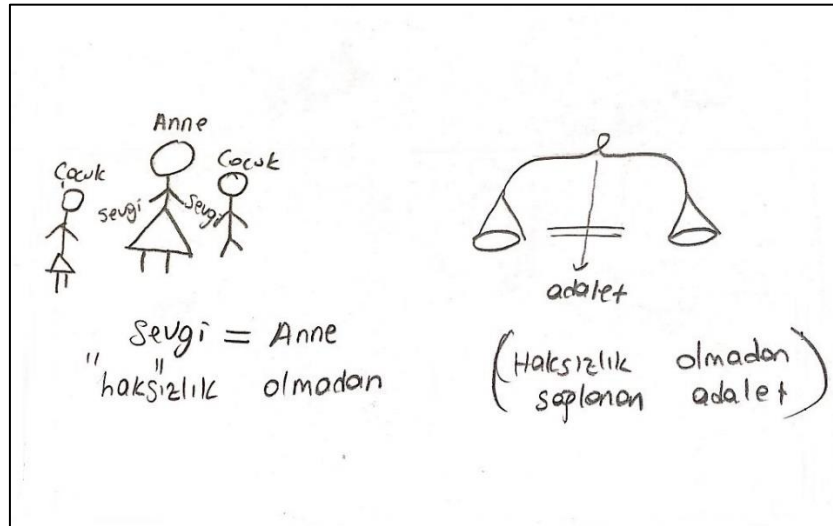
olan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Adalet terazi gibidir. Çünkü adalette hangisi haklı hangisi haksız ona bakarsın terazide de bir şey tartarken hangisi ağır hangisi hafif ona bakarsın. (Ö:68)

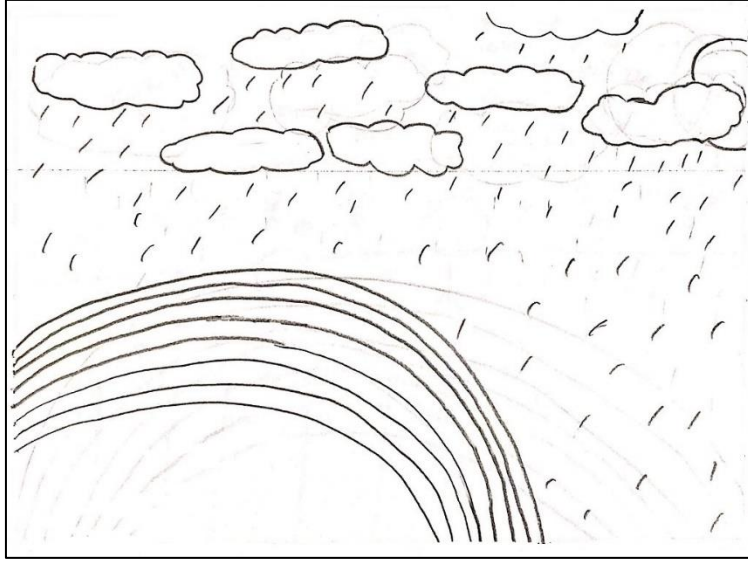
Şekil 7. Ö:68 numaralı öğrenci görüşü

Adalet anne gibidir. Çünkü adalette anne gibi çocukları ve kişileri arasında ayırım yapmadan davranır. (Ö:103)

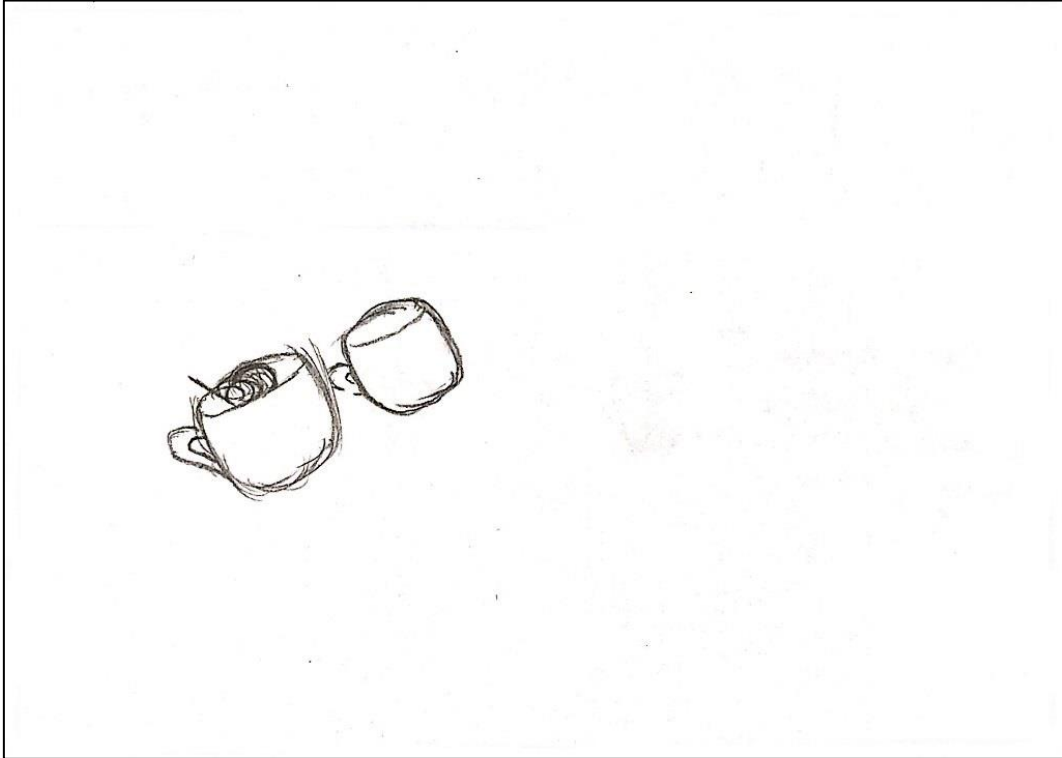
Şekil 8. Ö:103 numaralı öğrenci görüşü

Adalet gökkuşağı gibidir. Çünkü yağmurdan sonra gökkuşağı rengârenk ve eşit renklerle dağılır gökyüzüne. (Ö:200)

Şekil 9. Ö:200 numaralı öğrenci görüşü

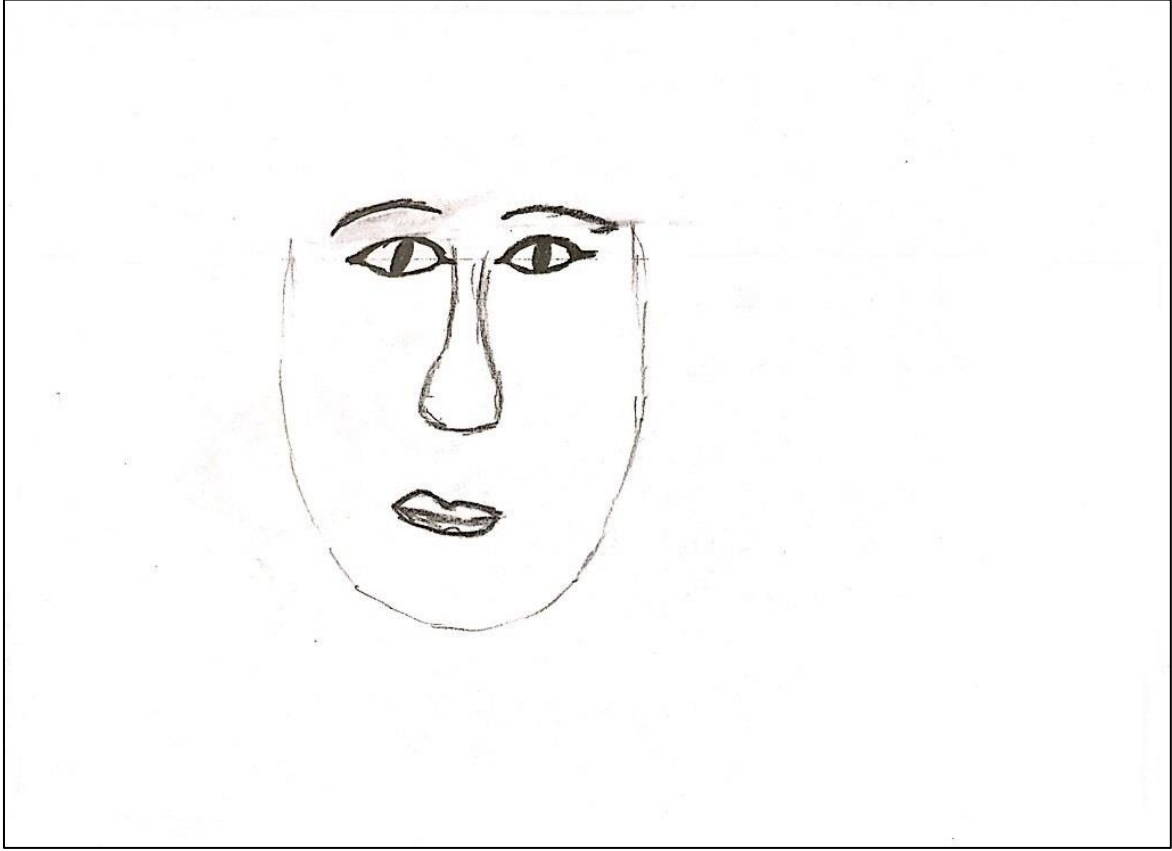
Adalet kâsedeki bir puding gibidir. Eğer bir pudinge meyve koyarsan diğerlerine de koyman gerekir. Adalette de böyle herkese eşit davranılmalıdır. (Ö:238)

Şekil 10. Ö:238 numaralı öğrenci görüşü

Adalet terazi gibidir. Çünkü bir tarafa fazla ağırlık koyarsan terazi bozulur. Adalet de öyledir. Bir tarafa fazla ağırlık koyarsan adalet şaşar. (Ö:221)

Adalet insan yüzü gibidir. Çünkü herkesin bir ağzı, iki gözü ve bir burnu vardır. Hiç kimse de farklı değildir. Bu yüzden adalete benzer. (Ö:232)

Şekil 11. Ö:232 numaralı öğrenci görüşü

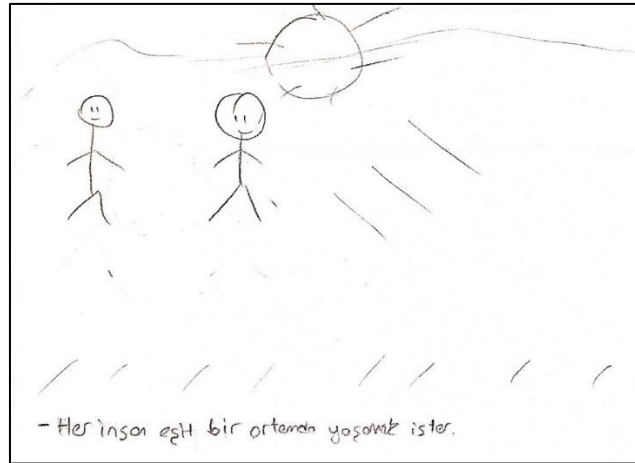
Kategori 4: Vazgeçilmez Olan

Tablo 2. incelendiğinde “vazgeçilmez olan” kategorisinde 4 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 5 (%16.66) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda “vazgeçilmez olan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Adalet su gibidir. Çünkü nasıl bizler su olmadan yaşayamıyor hayatımızı bir düzene sokamıyorsak adaletsizde hayatımızı düzene sokamayız. (Ö:117)

Adalet çiçek gibidir. Çünkü gereken doğruluğu yapmazsan çiçek solar, çiçeğe su vermezsen güneşte kurur. Adalet uyulduğu sürece toplum ayakta kalır. (Ö:157)

Adalet ışık gibidir. Çünkü adalet olmazsa karanlık çöker. (Ö:220)

4.1.2. Erkek Katılımcılara Ait Bulgular

Tablo 3.

Erkek Katılımcıların “Adalet” Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar (Ön Uygulama)

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Bir Kurtarıcı	1	4.76	10	Oksijen	1	4.76
2	Bir Şey İcad Etmek	1	4.76	11	Pandalar	1	4.76
3	Boş Bir Kutu	1	4.76	12	Ruh ve İnsan Birleşimi	1	4.76
4	Çocuğun Babasının Yanındaki Güveni	1	4.76	13	Su	3	14.28
5	Elmas Cevheri	1	4.76	14	Şelale	1	4.76
6	Eşit Kollu Terazî	2	9.52	15	Taşın Üstünde Ayı Oynatmak	1	4.76
7	Hayal ve Hayal Kırıklığı	1	4.76	16	Terazi	1	4.76
8	Kırık Kolu Alçıya Alınmış Çocuk	1	4.76	17	Yağmur	1	4.76
9	Mekanizma	1	4.76	18	Yemek	1	4.76
						21	100

Tablo 3.'de erkek katılımcıların “adalet” değerine ilişkin geliştirdikleri metaforlar verilmiştir. 21 katılımcı, 18 adet farklı metafor geliştirmiştir. En sık geliştirilen “su” (f:3) metaforu ve “eşit kollu erazi” (f:2) metaforu olmuştur. Diğer katılımcılar kendilerine özgü ve genellikle birbirlerini tekrarlamayan metaforlar geliştirmişlerdir.

Tablo 4.

Erkek Katılımcıların “Adalet” Değerine Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri (Ön Uygulama)

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Hayat Kaynağı Olan	Çocuğun Babasının Yanındaki Güveni, Kırık Kolu Alçıya Alınmış Çocuk, Mekanizma, Oksijen, Ruh ve İnsan Birleşimi, Su, Yemek	8	9
2	İstikrarlı Olan	Bir Şey İcat Etmek, Elmas Cevheri, Eşit Kollu Terazî, Su, Şelale, Taşın Üstünde Ayı Oynatmak, Terazî, Yağmur	8	9
3	Yoksunluk Hissi Veren	Boş Bir Kutu, Hayal ve Hayal Kırıklığı, Pandalar,	3	3

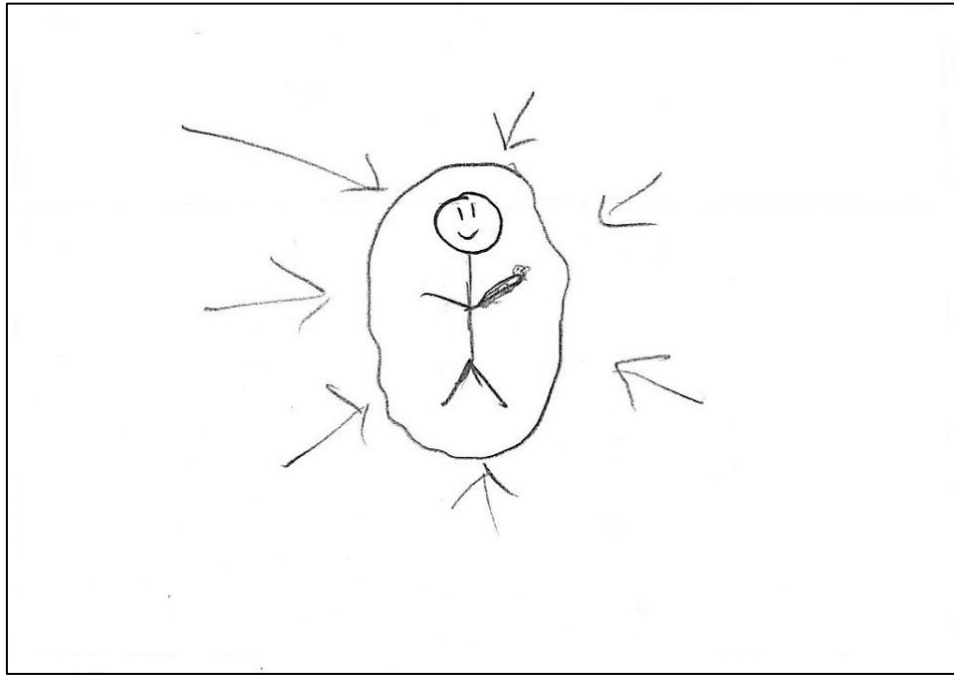
Tablo 4.'e göre katılımcıların “adalet” değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 3 ana kategori altında toplanmıştır. “hayat kaynağı olan” kategorisinde 9 öğrenci 8 adet metafor geliştirmiştir. “istikrarlı olan” kategorisinde 9 öğrenci 8 adet metafor geliştirmiştir. “yoksunluk hissi veren” kategorisinde 3 öğrenci 3 adet metafor geliştirmiştir. Kategorilerin gerekçeleri şu şekildedir.

Kategori 1: Hayat Kaynağı Olan

Tablo 4. incelendiğinde “hayat kaynağı olan” kategorisinde 8 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 9 (%42.85) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların “hayat kaynağı olan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Adalet su gibidir. Çünkü adalete ihtiyacımız vardır. (Ö:15)

Adalet kırık kolu alçıya alınmış çocuk gibidir. Çünkü çocuk adaletsizliğe uğramış insanları temsil eder. Kırık kolunun alçıya alınması ise çocuğun adaletidir. Çocuğun kolu önceden acıyordur ama alçı onun kolunu sarmıştır yani adalet sarmıştır. (Ö:32)

Şekil 14. Ö:32 numaralı öğrenci görüşü

Adalet çocuğun babasının yanındaki güveni gibidir. Çünkü biz insanlar çocuğun babasının yanında güvende olduğu gibi adalete güvenip hareket ederiz ve yaşarız. (Ö:119)

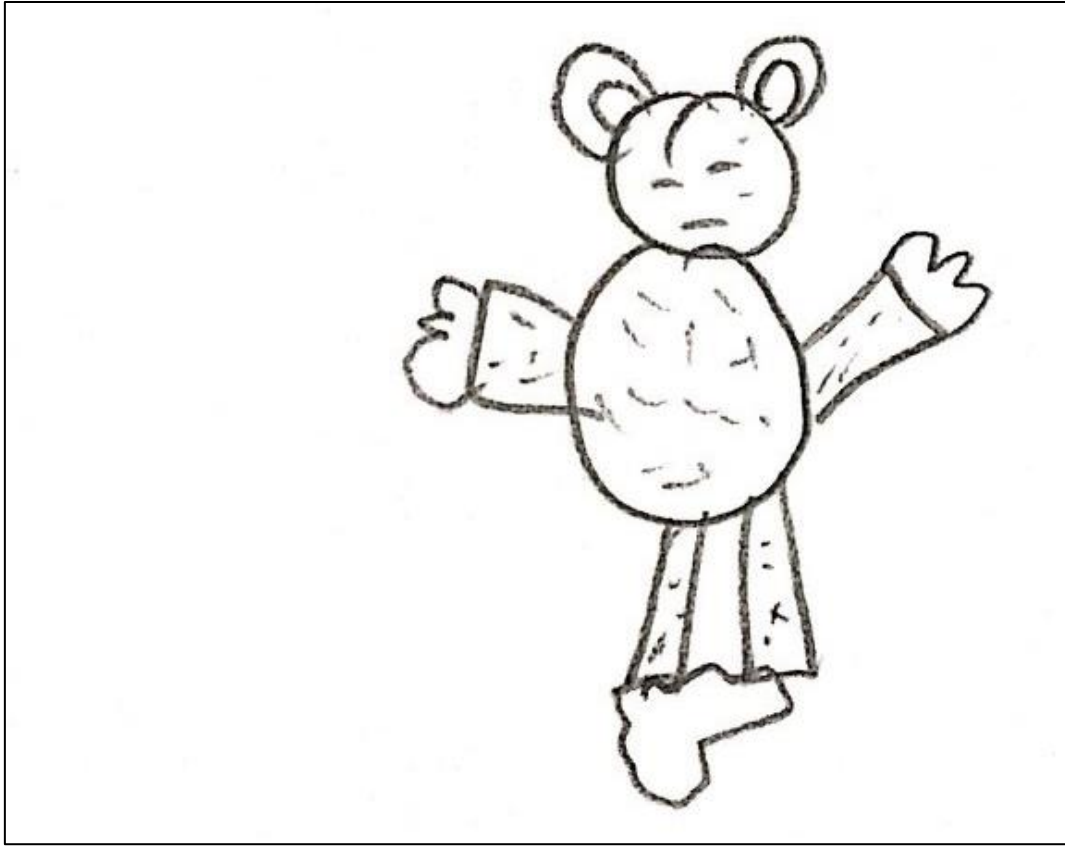
Adalet oksijen gibidir. Çünkü oksijen olmadan nasıl yaşayamıyorsak adalet olmadan da yaşayamayız. (Ö:134)

Adalet yemek gibidir. Çünkü herkesin ihtiyacı vardır olmadan yaşayamaz adalet olmadan yaşayamayacağımız gibi. (Ö:185)

Kategori 2: İstikrarlı Olan

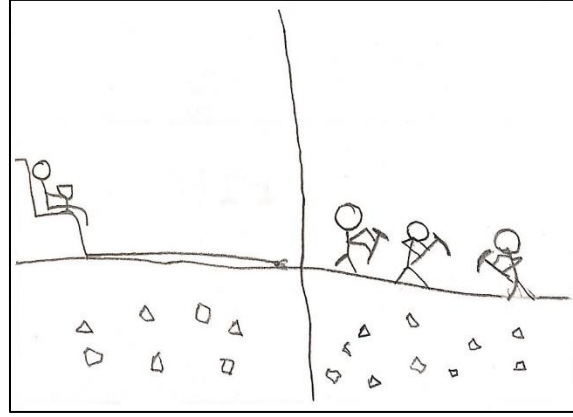
Tablo 4. incelendiğinde “istikrarlı olan” kategorisinde 8 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 9 (%42.85) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların “istikrarlı olan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Adalet taşın üstünde ayı oynatmak gibidir. Çünkü tek bir yanlıştta ayının düşebileceği gibi bir milletin sonu da gelebilir. (Ö:149)

Şekil 15. Ö:149 numaralı öğrenci görüşü

Adalet elmas cevheri gibidir. Çünkü ne kadar çok çaba gerekirse o kadar değerli ve önemli olur. Adalet kavuşmak zor olsa da çabaladıktan sonra bir elmas parçası elde ederiz. (Ö:61)

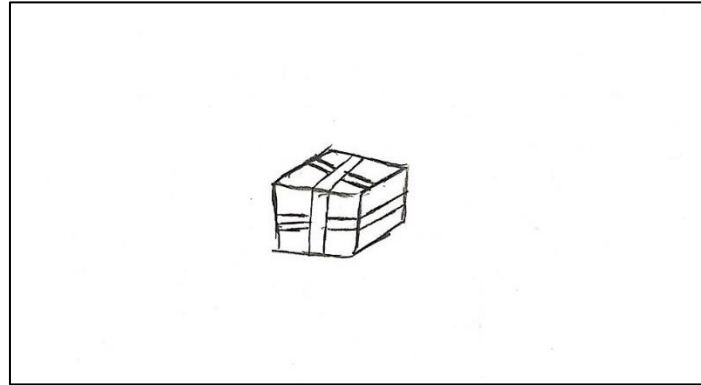
Şekil 16. Ö:161 numaralı öğrenci görüşü

Adalet şelale gibidir. Çünkü şelaledeki her bir su taneciği eşit ve düzenli bir şekilde durmak bilmeden yere iner. Adalet de durmak bilmeden çalışmak zorundadır. (Ö:257)

Kategori 3: Yoksunluk Hissi Veren

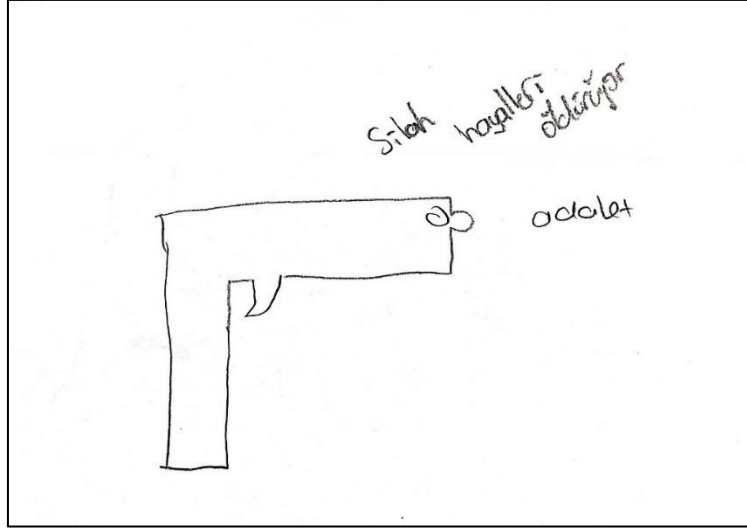
Tablo 4 incelendiğinde “yoksunluk hissi veren” kategorisinde 3 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 3 (%14.28) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların “yoksunluk hissi veren” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Adalet boş bir kutu gibidir. Çünkü oradadır ama bir işe yaramaz. (Ö:142)

Şekil 17. Ö:142 numaralı öğrenci görüşü

Adalet hayal ve hayal kırıklığı gibidir. Çünkü insanlar hayal kurarlar ve bir gün olabileceğine inanırlar ama çoğu asla gerçekleşmez umutlandığımızla kalırız. Adaletinde hayallerimiz gibi gerçekleşmesini isteriz ama asla gerçekleşmez ve bu kurduğumuz hayaller artık hayal kırıklıklarına dönüşür. (Ö:60)

Şekil 18. Ö:60 numaralı öğrenci görüşü

Adalet değeriyle ilişkin erkek katılımcıların ön uygulama bulgularının incelemesinde, metaforların gerekçelerine baktığımızda adalet değerinin hayatın düzenini sağlayan, yaşamak için gerekli olan en büyük unsurlardan olduğunu su, oksijen, yemek kadar gerekli olduğunu ama katılımcıların pek çok ortamda adaletle sahip olunmadığını belirtilmiştir.

4.2. Dürüstlük Değeri ile İlgili Ön Uygulama Bulguları

4.2.1. Kız Katılımcılara Ait Bulgular

Tablo 5.

Kız Katılımcıların Dürüstlük Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar. (Ön Uygulama)

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Ağaç	1	2.56	19	Makine	1	2.56
2	Ağaç Dalları	1	2.56	20	Oksijen	1	2.56
3	Ağlamak	1	2.56	21	Para	1	2.56
4	Adalet	1	2.56	22	Pelikan Silgi	1	2.56
5	Ansiklopedi	1	2.56	23	Saç Teli	1	2.56
6	Ayna	2	5.12	24	Saç Tokası	1	2.56
7	Berrak Temiz Su	1	2.56	25	Su	4	10.25
8	Bilgi Verici Kitap	1	2.56	26	Süte Katılan Su Oranı	1	2.56
9	Bir Şişe Su	1	2.56	27	Şeffaf Dosya	1	2.56
10	Berrak Bir Deniz	1	2.56	28	Temiz Akan Su	1	2.56
11	Bulutsuz Masmavi Gökyüzü	1	2.56	29	Temiz Bir Kağıt	1	2.56
12	Çimenlerin Altına Sığınmış Bataklık	1	2.56	30	Top	1	2.56

13	Defter	1	2.56	31	Yemek Tarifi	1	2.56
14	Güven Zincirinin Halkası	1	2.56	32	Yeni Doğan Bebeğin Kalbi	1	2.56
15	Ispanak	1	2.56	33	Yazar	1	2.56
16	İp	1	2.56	34	Vatan	1	2.56
17	İnsanlar Arasında Bağlanmış İp	1	2.56	35	Zincir	1	2.56
18	Merdiven	1	2.56				
Toplam						39	100

Tablo 5.'de kız katılımcıların dürüstlük değerine ilişkin geliştirdikleri metaforlar verilmiştir. 39 katılımcı, 35 adet farklı metafor geliştirmiştir. En sık geliştirilen “su” (f:4) metaforu olmuştur. Diğer katılımcılar kendilerine özgü ve genellikle birbirlerini tekrarlamayan metaforlar kullanmışlardır.

Tablo 6.

Kız Katılımcıların “Dürüstlük” Değerine Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri (Ön Uygulama)

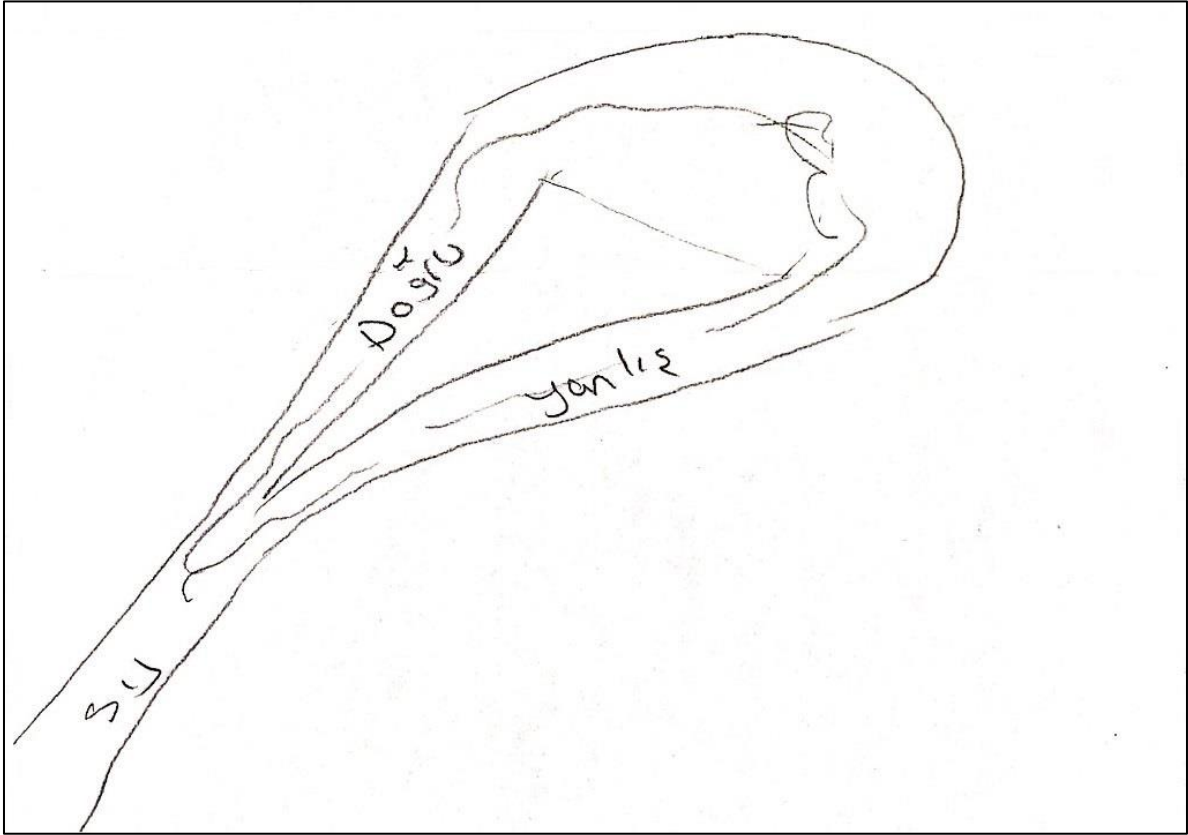
Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Pür Pak Olan	Adalet, Ansiklopedi, Ayna, Berrak Bir Deniz, Berrak Temiz Su, Bilgi Verici Kitap, Bir Şişe Su, Bulutsuz Masmavi Gökyüzü, Su, Şeffaf Dosya, Temiz Akan Su, Tertemiz Kâğıt, Vatan, Yazar, Yeni Doğan Bebeğin Kalbi	15	19
2	Görünmeyen Taraf	Ağlamak, Çimenlerin Altına Sığınmış Bataklık, Para, Pelikan Silgi, Saç Tokası, Süte Katılan Su Oranı,	6	6
3	Temelleri Sağlam Olan	Ağaç Dalları, Ağaç, Ispanak,	3	3
4	Korunması Gereken	Bir Makine, Defter, Güven Zincirinin Halkası, İnsanlar Arasında Bağlanmış İp, İp, Merdiven, Oksijen, Saç Teli, Top, Yemek Tarifi, Zincir	11	11

Tablo 6.'ya göre katılımcıların “dürüstlük” değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 ana kategori altında toplanmıştır. “pür pak olan” kategorisinde 19 öğrenci 15 adet metafor oluşturmuştur. “görünmeyen taraf” kategorisinde 6 öğrenci 6 adet metafor oluşturmuştur. “temelleri sağlam olan” kategorisinde 3 öğrenci 3 adet metafor oluşturmuştur. “korunması gereken” kategorisinde 11 öğrenci 11 adet metafor oluşturmuştur. Kategorilerin gerekçeleri şu şekildedir.

Kategori 1: Pür Pak Olan

Tablo 6. incelendiğinde “pür pak olan” kategorisinde 15 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 19 (%48.71) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların “pür pak olan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdıkları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Dürüstlük su gibidir. Çünkü yanlış bir yola da girse eninde sonunda kendini temizler akarsu. Dürüstlükte su gibidir eninde sonunda doğru bulunur. (Ö:15)

Şekil 19. Ö:15 numaralı öğrenci görüşü

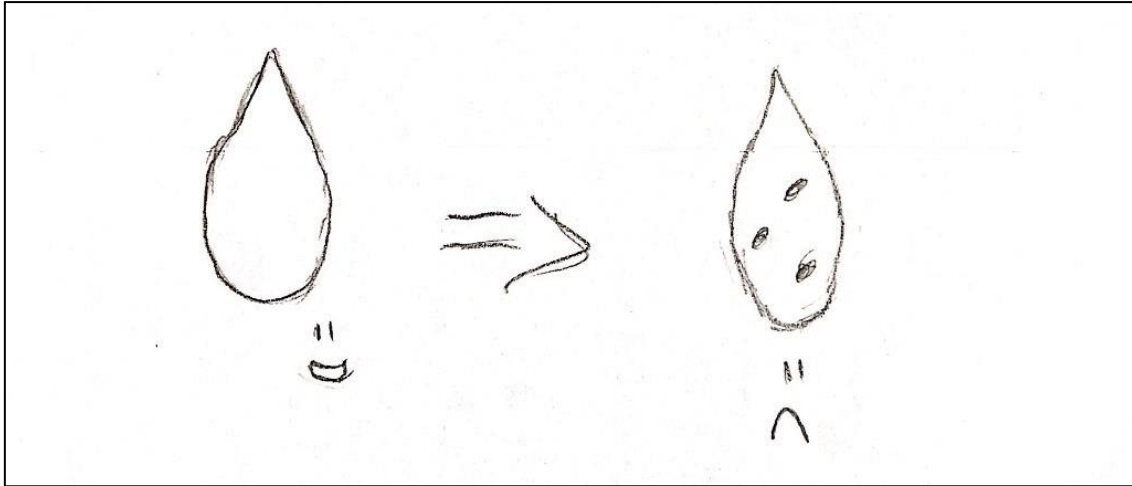
Dürüstlük bulutsuz masmavi gökyüzü gibidir. Çünkü dürüst insanlar tıpkı gökyüzü gibi saftır her şeyi bellidir. (Ö:24)

Dürüstlük yazar gibidir. Çünkü yazarlar içlerinde hangi duyguları yaşıyorlarsa o duyguları yazıyorlar. Kendi içlerindeki duyguları olduğu gibi aktarıyorlar bence bu yüzden dürüstlük yazarlar gibidir.(Ö:40)

Şekil 20. Ö:40 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük su gibidir. Çünkü suya bir şey bulaştırmazsan temiz kalır fakat ona bir damla bile kir bulaştırırsan kirlenir yani dürüst olmaktan çıkar insanların sana güveni kalmaz. (Ö:111)

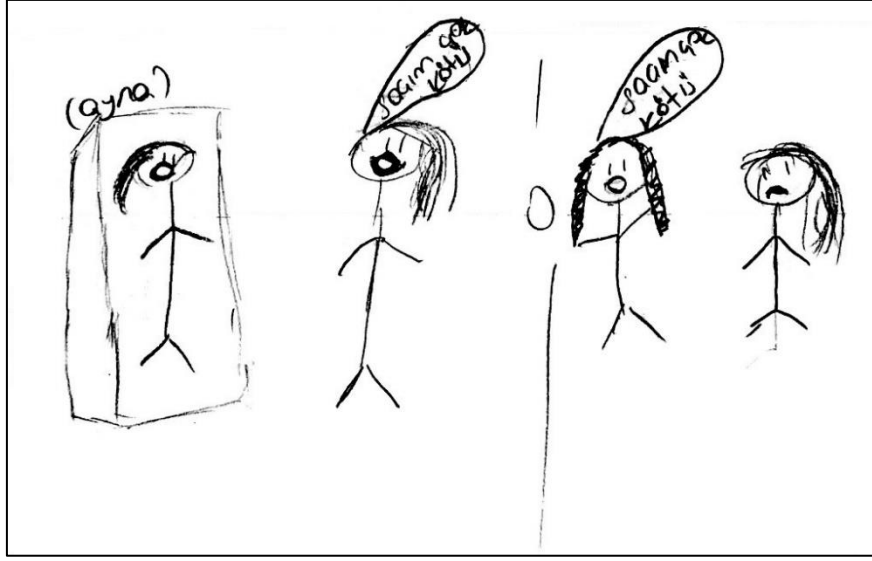

Şekil 21. Ö:111 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük berrak ve temiz su gibidir. Çünkü dürüstlük bir insanın ne kadar temiz olduğunu kanıtlayan bir etkidir ve berrak, temiz durumu temsil eder. (Ö:154)

Dürüstlük adalet gibidir. Çünkü tektir ve bir tane doğru bir tane yanlıştır değişmez. Dürüstlükte olan şeyi aynen anlatmaktır. (Ö:214)

Dürüstlük ayna gibidir. Çünkü aynalar size yalan söylemez nasılsanız onu gösterir. Dürüstlükte ayna gibidir aslında dürüst bir insan size neyseniz onu gösterir lafı dolandırmaz. (Ö:221)

Şekil 22. Ö:221 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük yeni doğan bebeğin kalbi gibidir. Çünkü insanlar yalan söyledikçe kalpleri kirlenir. Bebeklerin ise masum ve tertemizdir kalpleri. (Ö:225)

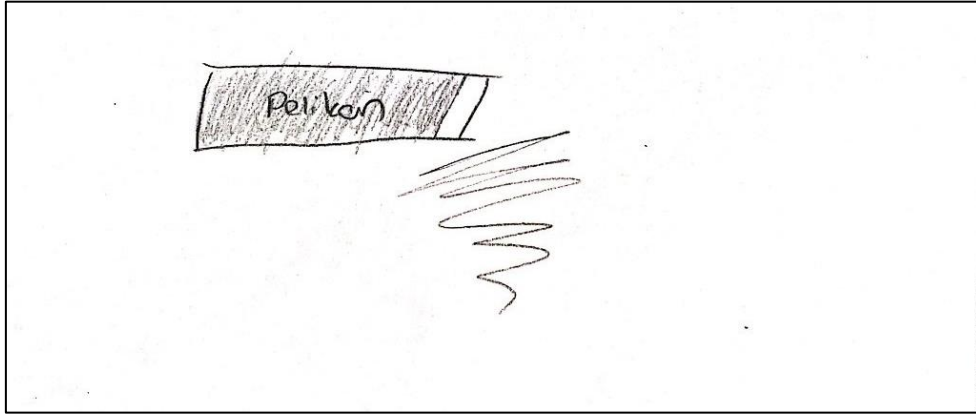
Şekil 23. Ö:225 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 2: Görünmeyen Taraf

Tablo 6. incelendiğinde “görünmeyen taraf” kategorisinde 6 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 6 (%15.38) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların

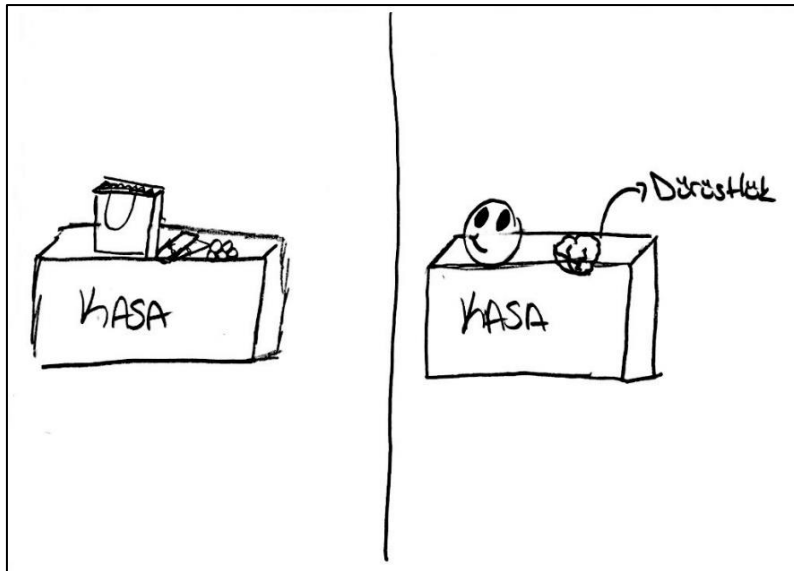
“görünmeyen taraf” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Dürüstlük pelikan silgi gibidir. Çünkü pelikan silgi her zaman herkesin aldığı silgidir iyi silmesi gerekir ama asla düzgün silmez. Dürüstlükte de hep böyle insanların dürüst olmasını bekleriz ama asla olmazlar.(Ö:53)

Şekil 24. Ö:53 numaralı öğrenci görüşü

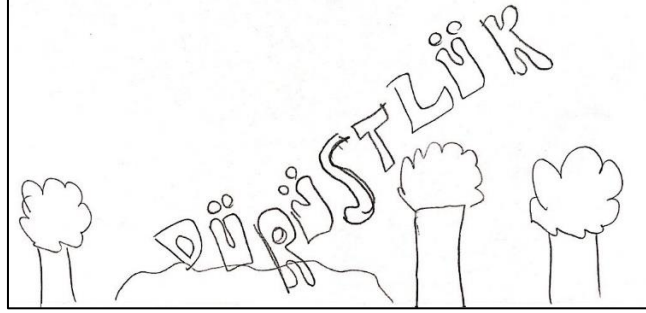
Dürüstlük para gibidir. Çünkü her dürüst davranışın sonucunda elimize bir şey geçer iyi veya kötü. Parayla aldığımız şeyler defolu olabilir. Dürüstlüğümüz karşısında da kötü bir şey olabilir sonuçlarının ne olacağını bilemeyiz yani.(Ö:133)

Şekil 25. Ö:133 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük saç tokası gibidir. Çünkü saçına taktığında dürüst görünürsün çıkardıktan sonra insanlar seni yalancı olarak görür ama sen aslında hep dürüstsündür bilmezler. (Ö:188)

Dürüstlük çimenlerin altına sığınmış bataklık gibidir. Çünkü dışardan güzeldir ama yanıltıcıdır. Tıpkı saklanan bir bataklık gibi. (Ö:190)

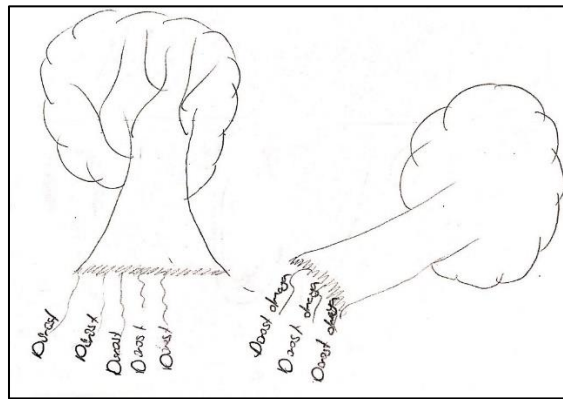

Şekil 26. Ö:190 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 3: Temelleri Sağlam Olan

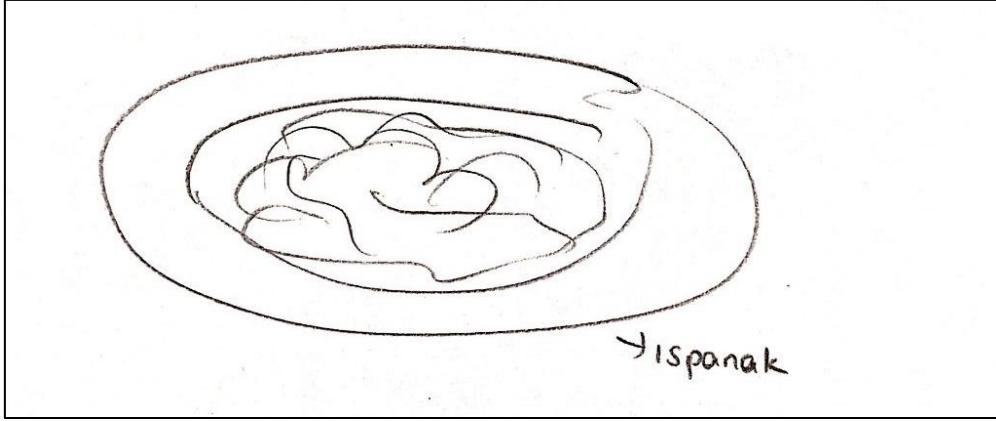
Tablo 6. incelendiğinde “temelleri sağlam olan” kategorisinde 3 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 3 (%7.69) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların “temelleri sağlam olan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resim/karikatürlere yer verilmiştir.

Dürüstlük ağaç gibidir. Çünkü dürüstlük bir insanda yoksa o ağacın kökleri kendisini taşıyamaz devrilir. Eğer bir insan dürüstse o ağacın devrilmez. (Ö:73)

Şekil 27. Ö:73 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük ıspanak gibidir. Çünkü herkes ıspanak sevmez ama bizi güçlendirir nasıl olduğunu bilmesek bile dürüstlük sayesinde güçlü kalırız. (Ö:134)

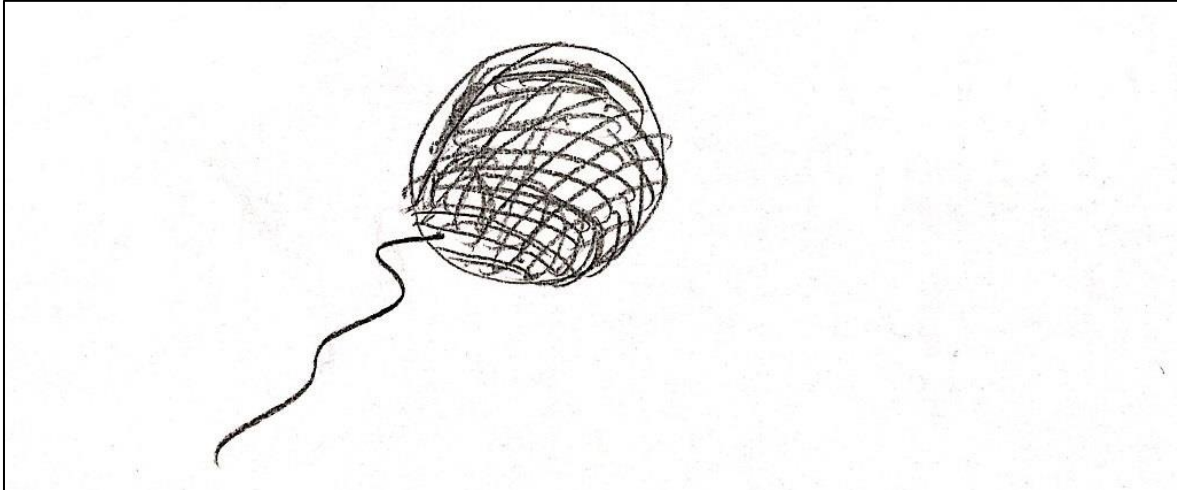

Şekil 28. Ö:134 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 4: Korunması Gereken

Tablo 6. incelendiğinde “korunması gereken” kategorisinde 11 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 11 (%28.20) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların “korunması gereken” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resim/karikatürlere yer verilmiştir.

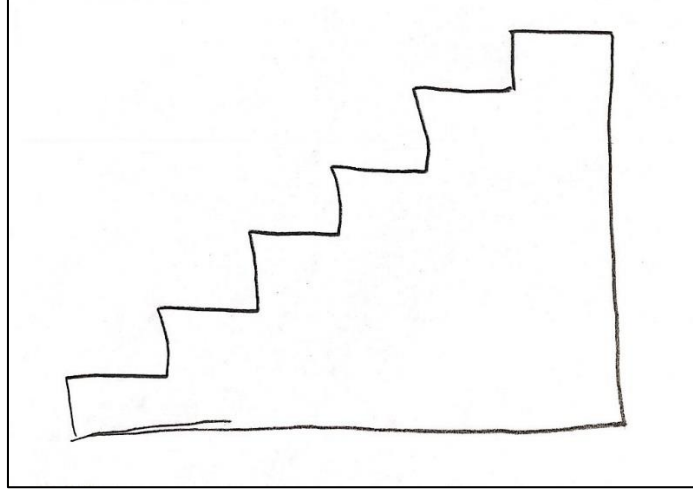
Dürüstlük ip gibidir. Çünkü bir kere yalana dolanırsanız bir daha çözülemeyebilirsiniz. Ama eğer dürüst olursanız o ip hep yumak halinde kalır.(Ö:21)

Şekil 29. Ö:21 numaralı öğrenci görüşü

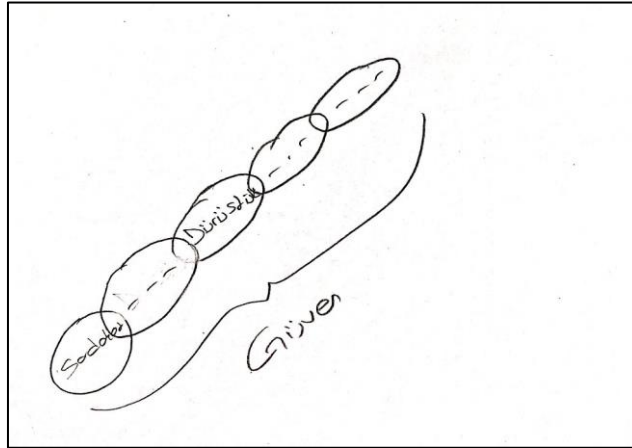
Dürüstlük saç teli gibidir. Çünkü bakarsan dökülmez bakmazsan dökülür çünkü dürüst olunca insan kendine bakar ve dikkat eder. (Ö:161)

Dürüstlük merdiven gibidir. Çünkü sen her zaman doğru oldukça kademen yukarıya doğru artar. Çünkü insanlar dürüst olduğun için seni takdir eder. Ama yalanı hayatına koyarsan gittikçe düşersin merdivende bunun gibidir yukarı çıkarken yükselirsin aşağı inerken yalanla birlikte alçalırsın.(Ö:197)

Şekil 30. Ö:197 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük güven zincirinin halkası gibidir. Çünkü bir insana dürüst davranmazsan karşındakinin güveni sarsılır ve bu güven sarsıldıkça zincir yavaş yavaş kopmaya başlar. Bir zincirin halkası gibi olan dürüstlüğü bırakmamalıyız. (Ö:235)

Şekil 31.Ö:235 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük insanlar arasında bağlanmış ip gibidir. Çünkü insanlara eğer yalan söylersen insanın güvenini sarstıkça ip çözülmeye başlar. Çözülen ipin tekrar bağlanması da çok zordur onun için ipi kaçırmadan tutmamız gerekir. (Ö:239)

Dürüstlük değeriyle ilişkin kız katılımcıların ön uygulama bulgularının incelemesinde metaforların gerekçelerine baktığımızda öğrenciler dürüstlüğü genellikle gökyüzü, su, şeffaf dosya gibi temiz ve saydam olması gereken nesnelere benzetmişlerdir. Öte yandan insanların aslında görünmeyen bir yüzü olabileceğini dürüstlüğün olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabileceği de belirtilmiştir.

4.2.2. Erkek Katılımcılara Ait Bulgular

Tablo 7.

Erkek Katılımcıların Dürüstlük Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar (Ön Uygulama)

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Bebek	1	4.16	10	Kitap	1	4.16
2	Berrak Bir Su	1	4.16	11	Parmak İzi Okuyucusu	1	4.16
3	Berrak Bir Göl	1	4.16	12	Rehber	1	4.16
4	Bir Ağacın Yaprağı	1	4.16	13	Su	8	33.33
5	Erdem	1	4.16	14	Şeffaf Saydam Bir Cam	1	4.16
6	Evcil Hayvan	1	4.16	15	Şeffaf Bir Madde	1	4.16
7	Evin Zemini	1	4.16	16	Temizlik	1	4.16
8	İlaç	1	4.16	17	Yeni Doğmuş Bir Bebek	1	4.16
9	Kapı	1	4.16				
Toplam						24	100

Tablo 7.'de katılımcıların “dürüstlük” değerine ilişkin oluşturdukları metaforlar verilmiştir. 24 katılımcı 17 adet farklı metafor geliştirmiştir. en sık geliştirilen metafor “su” (f:8) metaforu olmuştur.

Tablo 8.

Erkek Katılımcıların “Dürüstlük” Değerine Yönelik Geliştirdikleri Metafor Kategorileri (Ön Uygulama)

Sıra no	Kategori adı	Metafor	Metafor sayısı	Toplam metafor
1	Genel Kabul Gören	Bebek, Berrak Bir Göl, Berrak Bir Su, İlaç, Su, Şeffaf Bir Madde, Şeffaf Saydam Cam, Temizlik, Yeni Doğmuş Bebek,	9	13
2	Belli Koşulları Olan	Bir Ağacın Yaprağı, Evcil Hayvan, Evin Zemini, Parmak İzi Okuyucusu,	4	4
3	Pusula Gibi Olan	Erdem, Kitap, Rehber, Su,	4	4
4	Kişisine Göre Değişen	Kapı, Su	2	3

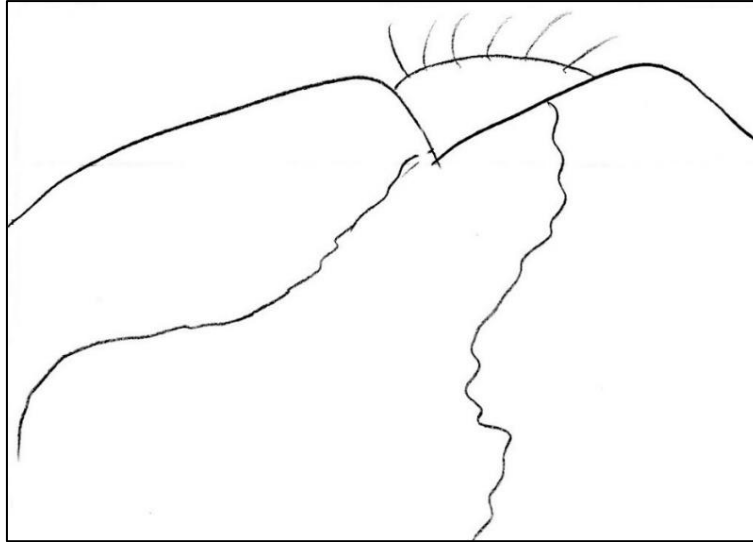
Tablo 8.'e göre katılımcıların “dürüstlük” değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 ana kategori altında toplanmıştır. “genel kabul gören” kategorisinde 13 öğrenci 9 adet metafor geliştirmiştir. “belli koşulları olan” kategorisinde 4 öğrenci 4 adet metafor geliştirmiştir. “pusula gibi olan” kategorisinde 4 öğrenci 4 adet metafor geliştirmiştir. “kişisine göre değişen” kategorisinde 3 öğrenci 2 adet metafor geliştirmiştir. Metaforların çoğunlukla “genel kabul gören” kategorisine toplandıklarını ve bu kategoride birbirini tekrar eden metaforlar olduğunu görmekteyiz. Kategorilerin gerekçeleri şu şekildedir.

Kategori 1: Genel Kabul Gören

Tablo 8. incelendiğinde “genel kabul gören” kategorisinde 9 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 13 (%54.16) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmişlerdir. Aşağıda katılımcıların “genel kabul gören” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Dürüstlük su gibidir. Çünkü su şeffaftır. Dürüstlükte nasıl görünüyorsan öyledir. (Ö:9)

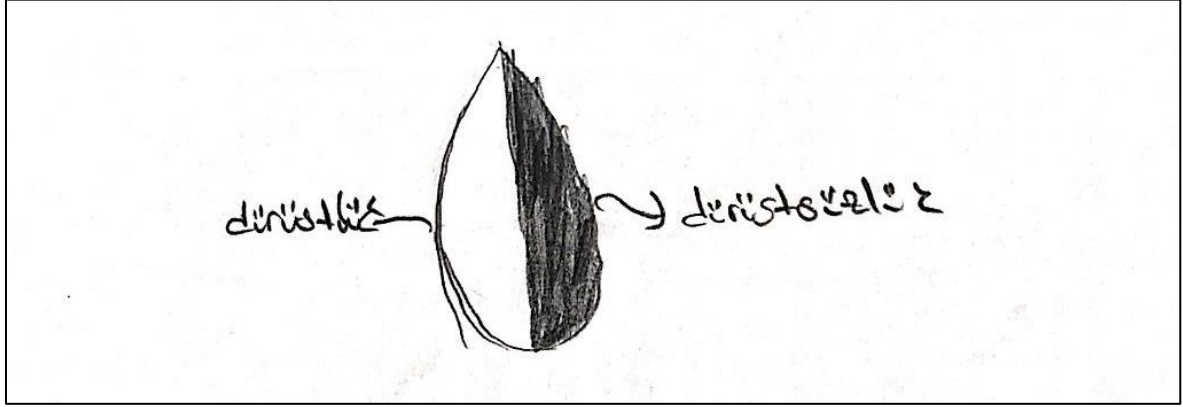
Dürüstlük berrak bir göl gibidir. Çünkü dürüstlük içinde ne varsa göstermek, iletmek demektir. (Ö:10)

Şekil 32. Ö:10 numaralı öğrenci görüşü

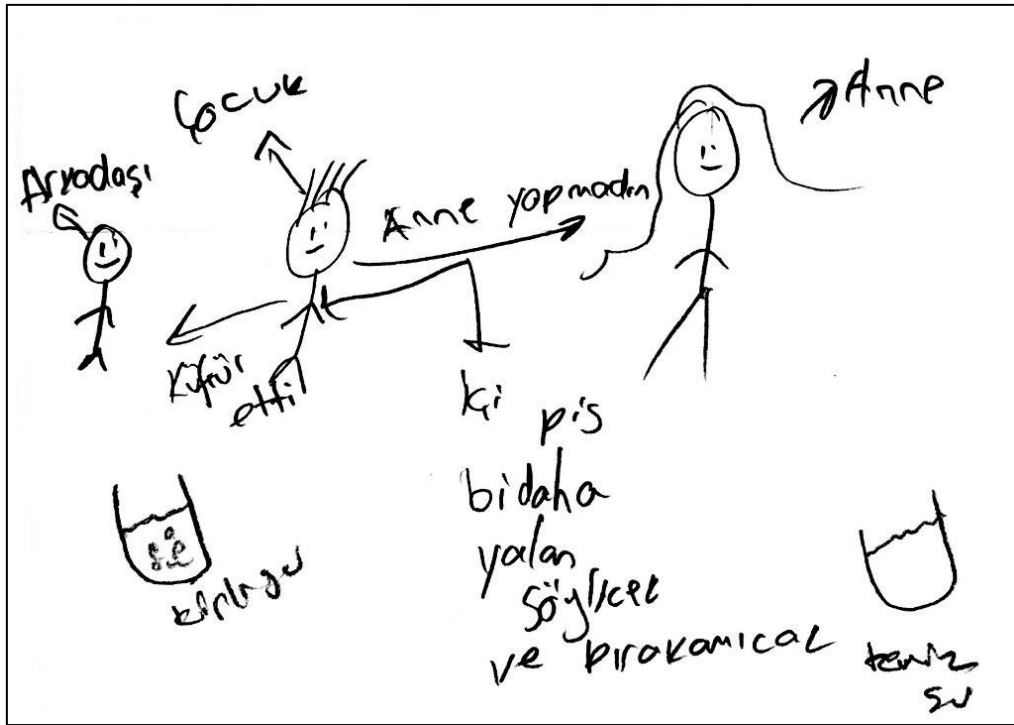
Dürüstlük ilaç gibidir. Çünkü insanların birbirine karşı dürüst olması çok iyi gelir. Dürüstlükte iyi gelir yani ikisi de insanı iyileştiren bir şeydir.(Ö:41)

Dürüstlük su gibidir. Çünkü su saftır ve saflık insanın kendisinin temizliğini gösterir. Dürüstlükte insanın masumiyetini gösterir. (Ö:49)

Şekil 33. Ö:49 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük berrak bir su gibidir. Çünkü suyu ne kadar kirletirseniz o kadar pis olur. Yani insan ne kadar yalan söylerse o kadar içi kirlenir. (Ö:76)

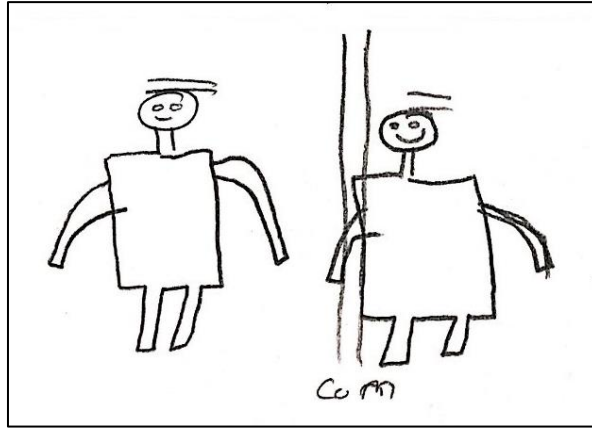
Şekil 34. Ö:76 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük su gibidir. Çünkü su gibi ihtiyaç olan bir şey olmadan yaşayamayız. Dürüstlük olmadan da yaşam zorlaşır yaşanmaz hale gelir. (Ö:169)

Şekil 35. Ö:169 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük şeffaf saydam bir cam gibidir. Çünkü her ne olursa olsun gerçeği olduğu gibi gösterir.(Ö:208)

Şekil 36. Ö:208 numaralı öğrenci görüşü

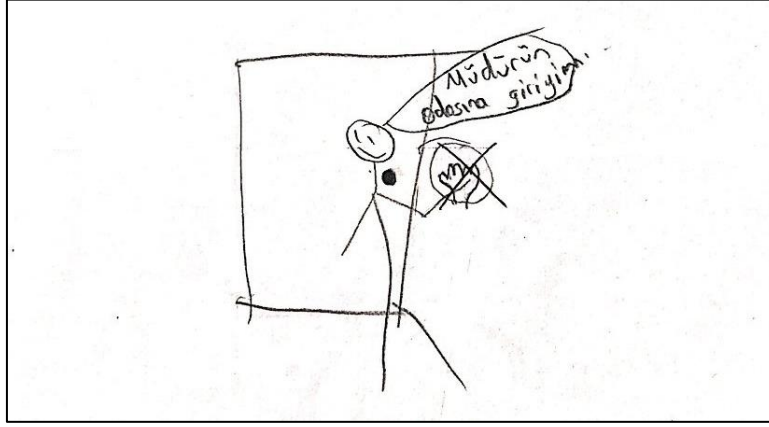
Kategori 2: Belli Koşulları Olan

Tablo 8. incelendiğinde “belli koşulları olan” kategorisinde 4 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 4 (%16.66) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmişlerdir. Aşağıda katılımcıların “belli koşulları olan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Dürüstlük evin zemini gibidir. Çünkü zemini ne kadar sağlam tutarsak hep öyle devam eder.

Dürüst olmazsak da insanlara karşı güvenimizi sarsarız. (Ö:93)

Dürüstlük parmak izi okuyucusu gibidir. Çünkü yalan yanlış şeyler ve kişiler olduğunda kapı açılmaz ama eğer doğruyu söylersek ve doğru kişi olursak kapı her zaman açılır. (Ö:200)

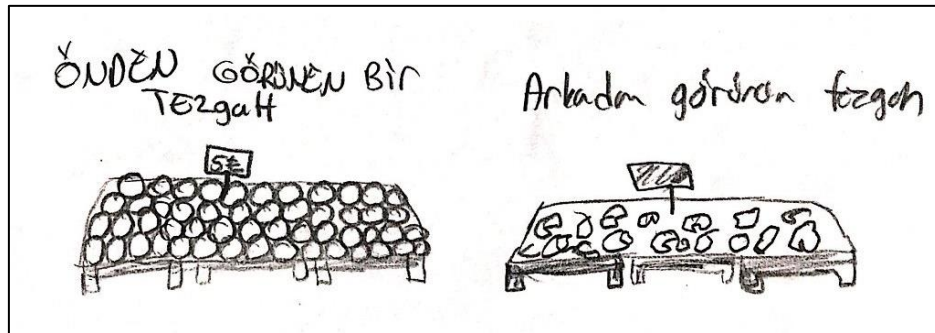

Şekil 37. Ö:200 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 3: Pusula Gibi Olan

Tablo 8. incelendiğinde “pusula gibi olan” kategorisinde 4 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 4 (%16.66) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmişlerdir. Aşağıda katılımcıların “pusula gibi olan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

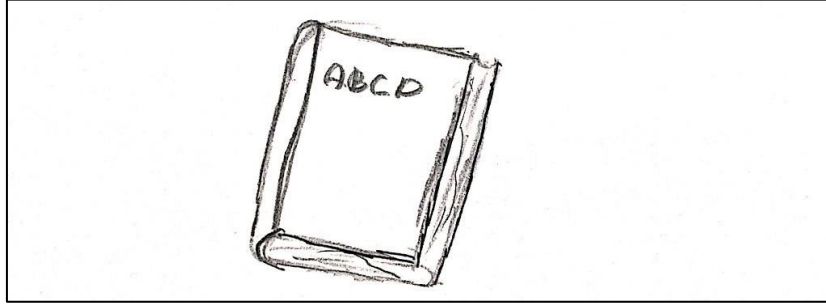
Dürüstlük rehberine benzer. Çünkü bilmediğimiz bir yerde yol gösterir. Ona güveniriz o olmazsa yolumuzu kaybederiz. Bu yüzden herkes dürüst olmalı ki yolumuzu kaybetmeyelim, yolumuzu şaşırmayalım. (Ö:118)

Şekil 38. Ö:118 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük erdem gibidir. Çünkü dürüst kişi her zaman yolunu bulur. Yaptığı yanlış bile olsa bunu yakınındakilere dürüstçe anlatarak doğru yolu bulur. (Ö:104)

Dürüstlük kitap gibidir. Çünkü kitap okudukça diksiyonlu ve bilgili olursun. Dürüst oldukça da hem yeni şeyler öğrenir hem de güvenilir olursun.(Ö:178)

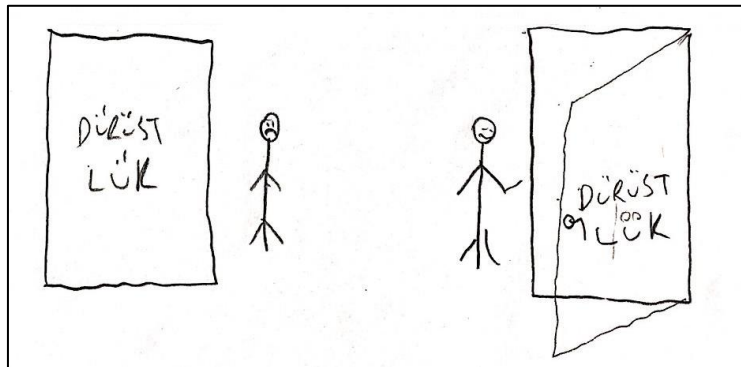
Şekil 39. Ö:178 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 4: Kişisine Göre Değişen

Tablo 8. incelendiğinde “kişisine göre değişen” kategorisinde 2 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 3 (%12.5) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmişlerdir. Aşağıda katılımcıların “kişisine göre değişen” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Dürüstlük su gibidir. Çünkü insanları bilemezsin suyu kimisi kirletir kimisi düzgün kullanır. (Ö:136)

Dürüstlük kapı gibidir. Çünkü kapıyı içeri giremeyeceğimiz halde açmayız. İşimize geldiği zaman dürüst olunca bize zarar gelmeyeceğini düşündüğümüz an o kapıyı açarız yani dürüst oluruz ama işimize gelmezse bu olaydan zarar göreceğimizi düşünürsek o kapıya bile bakmayız. (Ö:209)

Şekil 40. Ö:209 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük değerine ilişkin erkek katılımcıların ön uygulama bulgularının incelemesinde metaforların gerekçelerine baktığımızda bazı zıtlıklar olduğu gözlenmiştir. Bir grup dürüstlüğü sabit bir değer olduğunu kişiden kişiye değişmeyecek doğruları yansıttığını söylerken diğer grupta da tam tersi dürüstlüğü kime ne ifade ettiğini bilinemeyeceğinden yani insana o an ne olmasını istiyorsa onu yaptıracak bir değer olduğundan bahsetmişlerdir.

4.2. Adalet Değeriyle İlgili Son Uygulama Bulguları

4.2.1. Kız Katılımcılara Ait Bulgular

Tablo 9.

Kız Katılımcıların “Adalet” Değerine Yönelik Oluşturdıkları Metaforlar (Son Uygulama)

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Ağaç	1	3.12	14	Güneş	3	9.37
2	Aile	1	3.12	15	Gülümseyen Bebek	1	3.12
3	Ayakkabı	1	3.12	16	İki Çiçek	1	3.12
4	Ayna	1	3.12	17	Kalem	1	3.12
5	Beyaz Kağıt	1	3.12	18	Kılıç	1	3.12
6	Bir Fotoğraf Karesi	1	3.12	19	Oksijen	1	3.12
7	Bir Evin Temeli	1	3.12	20	Saf Su	1	3.12
8	Çarklının Dişleri	1	3.12	21	Su	3	9.37
9	Çiçek	1	3.12	22	Şeker	1	3.12
10	Deniz	1	3.12	23	Temiz Kalp	1	3.12
11	Eşit Kollu Terazî	1	3.12	24	Terazi	3	9.37
12	Gözlük	1	3.12	25	Türk Bayrağı	1	3.12
13	Gökkuşağı	1	3.12	26	Yemek	1	3.12
Toplam						32	100

Tablo 9. da kız katılımcıların “adalet” değerine ilişkin geliştirdikleri metaforlar verilmiştir. 32 katılımcı, 26 adet farklı metafor geliştirmiştir. En sık geliştirilen “terazi” (f:3) metaforu, “güneş” (f:3) metaforu ve “su” (f:3) metaforu olmuştur.

Tablo 10.

Kız Katılımcıların “Adalet” Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metafor Kategorileri (Son Uygulama)

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
---------	--------------	---------	----------------	----------------

1	İhtiyaç Duyulan	Bir Evin Temeli, Çarklının Dişleri, Çiçek, Gözlük, Güneş, Gülümseyen Bebek, İki Çiçek, Saf Su, Su, Oksijen, Yemek	11	15
2	Değişkenlik Gösteren	Ayakkabı, Bir Fotoğraf Karesi, Deniz, Gökkuşaağı, Kalem, Kılıç, Şeker	7	7
3	Düzenli İşleyen	Ağaç, Aile, Ayna, Beyaz Kağıt, Eşit Kollu Terazî, Terazî, Temiz Kalp, Türk Bayrağı	8	10

Tablo 10.'a göre katılımcıların “adalet” değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 3 ana kategori altında toplanmıştır. “ihtiyaç duyulan” kategorisinde 15 öğrenci 11 adet metafor geliştirmiştir. “değişkenlik gösteren” kategorisinde 7 öğrenci 7 adet metafor geliştirmiştir. “düzenli işleyen” kategorisinde 10 öğrenci 8 adet metafor geliştirmiştir. Kategorilerin gerekçeleri şu şekildedir.

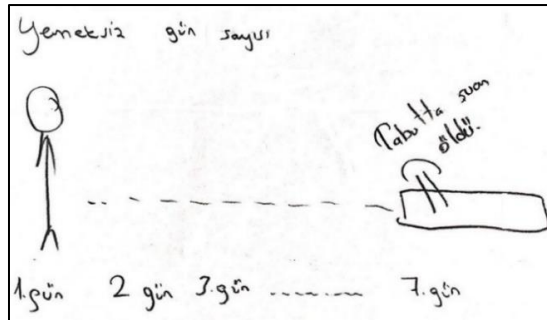
Kategori 1: İhtiyaç Duyulan

Tablo 10. incelendiğinde “ihtiyaç duyulan” kategorisinde 11 adet metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar 15 (%46.87) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmiştir. Aşağıda katılımcıların “ihtiyaç duyulan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resim/karikatürlere yer verilmiştir.

Adalet iki çiçek gibidir. Çünkü ikisi de aynı şeyi ister vermezsen solar gider. (Ö:7)

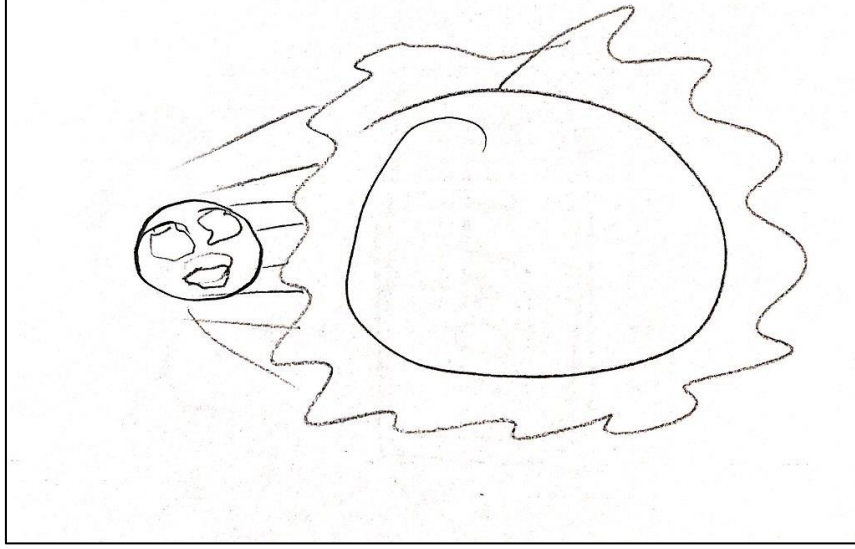
Adalet bir evin temeli gibidir. Çünkü o evin temeli olmazsa hiçbir şekilde o ev sağlam kalmaz. İşte adaletsiz bir ülkede, bir hayat düşünülemez. Adalet olacak ki hepimizin başımızı koyacağımız bir çatısı olsun. (Ö:17)

Adalet yemek gibidir. Çünkü adaletsiz bir ortamda yaşayabilirsin ama uzun süre yaşayamazsın aynı yemek yemezsen de uzun süre yaşayamayacağın gibi. (Ö:42)

Şekil 41. Ö:42 numaralı öğrenci görüşü

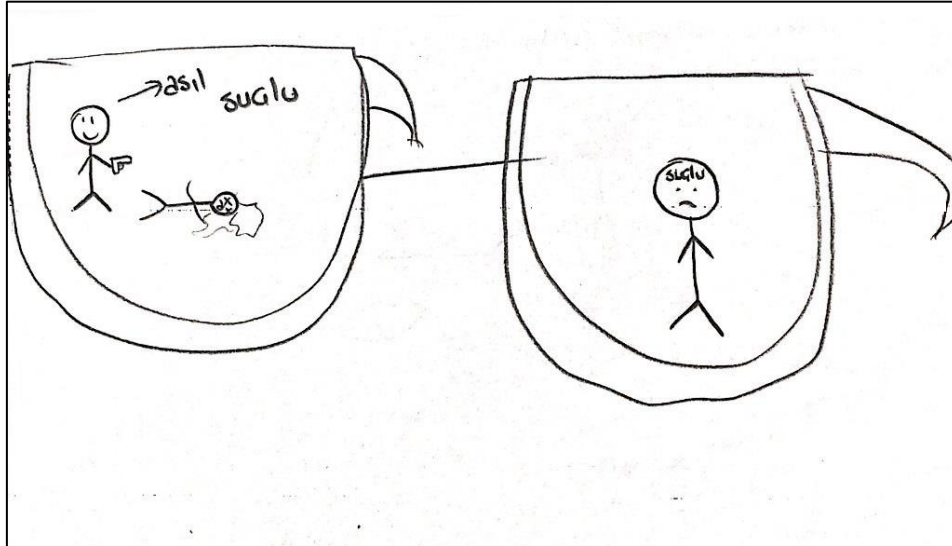
Adalet güneş gibidir. Çünkü eğer güneş olmazsa her yer karanlık olur. Bu yüzden adaleti güneş gibi düşünürsek her yer aydınlanır onunla. (Ö:47)

Şekil 42. Ö:47 numaralı öğrenci görüşü

Adalet oksijen gibidir. Çünkü nasıl oksijensiz ortamda yaşayamazsak, adaletsiz bir toplumda da yaşayamayız. (Ö:50)

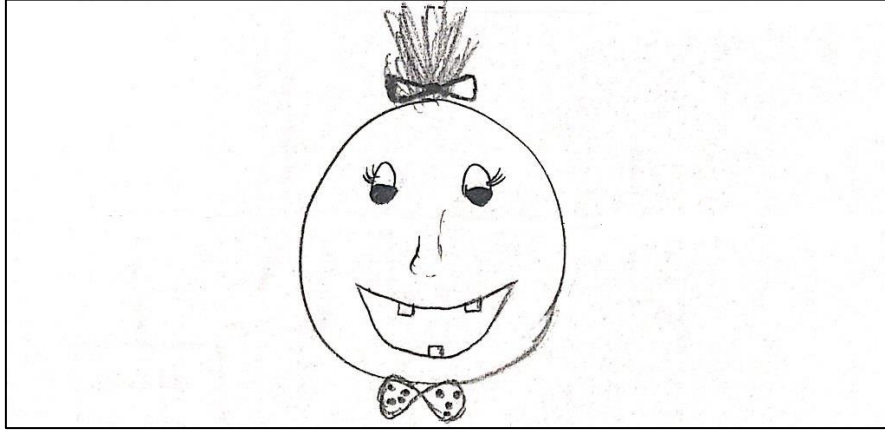
Adalet gözlük gibidir. Çünkü adaletsiz kişileri ve olayları görmemiz için gereklidir. Hem de onun sayesinde ince ayrıntıları daha rahat görürüz. (Ö:88)

Şekil 43. Ö:88 numaralı öğrenci görüşü

Adalet su gibidir. Çünkü su insanı yaşatır ama kendimizi bu sudan mahrum bırakarak adaletsizlikle kıvranırsanız vicdanın gücü ile savaşmanız gerekir ise kısa sürede ölürsünüz. (Ö:94)

Adalet gülümseyen bir bebek gibidir. Çünkü bebekler insanın içini ısıtıp yüzlerinde bir gülümsemeye sebep olur tıpkı adalet gibi onlarsız mutsuz oluruz. (Ö:97)

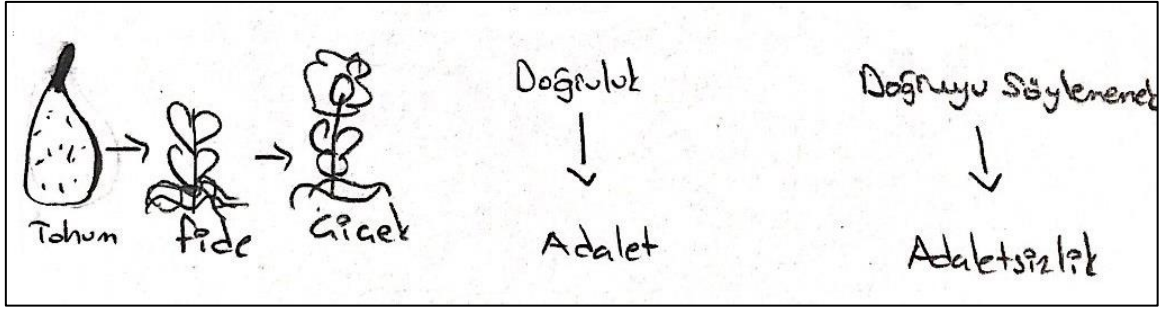
Şekil 44. Ö:97 numaralı öğrenci görüşü

Adalet su gibidir. Çünkü bu dünyada su olmadan insanlar yaşayamazlar. Aynı şekilde insanlar da dünyada adaletsizlikle yaşayamazlar. (Ö: 228)

Şekil 45. Ö:228 numaralı öğrenci görüşü

Adalet çiçek gibidir. Çünkü o adaletin oluşması için doğruya yani dürüstlüğe ihtiyaç vardır. Bir çiçeğin olması için de tohuma ihtiyaç vardır. Yani adaletin çiçek gibi olması için tohumlarını bilmesi ve onun yönünde ilerlemesi gerekir. (Ö:232)

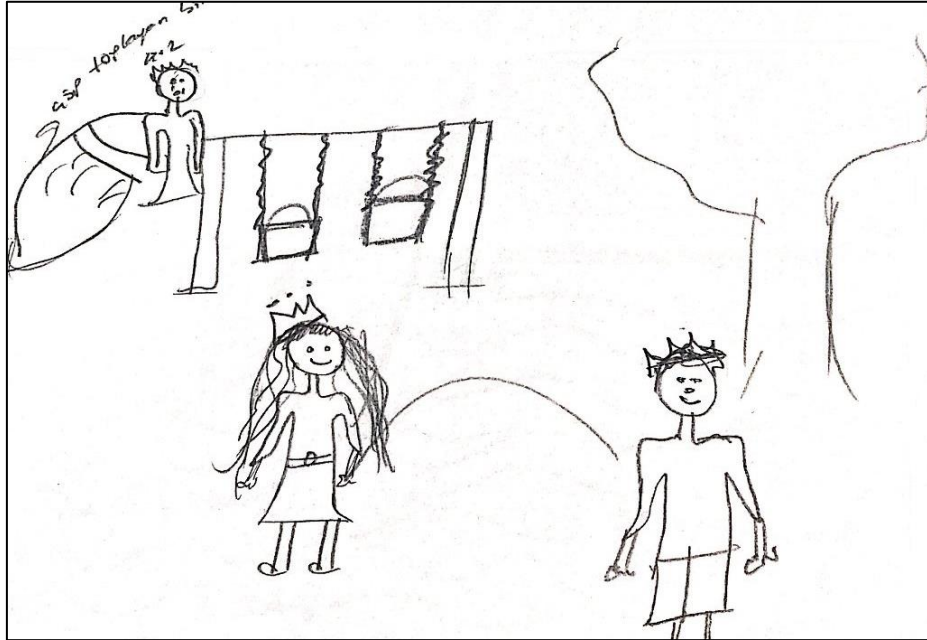
Şekil 46. Ö:232 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 2: Değişkenlik Gösteren

Tablo 10. incelendiğinde “değişkenlik gösteren” kategorisinde 7 adet metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar 7 (%21.87) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmiştir. Aşağıda katılımcıların “değişkenlik gösteren” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resim/karikatürlere yer verilmiştir.

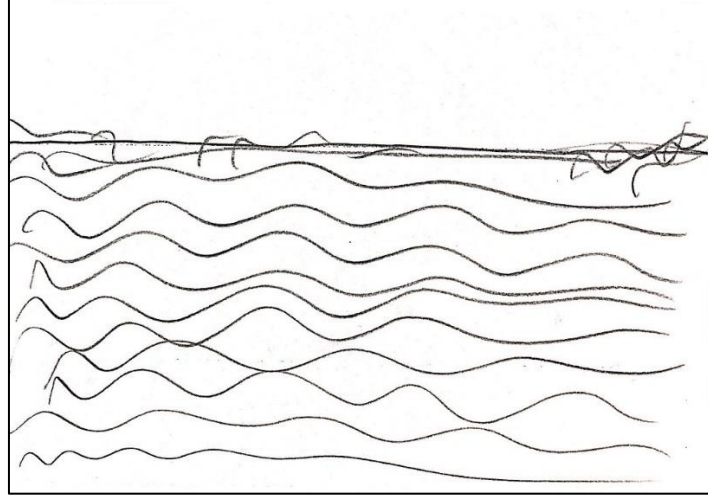
Adalet kalem gibidir. Çünkü bazen gerçeği bazen yanlış yazar. (Ö: 3)

Adalet bir fotoğraf karesi gibidir. Çünkü nereden baktığımız önemlidir ya da nasıl görmek istediğimiz. (Ö:61)

Şekil 47. Ö:61 numaralı öğrenci görüşü

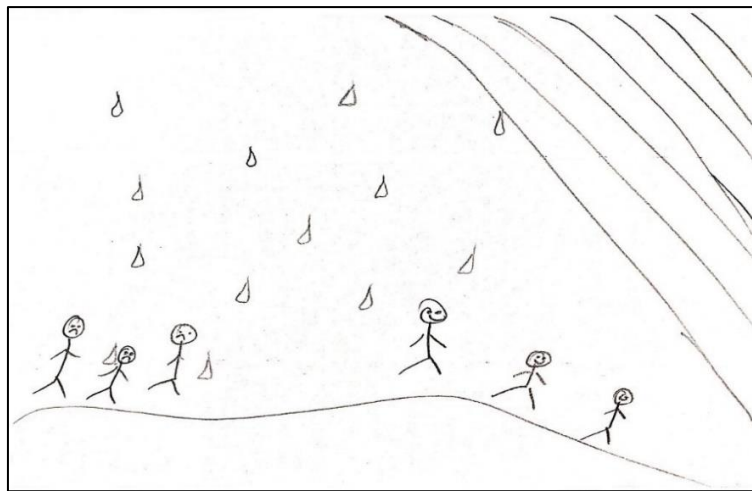
Adalet deniz gibidir. Çünkü deniz bir dalgalanır bir durulur. Hem de suyu tuzludur içilmez acı gelir. Adalette bunun gibidir istemeyenler zararlı bulanlar olabilir uzaktan görüp. (Ö:63)

Şekil 48. Ö:63 numaralı öğrenci görüşü

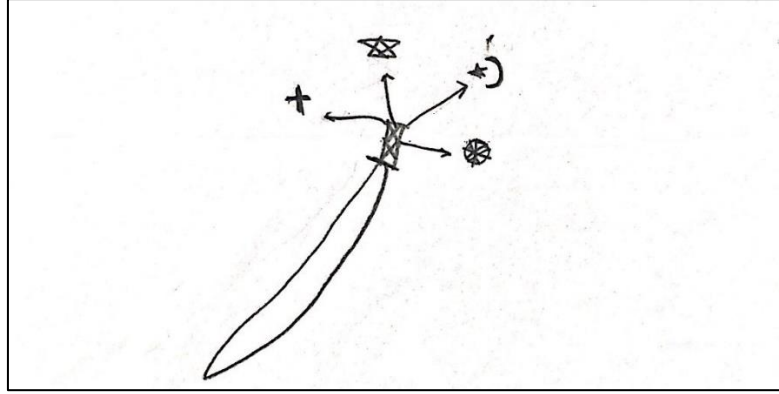
Adalet ayakkabı gibidir. Çünkü ayakkabı giymeden önce temizdir ama giydikten sonra kirlenir. Adalette kullanıldıkça lekelenen bir şey gibidir. (Ö:195)

Adalet gökkuşağı gibidir. Çünkü öncesinde herkesi etkileyen bir olay yaşanır yağmur yağar ama sonrasında çıkan gökkuşağını bazıları görür bazıları göremez. Adalette buna benzer bazıları için vardır bazıları için yoktur. (Ö:65)

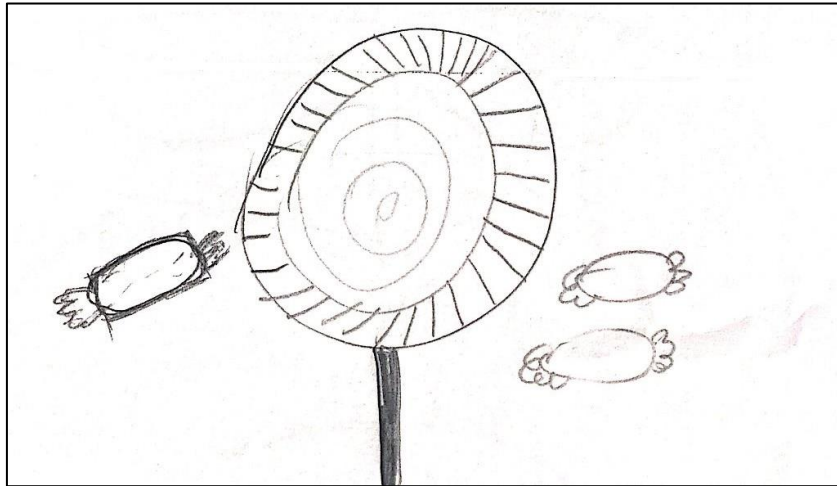
Şekil 49. Ö:65 numaralı öğrenci görüşü

Adalet kılıç gibidir. Çünkü kılıcın keskin tarafı adaletsizliği sapı ise adaleti temsil eder ve kılıcın keskin tarafı her an yer değiştirebilir. Önemli olan kılıcı kimin tuttuğudur. Çünkü kılıç değişmez ama tutan kişi değişir ve herkesin kullanma şekli farklıdır. (Herkesin adalet anlayışı farklıdır.) (Ö:141)

Şekil 50. Ö:141 numaralı öğrenci görüşü

Adalet şeker gibidir. Çünkü şekerler gün geçtikçe eriyip biter. Adalette şeker gibi eriyip gidiyor ama mutlu da eder insanı şeker gibi ağızımızda olduğu sürece yani adalete sahip olduğumuz sürece mutlu oluruz. (Ö:154)

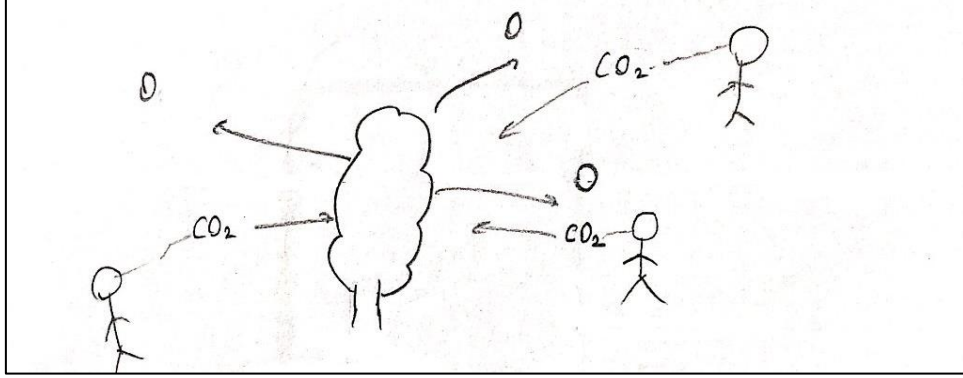
Şekil 51. Ö:154 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 3: Düzenli İşleyen

Tablo 10. incelendiğinde “düzenli işleyen” kategorisinde 8 adet metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar 10 (%31.25) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmiştir. Aşağıda katılımcıların

“düzenli işleyen” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resim/karikatürlere yer verilmiştir.

Adalet ağaç gibidir. Çünkü ağaç aldığı karbondioksitleri oksijen olarak sistemli bir şekilde geri veriyor. Adalette işlenen suçların cezasını adil bir şekilde veriyor. (Ö:27)

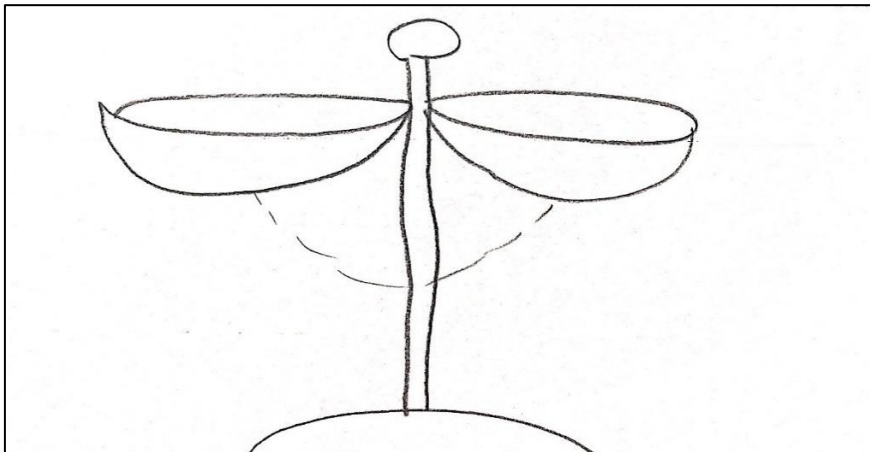

Şekil 52. Ö:27 numaralı öğrenci görüşü

Adalet terazi gibidir. Çünkü bedelini ağırlığına göre ödersin tıpkı bir şey satarken kilosuna göre para ödersin. Onun için adalet terazi gibidir. (Ö:40)

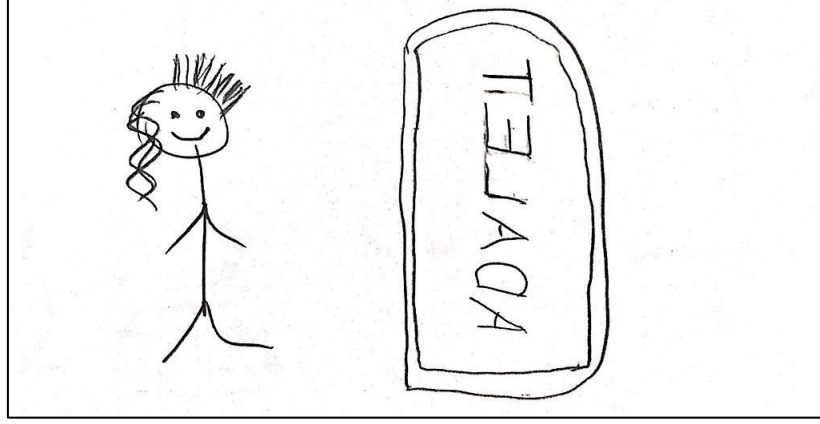
Adalet terazi gibidir. Çünkü adalet terazi gibi herkesin hakkını ne bir eksik ne bir fazla değil herkese eşit dağıtır. (Ö:67)

Adalet terazi gibidir. Çünkü herkese eşit davranır hak eden ağır, hak etmeyen zayıftır. (Ö:167)

Şekil 53. Ö:167 numaralı öğrenci görüşü

Adalet ayna gibidir. Çünkü ayna insanın kendisini yansıtır. Adaletli olan kişi de karşısındakine ayna gibi kendi kişiliğini gösterir. Adaletli olduğunu insanlara yansıtır. (Ö:231)

Şekil 54. Ö:231 numaralı öğrenci görüşü

Adalet değeriyle ilişkin kız katılımcıların son uygulama bulguları incelendiğinde metaforların gerekçelerine göre öğrenciler çoğunlukla adaleti hava, su, yemek kadar gerekli olan ihtiyaçlara benzetmişlerdir. Adalet olmadan yaşanamayacağını söyledikleri gibi pek çok durumda da adaletin kalmadığını ve pek çok kişinin adaletsiz yaşadığını da belirtmişlerdir.

4.2.2. Erkek Katılımcılara Ait Bulgular

Tablo 11.

Erkek Katılımcıların “Adalet” Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar (Son Uygulama)

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Ağacın Kökü, Gövdesi ve Meyvesi	1	3.70	13	Oksijen	1	3.70
2	Ağaçtaki Elma	1	3.70	14	Pasta	1	3.70
3	Arabaya Koyulan Benzin	1	3.70	15	Pimi Çekilmiş Bomba	1	3.70
4	Aslanın Pençeleri	1	3.70	16	Sakal	1	3.70
5	Çocuk	1	3.70	17	Soba	1	3.70
6	Etli İskender	1	3.70	18	Solucan	1	3.70
7	Fotosentez	1	3.70	19	Su	2	7.40
8	Güneş	1	3.70	20	Şaka	1	3.70
9	Hindi	1	3.70	21	Terazi	3	11.11
10	İnce İp Üzerinde Giden Cambaz	1	3.70	22	Tuz ve Şeker	1	3.70

11	Kedi	1	3.70	23	Uzay	1	3.70
12	Ok ve Yay	1	3.70	24	Zincir	1	3.70
Toplam						27	100

Tablo 11.'de erkek katılımcıların “adalet” değerine ilişkin geliştirdikleri metaforlar verilmiştir. 27 katılımcı, 24 adet farklı metafor geliştirmiştir. En sık geliştirilen “terazi” (f:3) metaforu ve “su” (f:2) metaforu olmuştur.

Tablo 12.

Erkek Katılımcıların “Adalet” Değerine İlişkin Oluşturdıkları Metafor Kategorileri (Son Uygulama)

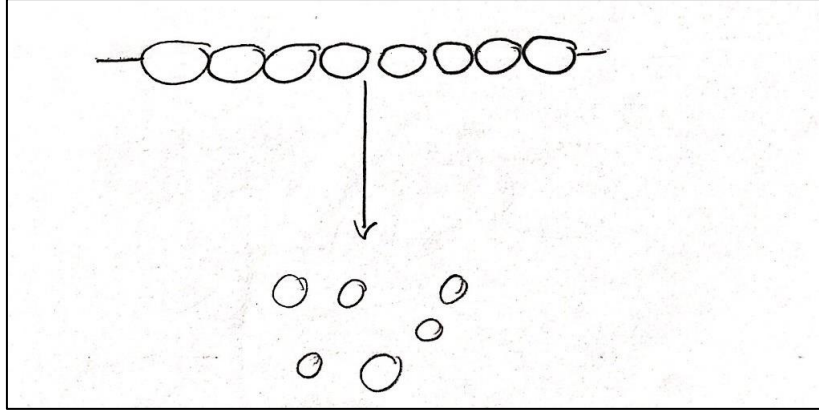
Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Yapı Taşı Konumunda Olan	Ağacın Kökü Gövdesi ve Meyvesi, Ağaçtaki Elma, Arabaya Koyulan Benzin, Etli İskender, Fotosentez, Oksijen, Su, Tuz ve Şeker, Zincir	9	10
2	Çelişkileri İçinde Barındıran	Güneş, Hindi, Pimi Çekilmiş Bomba, Sakal, Soba, Şaka, Uzay	7	7
3	Simge Haline Gelen	Çocuk, Pasta, Solucan, Terazi	4	6
4	Sonu Belli Olan	Aslanın Pençeleri, İnce İp Üzerinde Giden Cambaz, Kedi, Ok ve Yay	4	4

Tablo 12'ye göre katılımcıların “adalet” değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 ana kategori altında toplanmıştır. “yapı taşı konumunda olan” kategorisinde 10 öğrenci 9 adet metafor geliştirmiştir. “çelişkileri içinde barındıran” kategorisinde 7 öğrenci 7 adet metafor geliştirmiştir. “simge haline gelen” kategorisinde 6 öğrenci 4 adet metafor geliştirmiştir. “sonu belli olan” kategorisinde 4 öğrenci 4 adet metafor geliştirmiştir. Kategorilerin gerekçeleri şu şekildedir.

Kategori 1: Yapı Taşı Konumunda Olan

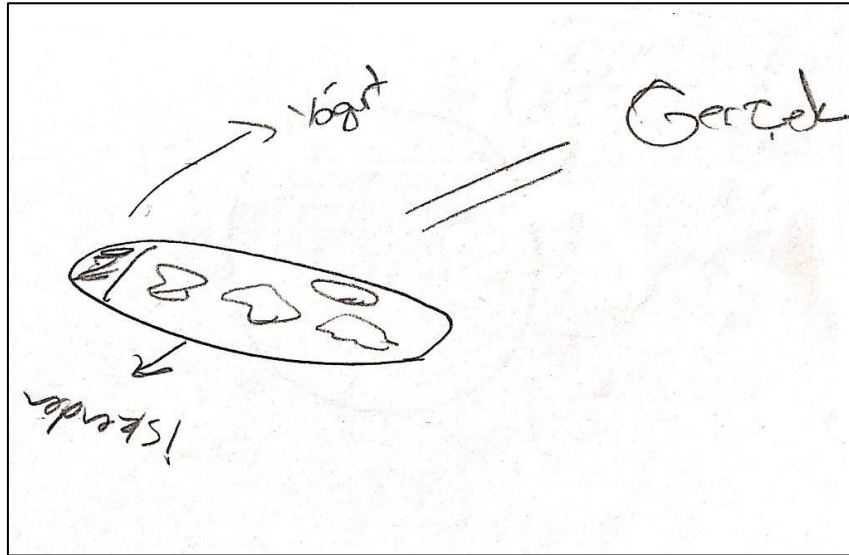
Tablo 12. incelendiğinde “yapı taşı konumunda olan” kategorisinde 9 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 10 (%2.7) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların “yapı taşı konumunda olan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Adalet zincir gibidir. Çünkü adalet zincirin sadece bir halkasıdır ama o zincirin en önemli halkasıdır. Zincirdeki tüm halkalar birleşerek adaleti oluşturur. Eğer o zincirden adalet koparsa tüm halkalar yıkılır ve bir daha yeniden onarılmaz. Bundan dolayı adaleti zincirdeki en önemli halka gibidir. (Ö:13)

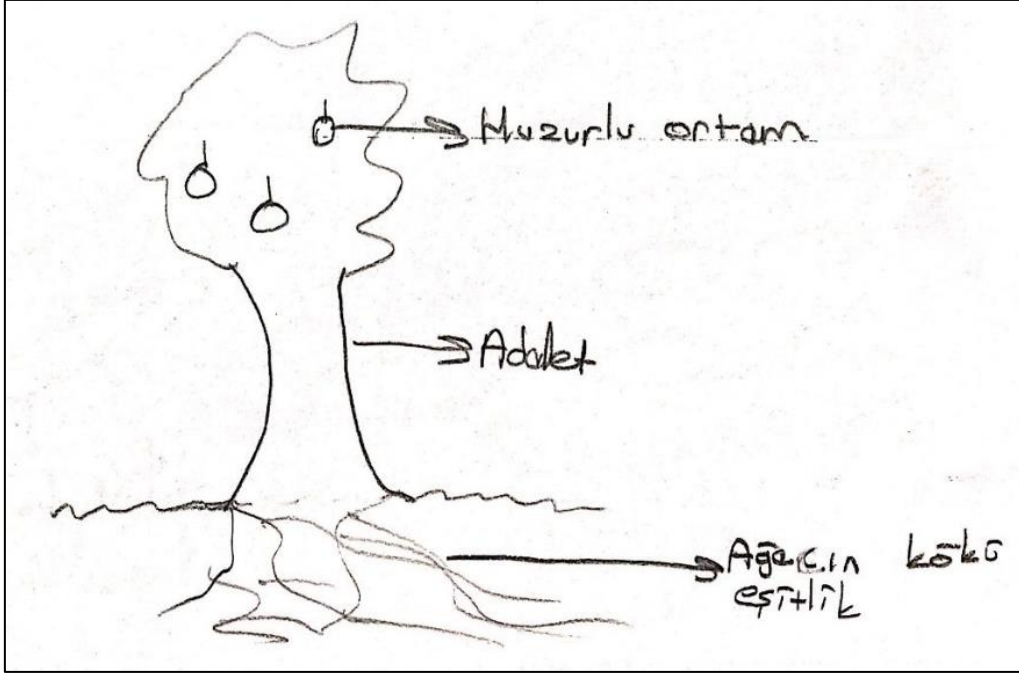
Şekil 55. Ö:13 numaralı öğrenci görüşü

Adalet etli iskender gibidir. Çünkü yoğurdu dökmezsen gerçeği öğrenemezsin. Çünkü tadı yoğurdundadır, onsuz tatsız olur. (Ö:33)

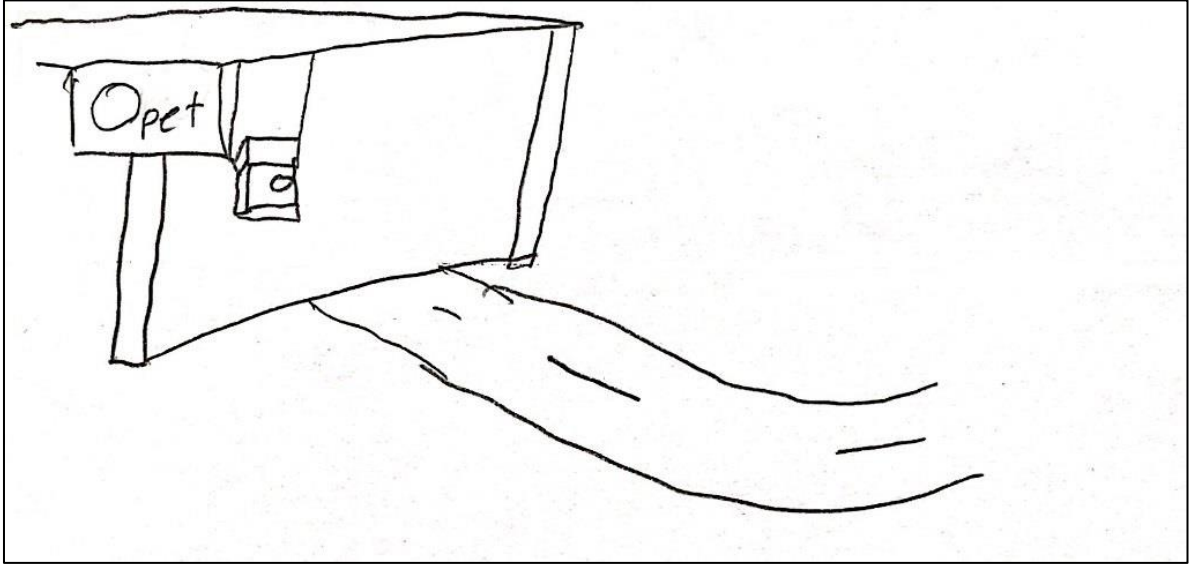
Şekil 56. Ö:33 numaralı öğrenci görüşü

Adalet bir ağacın kökü, gövdesi ve meyvesi gibidir. Çünkü bir ağacın kökü eşitlik olursa adalet yani ağacın gövdesini oluşturur ve son olarak da adalet sağlanırsa meyveleri oluşur yani hep birlikte huzurlu ortamı oluştururlar. (Ö:35)

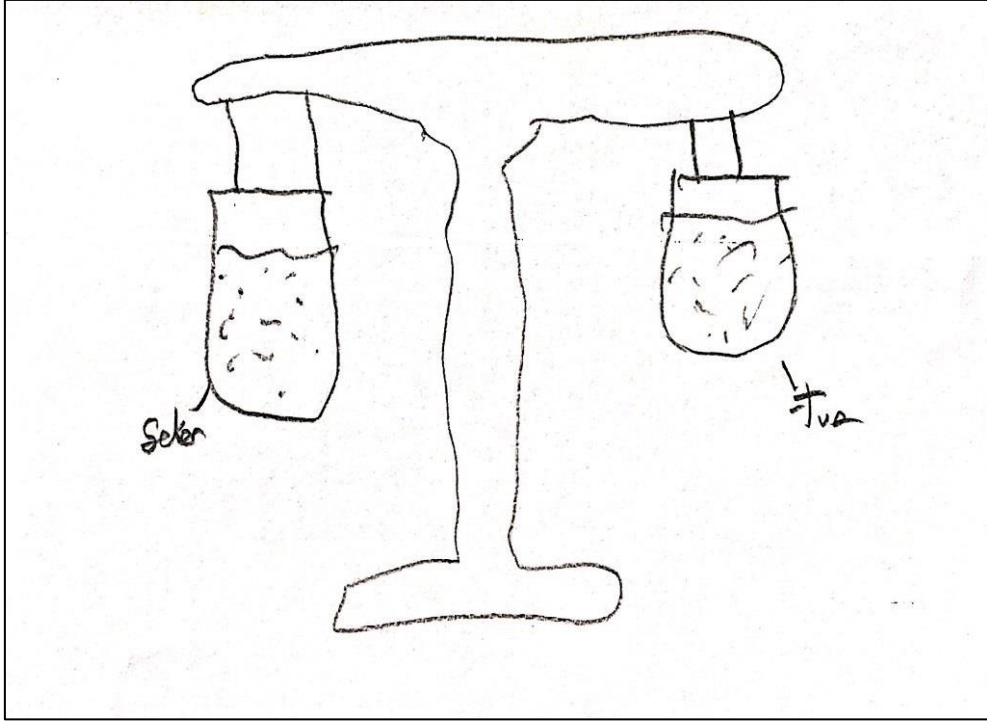
Şekil 57. Ö:35 numaralı öğrenci görüşü

Adalet arabaya koyulan benzin gibidir. Çünkü doğru benzin koyulduğu zaman hem arabadan verim alırsın hem de arabanın benzin deposu uzun ömürlü olur. Adaleti de doğru yaptığında verim alırsın. (Ö:130)

Şekil 58. Ö:130 numaralı öğrenci görüşü

Adalet tuz ve şeker gibidir. Çünkü hangi taraf ağır basarsa yemek ona göre şekillenir ve sonuç ortaya çıkar ama ikisi de olmadan yemeğin tadı tuzu olmaz. (Ö:183)

Şekil 59. Ö:183 numaralı öğrenci görüşü

Adalet oksijen gibidir. Çünkü insanlar oksijensiz yaşayamadıkları gibi adaletsiz de yaşayamazlar. (Ö:240)

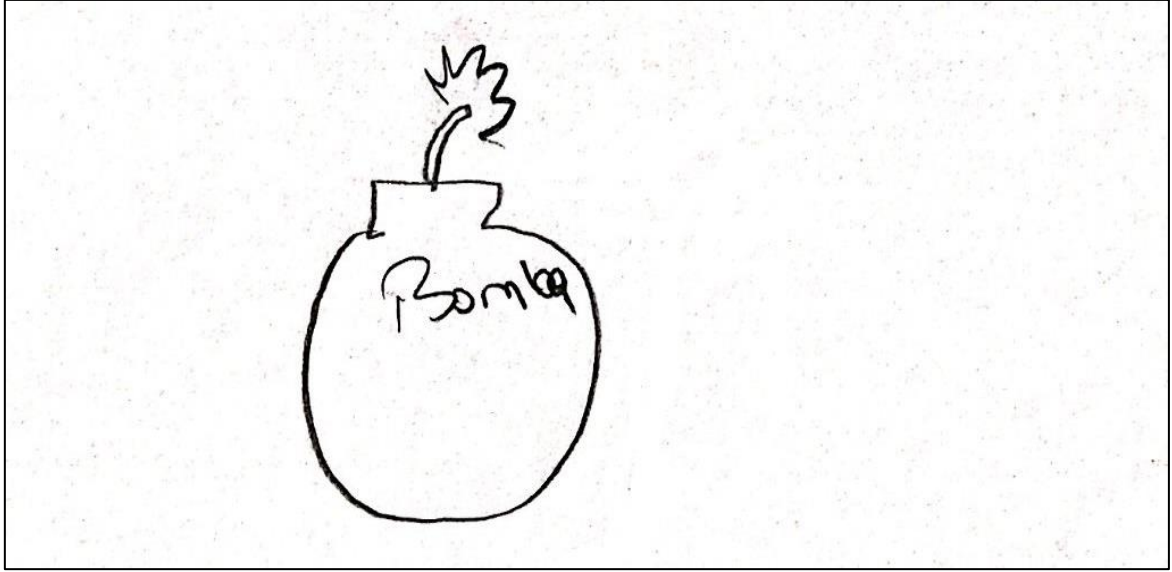
Kategori 2: Çelişkileri İçinde Barındıran

Tablo 12. incelendiğinde “çelişkileri içinde barındıran” kategorisinde adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 7 (%1.89) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların “çelişkileri içinde barındıran” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdıkları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Adalet soba gibidir. Çünkü kışın iyidir yazın kötüdür. Yazın soba bunaltır kışınsa iyi gelir. Yazın soba adaletsiz ortam çünkü yaşanmaz kışın soba adaletli ortam çünkü ısıtır rahatlatır. (Ö:14)

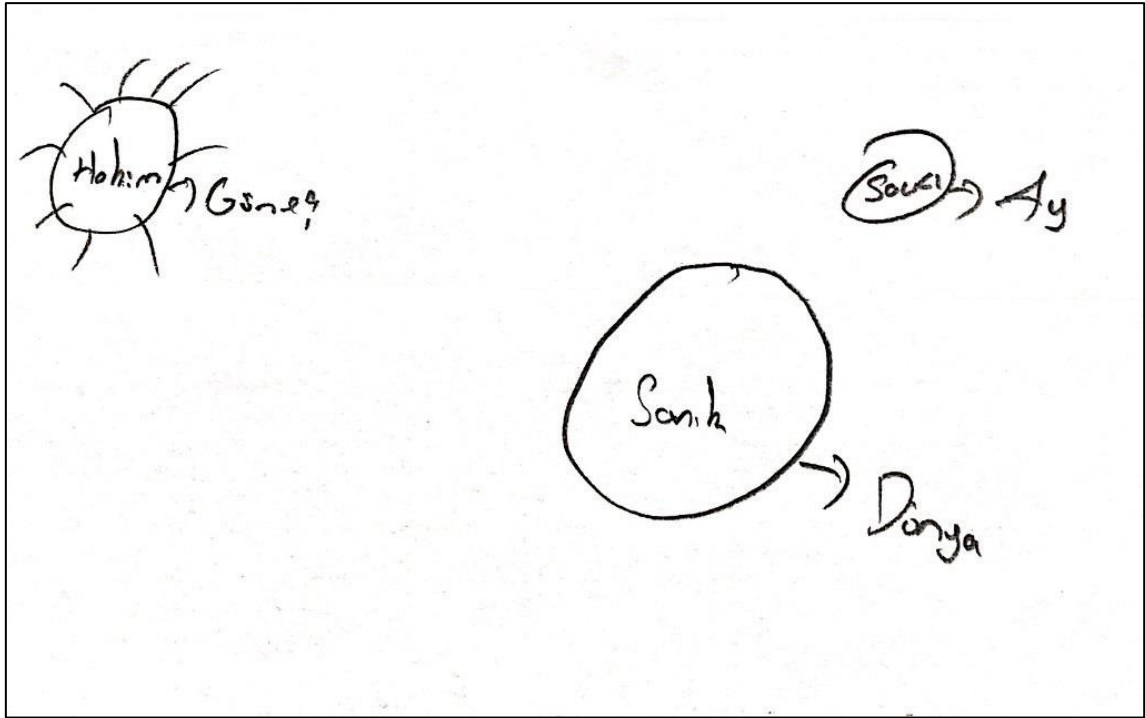
Adalet sakal gibidir. Çünkü çoğu insan sever sakalları ama pek çok yerde izin verilmez sakala. Adalette böyledir. (Ö:62)

Adalet pimi çekilmiş bomba gibidir. Çünkü doğru yönetilmediğinde size çok zarar verir ikisi de elinizde patlar. (Ö:70)

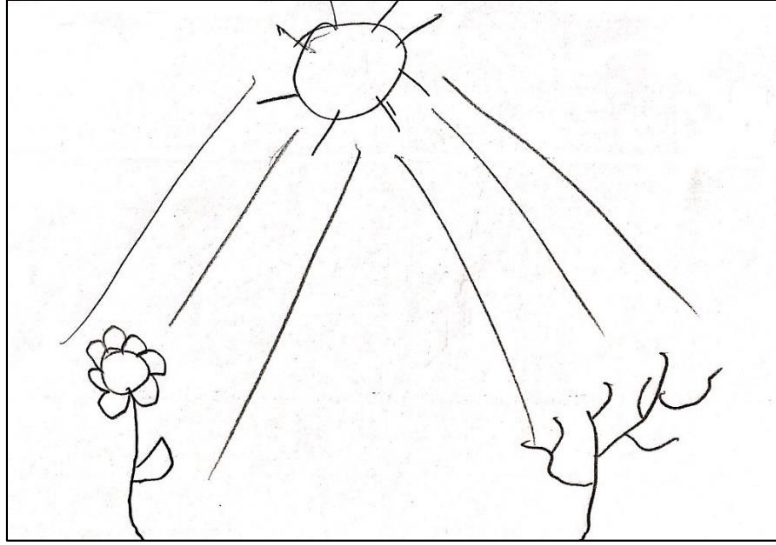
Şekil 60. Ö:70 numaralı öğrenci görüşü

Adalet uzay gibidir. Çünkü çok geniştir doğruların yanında yanlışları da olabilir. İçine aldığı şeyi enine boyuna değiştirir ve ne olacağı belli olmaz. (Ö:145)

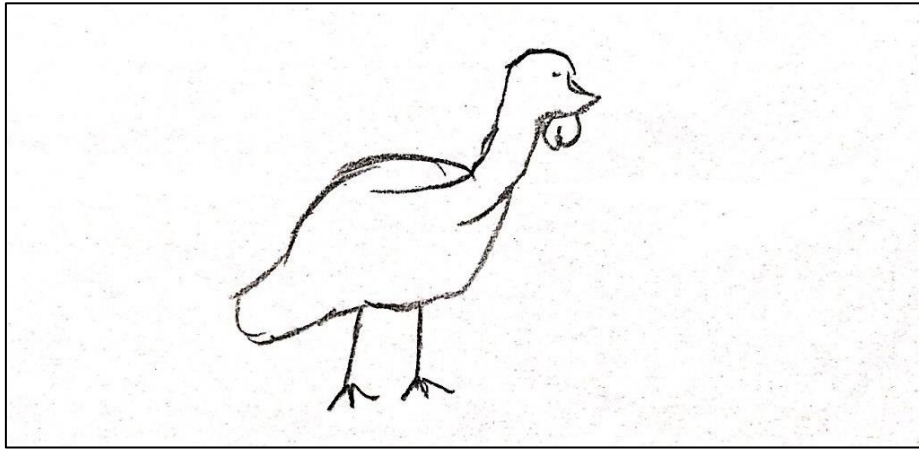
Şekil 61. Ö:145 numaralı öğrenci görüşü

Adalet güneş gibidir. Çünkü bazılarını ısıtırken bazılarını da yakabilir değişkendir. (Ö:150)

Şekil 62. Ö:150 numaralı öğrenci görüşü

Adalet hindi gibidir. Çünkü hindi düşünüyormuş gibi görünen bir hayvandır ancak akıl ve iradeleri yoktur. Adalette tıpkı bunun gibi aslında varmış gibi görünüyor ama bir terimden ibaret sadece. (Ö:209)

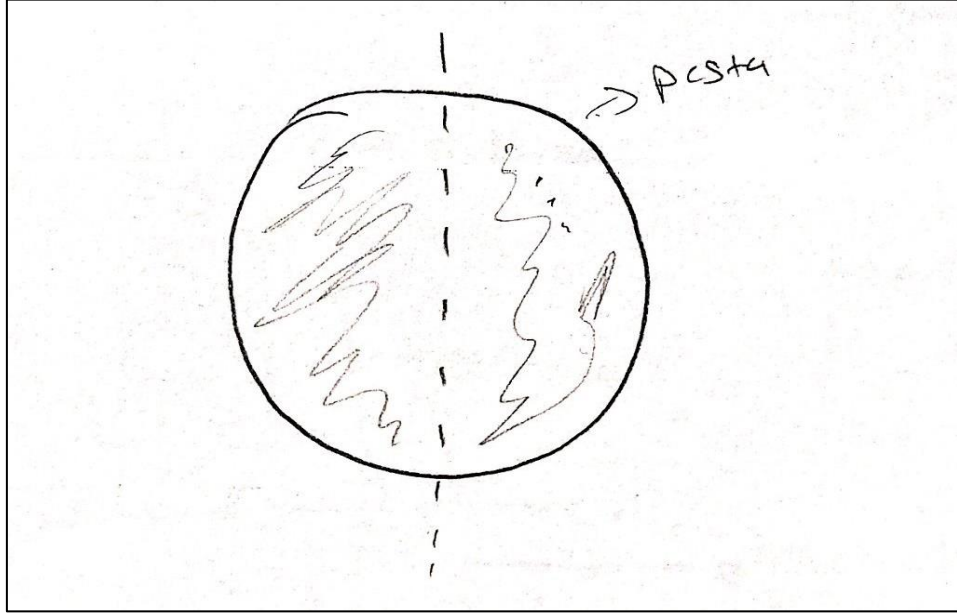

Şekil 63. Ö:209 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 3: Simge Haline Gelen

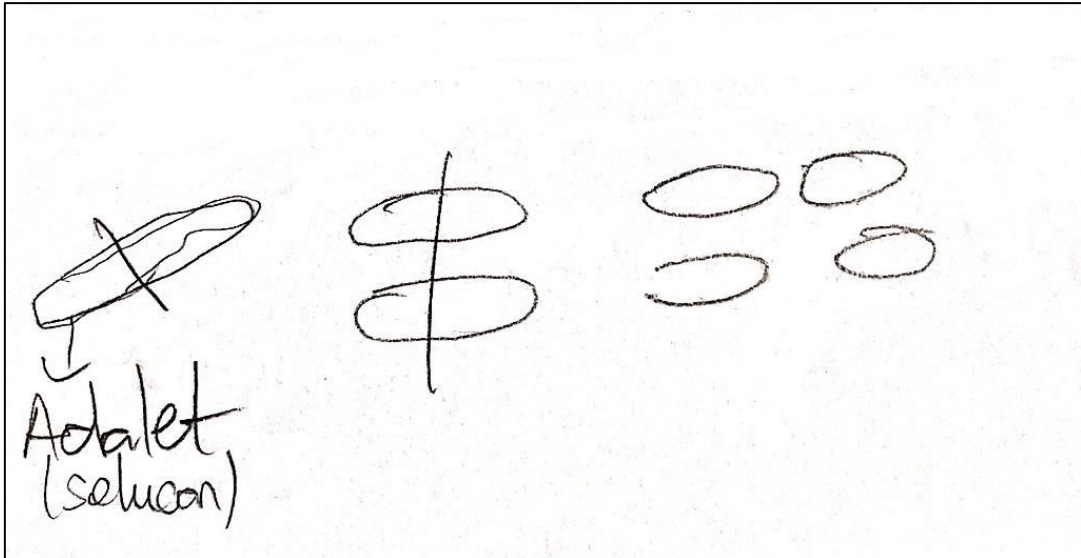
Tablo 12. incelendiğinde “simge haline gelen” kategorisinde 4 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 6 (%1.62) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların “simge haline gelen” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdıkları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Adalet pastayı ortadan ikiye bölmek gibidir. Çünkü pastayı eşit bir şekilde ortadan böleriz mesela adalette böyledir işte eşitliktir. (Ö:34)

Şekil 64. Ö:34 numaralı öğrenci görüşü

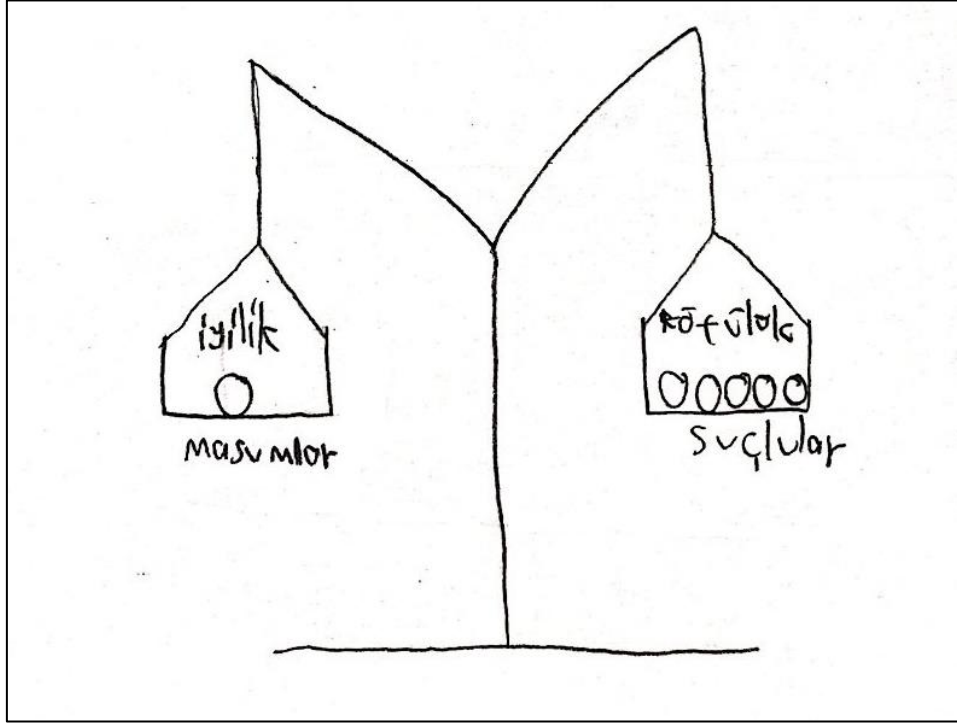
Adalet solucan gibidir. Adaletin herkese eşit olarak bölünmesi gerekir. Solucan ise eşit bölündüğünde yeni bir solucan oluşturur. Bu da yeni adaletler meydana getirir ama solucan yine aynı solucandır aynı zamanda. Yani adalet solucana benzer. (Ö:36)

Şekil 65. Ö:36 numaralı öğrenci görüşü

Adalet terazi gibidir. Çünkü adalet herkese eşit davranır. Terazi de öyle iki tarafı da eşit olmalıdır. (Ö:74)

Adalet terazi gibidir. Çünkü herhangi iki olaya karşı eşit olma durumudur. Adalet bir terazi gibidir ve onun önünde herkes eşittir. (Ö:138)

Şekil 66. Ö:138 numaralı öğrenci görüşü

Adalet çocuk gibidir. Çünkü adalette tıpkı bir çocuk gibi herkese mutluluk verir. (Ö:207)

Kategori 4: Sonu Belli Olan

Tablo 12. incelendiğinde “sonu belli olan” kategorisinde 4 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 4 (%1.08) ayrı katılımcı tarafından kullanılmıştır. Aşağıda katılımcıların “sonu belli olan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Adalet bir aslanın pençeleri gibidir. Çünkü bir kez adalete yakalanırsan asla kurtulamazsın bir aslanın pençelerine yakalandığın zamanda kurtulmanın imkânı yoktur. (Ö:84)

Adalet kedi gibidir. Çünkü kedinin gözünü kapatsanız bile o evini geri bulur adalet de her şekilde yerini bulur. (Ö:108)

Şekil 67. Ö:108 numaralı öğrenci görüşü

Adalet ok ve yay gibidir. Çünkü suçlunun bir suçlunun suçu ne kadar büyükse yay o kadar gerilir ve fırlayan ok o kadar şiddetli olur. (oku=yayın gerilmesi, alacağı ceza=okun şiddeti) (Ö:143)

Adalet değeriyle ilişkin metaforlarla yapılan son form incelemesinde metaforların gerekçelerine bakıldığında öğrencilerin adaleti genel olarak eşitlikle birleştirdikleri gözlenmiştir. Yani eşitlik sağlanmazsa adaletin var olmayacak bir değer olduğu belirtilmiştir. Adaletten kaçmanın çok zor olduğunu ve varlığı hissedildiğinde herkese mutluluk getirdiğini de vurgulamışlardır.

4.3. Dürüstlük Değeriyle İlgili Son Uygulama Bulguları

4.3.1. Kız Katılımcılara Ait Bulgular

Tablo 13.

Kız Katılımcıların “Dürüstlük” Değerine İlişkin Oluşturdıkları Metaforlar (Son Uygulama)

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Ağacın Dalları	1	2.43	19	Kağıt	2	4.87
2	Ay	1	2.43	20	Karla Dolu Dağ	1	2.43

3	Ayna	2	4.87	21	Kolye	1	2.43
4	Bembeyaz Ayakkabı	1	2.43	22	Merdiven	1	2.43
5	Bembeyaz Bluz	1	2.43	23	Mum	1	2.43
6	Bembeyaz Gül	1	2.43	24	Nar	1	2.43
7	Bina	1	2.43	25	Oruç	1	2.43
8	Çağla Ağacı	1	2.43	26	Puzzel Parçası	1	2.43
9	Çeşme	1	2.43	27	Saksıya Ekilen Çiçek Tohumu	1	2.43
10	Çocuk	1	2.43	28	Salıncak	1	2.43
11	Çöplükte Çıkan Çiçek	1	2.43	29	Sevgi	1	2.43
12	Damacana İçindeki Su	1	2.43	30	Su	4	9.75
13	Ekvator Çizgisi	1	2.43	31	Şahin Bey	1	2.43
14	Elinde Mum Tutan Biri	1	2.43	32	Terazi	1	2.43
15	Elma Ağacı	1	2.43	33	Uzun Demir Çubuk	1	2.43
16	Elmas	1	2.43	34	Vişneli Meyve Suyu	1	2.43
17	Evi Temizlemek	1	2.43	35	Yemyeşil Ağaç	1	2.43
18	Güneş	1	2.43	36	Yıldız	1	2.43
Toplam						41	100

Tablo 13.'de kız katılımcıların “dürüstlük” değerine ilişkin geliştirdikleri metaforlar verilmiştir. 41 katılımcı, 36 adet farklı metafor geliştirmiştir. En sık geliştirilen “su” (f:4) metaforu, “ayna” (f:3) metaforu ve “kâğıt” (f:2) metaforu olmuştur.

Tablo 14.

Kız Katılımcıların “Dürüstlük” Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metafor Kategorileri (Son Uygulama)

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Bağlantılı Olan	Ay, Bina, Çeşme, Kolye, Mum, Puzzel Parçası, Su, Terazi, Yıldız	9	10
2	Hiçe Yakın Olduğu Düşünülen	Ağacın Dalı, Bembeyaz Ayakkabı, Bembeyaz Bluz, Damacana İçindeki Su, Ekvator Çizgisi, Kâğıt, Karla Dolu Dağ, Su	8	8
3	Sonuçları Memnun Eden	Çöplükte Çıkan Çiçek, Elinde Mum Tutan Biri, Elmas, Evi Temizlemek, Kâğıt, Merdiven, Nar, Oruç, Saksıya Ekilen Çiçek Tohumu, Sevgi, Vişneli Meyve Suyu, Yemyeşil Ağaç	12	12
4	Değişiklik Göstermeyen	Ayna, Beyaz Gül, Çağla Ağacı, Çocuk, Elma Ağacı, Güneş, Salıncak, Su, Şahin Bey, Uzun Demir Çubuk	10	11

Tablo 14.'e göre katılımcıların “dürüstlük” değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 ana kategori altında toplanmıştır. “bağlantılı olan” kategorisinde 10 öğrenci 9 adet metafor geliştirmiştir. “hiçe yakın olduğu düşünülen” kategorisinde 8 öğrenci 8 adet metafor geliştirmiştir. “sonuçları memnun eden” kategorisinde 12 öğrenci 12 adet

metafor geliştirmiştir. “değişiklik göstermeyen” kategorisinde 10 ğrenci 9 adet metafor geliştirmiştir. Kategorilerin gerekçeleri şu şekildedir.

Kategori 1: Bağlantılı Olan

Tablo 14. incelendiğinde “bağlantılı olan” kategorisinde 9 adet metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar 10 (%4.1) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmiştir. Aşağıda katılımcıların “bağlantılı olan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resim/karikatürlere yer verilmiştir.

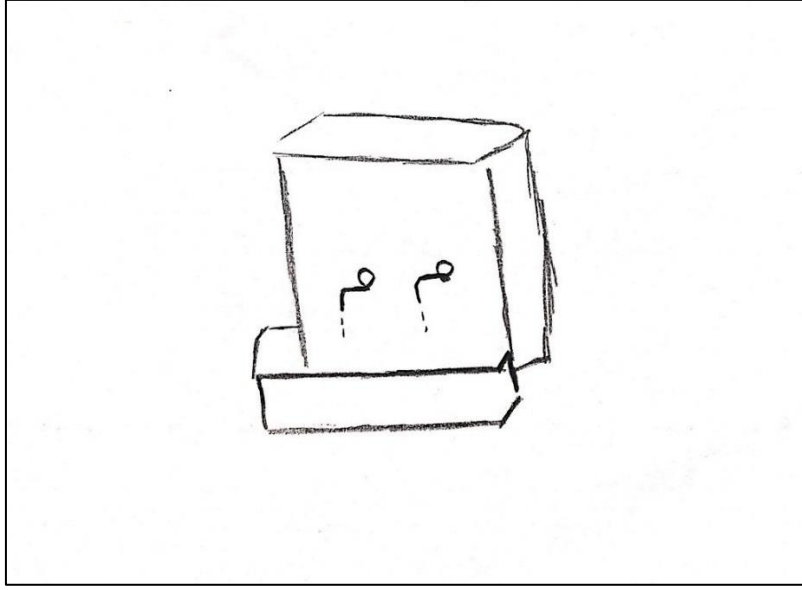
Dürüstlük terazi gibidir. Çünkü ne kadar doğru varsa orası ağır basar, insanlar seni dürüstlüğüne göre yargılar ve bir yalan her şeyi değiştirebilir aynı terazide ki ağırlığın tüm lğy değiştirebileceği gibi. (:1)

Dürüstlük kolye gibidir. Çünkü eğer bir konu hakkında dürüst olursan arkasından gelen olaylarda düzgün olur ve parlak olur. Düzenli ve sıralı olur tıpkı kolye gibi. Yalan söylediğin zaman düzeni bozarsın ve kolyenin kopmasında dağılmasına neden olursun. (:48)

şekil 68. :48 numaralı ğrenci görüşü

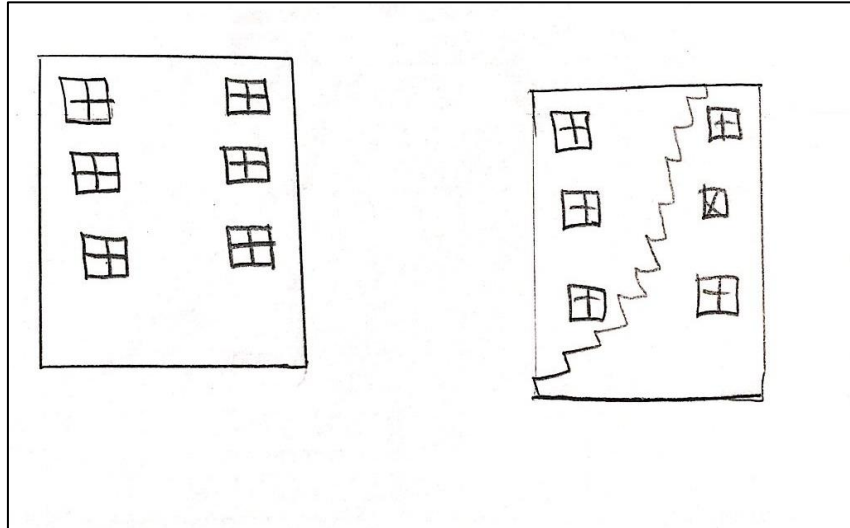
Dürüstlük eşme gibidir. Çünkü çeşmeyi açtığımızda on binlerce su damlası bir arada akıyor. Bu dürüst insanların sayısı on binlerce olup bir arada olduğunda bir bütünün temelini oluşturur. (:114)

Şekil 69. Ö:114 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük su gibidir. Çünkü her zaman ihtiyaç duyulabilir. Su olmadan yaşanmayacağı gibi dürüstlük olmadan da yaşayamayız. (Ö:148)

Dürüstlük bina gibidir. Çünkü dürüst olmak temellerin sağlam atılması demektir. O temelleri sağlam atarsan gelecekte yıkılmazsın. Dürüst olmaz ve yalan söylersen yani binanın içine yanlış malzeme koyarsan o bina yıkılır, insanlar da senin yalancı olduğunu düşünür. (Ö:157)

Şekil 70. Ö:157 numaralı öğrenci görüşü

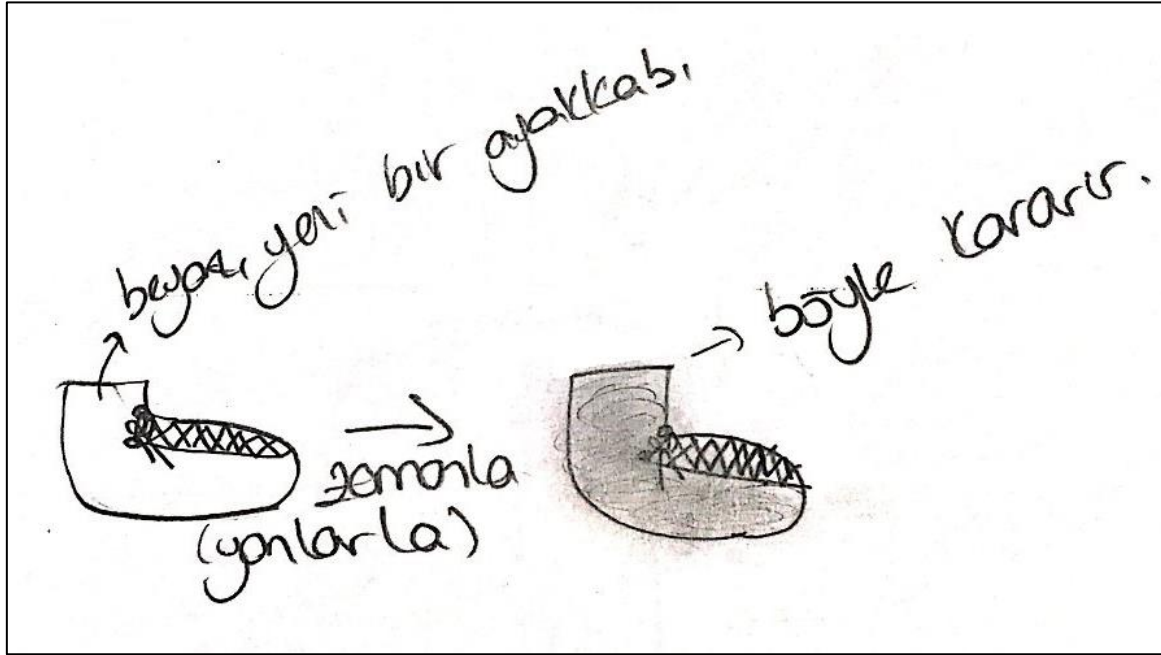
Dürüstlük mum gibidir. Çünkü yakarsan yanar ve yana yana söner-biter. Yani insanların inancına hareketine süresine göre dürüstlük vardır. (Ö:195)

Kategori 2: Hiçe Yakın Olduğu Düşünülen

Tablo 14. incelendiğinde “hiçe yakın olduğu düşünülen” kategorisinde 8 adet metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar 8 (%3.28) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmiştir. Aşağıda katılımcıların “hiçe yakın olduğu düşünülen” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resim/karikatürlere yer verilmiştir.

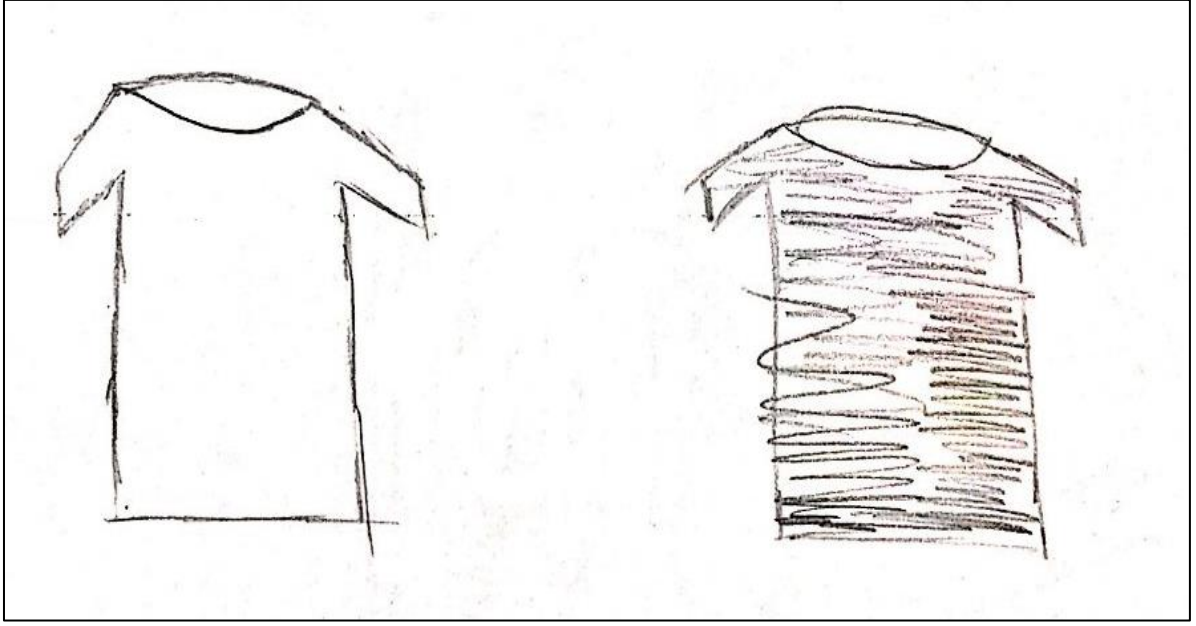
Dürüstlük bir ağacın dalı gibidir. Çünkü o ağacın bir dalı kırılırsa işte o zaman bir eksiklik oluşur. Dürüstlüğün eksik olduğu yerde hiçbir şey tam olmaz o ağaç gibi eksik kalır. (Ö:15)

Dürüstlük bembeyaz bir ayakkabı gibidir. Çünkü yeni tertemiz bembeyaz ayakkabıyı alırsın zamanla kirlenir karar beyazlıklar yok olur. Dürüstlükte yalan söyledikçe temiz kalp kararır kararır. (Ö:62)

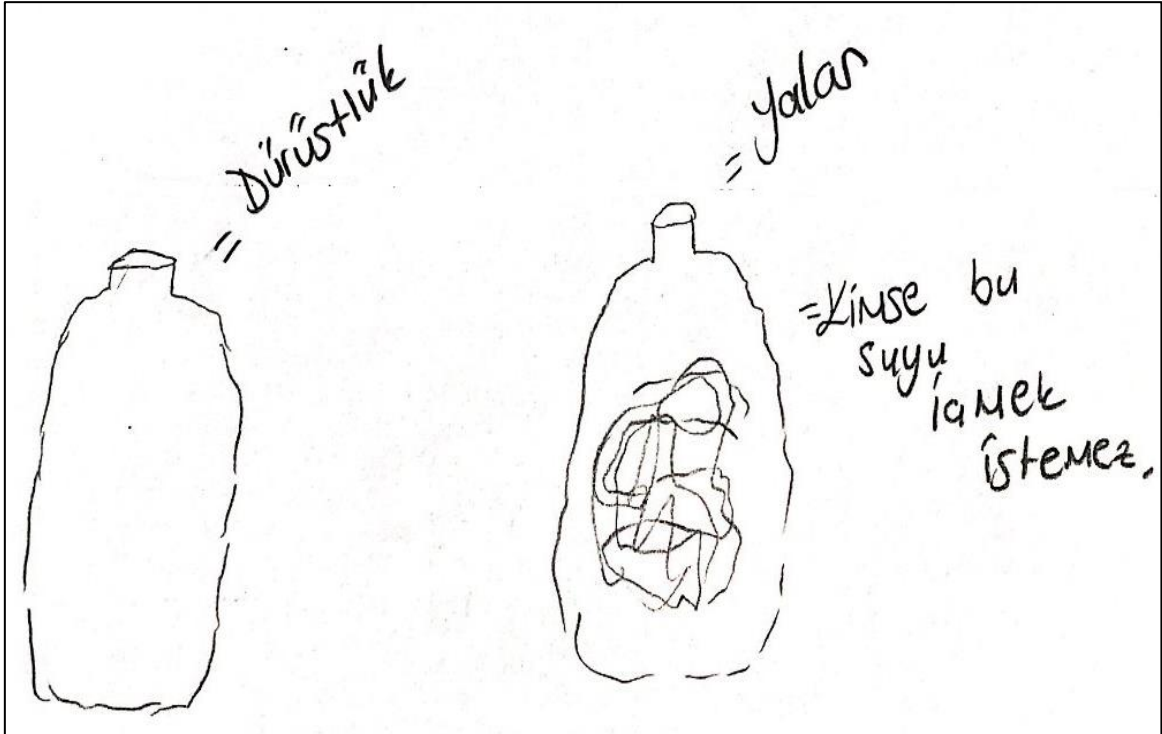
Şekil 71. Ö:62 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük beyaz bir bluz gibidir. Çünkü sen yalan söyledikçe kirlenir, kirlendikçe giyilemez ve çok kirli olduğu için yıkansa da çıkmaz, işte tıpkı böyle yalan söyleye söyleye kimse size güvenmez. İnsanların güveni kaybolur gider. (Ö:104)

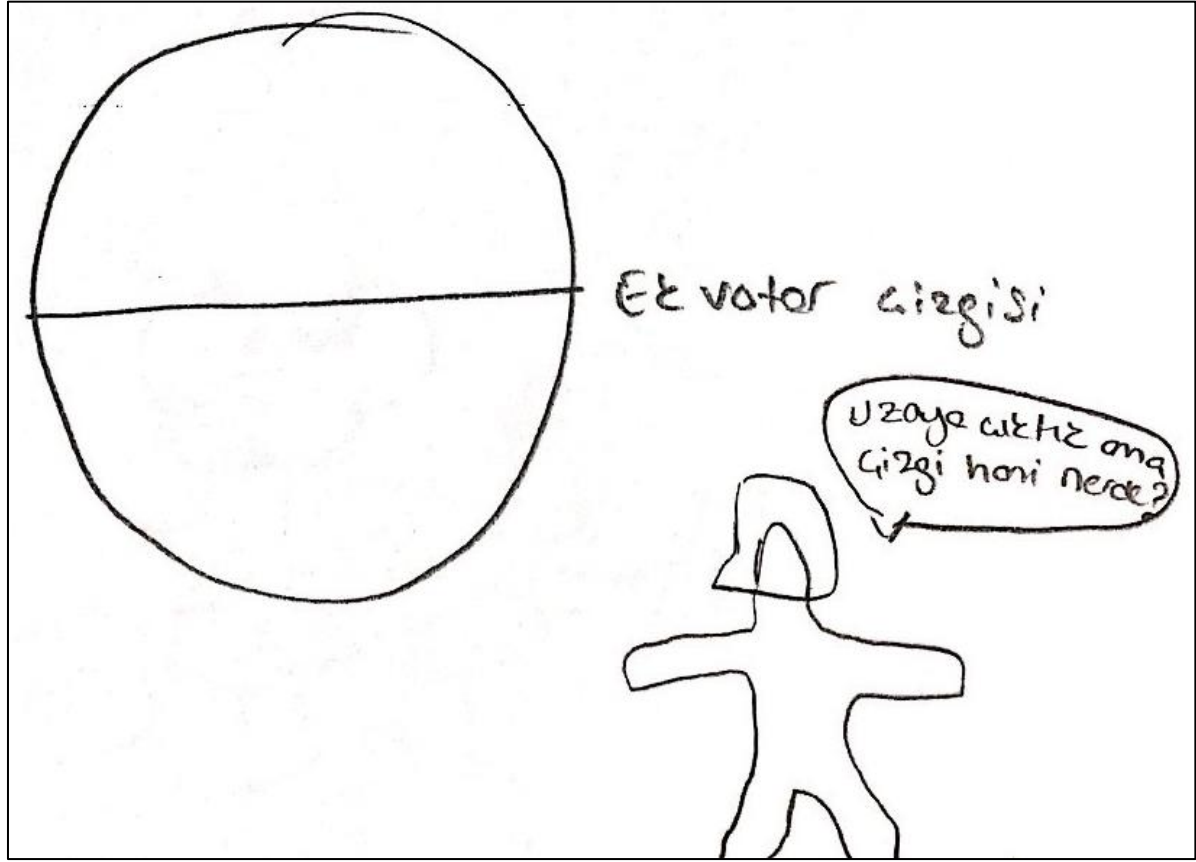
Şekil 72. Ö:104 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük su gibidir. Çünkü o suyun içine tükürürsen yalan dönüşür. Kimse o suyu içmek istemez kimse bir daha güvenmez. (Ö:151)

Şekil 73. Ö:151 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük ekvator çizgisi gibidir. Çünkü vardır ama görünmez. Dürüstlükte tamamen yoktur hep bir oyun vardır sadece adı vardır ekvator çizgisi gibi. (Ö:179)

Şekil 74. Ö:179 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 3: Sonuçları Memnun Eden

Tablo 14. incelendiğinde “sonuçları memnun eden” kategorisinde 12 adet metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar 12 (%4.92) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmiştir. Aşağıda katılımcıların “sonuçları memnun eden” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resim/karikatürlere yer verilmiştir.

Dürüstlük yemyeşil bir ağaç gibidir. Çünkü yemyeşil ağaç etrafa güzel kokular saçar insanlar da o ağacın kokusunu ferahlığını tekrar tekrar duymak isterler. Dürüst insanlarda toplumda saygı görür ve hep baş köşede olup ağaç gibi tekrar tekrar toplumda bulunmaları istenir. Ağaç gibi olursan eninde sonunda değerli olursun yani. (Ö:9)

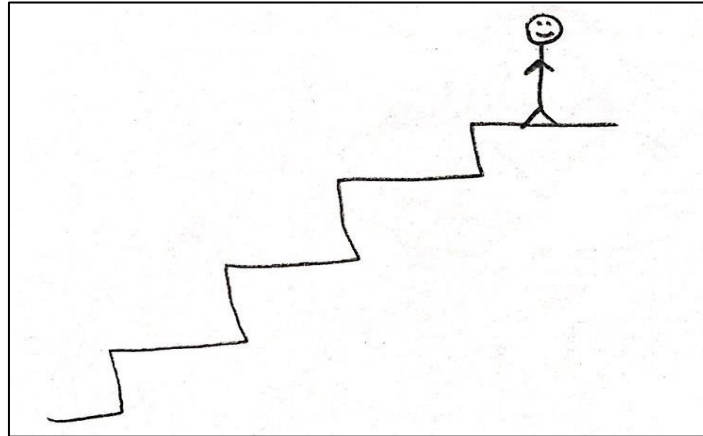

Şekil 75. Ö:9 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük evi temizlemek gibidir. Çünkü işi yaparken çok zorluklara katlanıyoruz ama sonucunda ev tertemiz oluyor. Dürüstlükte de öyle birçok zor şeye dayanırsın, kötülüklerle karşılaşırırsın ama iyi şeyler olur. (Ö:41)

Dürüstlük sevgi gibidir. Çünkü dürüstlükte sevgi de bir amaç gütmmez. İkisi de karşılık beklemeden yapılır. Karşılıklı olduğunda en güzel şeydir sevgi. Dürüstlükte sevgide insanı sonsuz mutlu eder. (Ö:69)

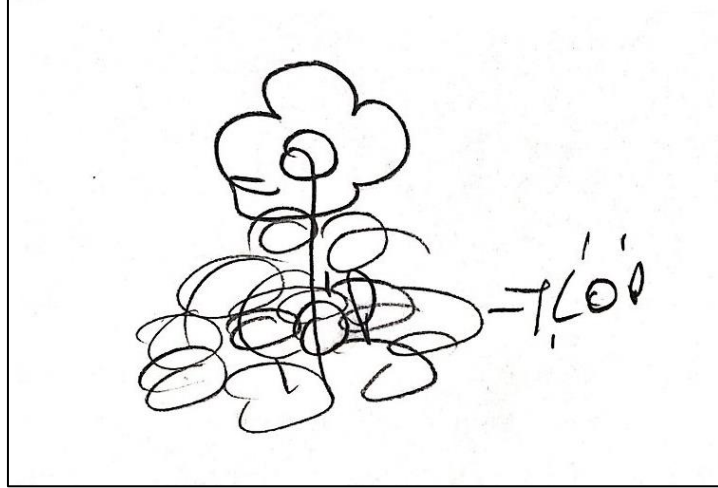
Dürüstlük merdiven gibidir. Çünkü ne olursa olsun doğruyu söylemek seni yüceltir. Yaptığımız şey iyi de olsa kötü de olsa doğruyu söylemeliyiz. O zaman daha sonra gelecek felaketlerden korunmuş oluruz. Yani dürüstlük seni zirveye ulaştırır merdivenleri çıkmak gibi. (Ö:82)

Şekil 76. Ö:82 numaralı öğrenci görüşü

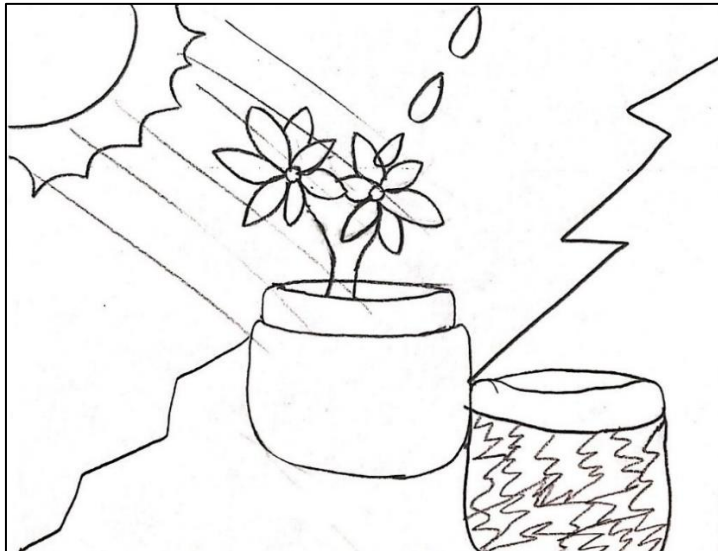
Dürüstlük beyaz bir kâğıt gibidir. Çünkü ne zaman yalan söylersek o kâğıt kirlenir ve gittikçe siyahlaşır. Bu kâğıdı beyaz tutmak zordur ama fedakârlık ister yine de mutlu oluruz. (Ö:97)

Dürüstlük çöplükte çıkan bir çiçek gibidir. Çünkü bütün o pislğin içinde bile onu görürsün ve mutlu olursun. (Ö:187)

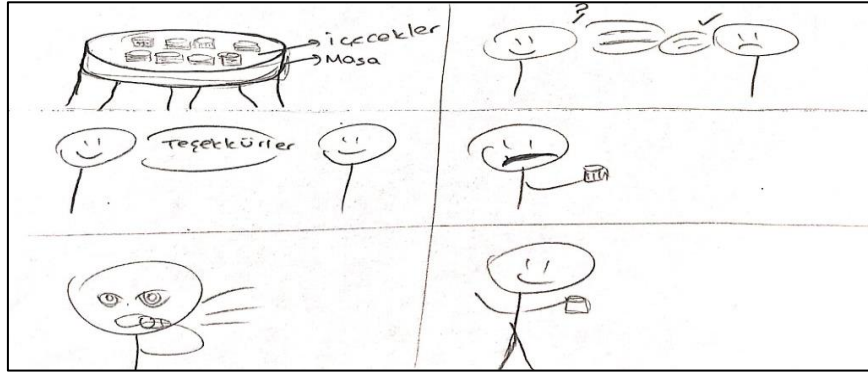
Şekil 77. Ö:187 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük saksıya ekilen çiçek tohumu gibidir. Çünkü sen o saksıya su verir, ışık almasını sağlarsan çiçek açar. Tıpkı insan gibidir. Sen dürüst olur karşındakine çevrendekilere hep doğruları söylersen tıpkı saksıdaki çiçek gibi çevrene güzel görünür sevinirsin. (Ö:115)

Şekil 78. Ö:115 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük vişneli meyve suyu gibidir. Çünkü son iki içecek kalmıştır. Siz meyve suyu içmek istersiniz ancak yanınızdaki kişinin kolaya alerjisi olduğu için o ister. Fedakârlık yapar ve meyve suyunu ona verirsiniz. Daha sonra bir kola alırsınız ve içmeye başlayınca onun da meyve suyu olduğunu ve kolaların arasında fark edilmediğini anlırsınız. Dürüstlükte böyledir. Bazen fedakârlık gerekir sonrasında mutlu olabilmek için. (Ö:231)

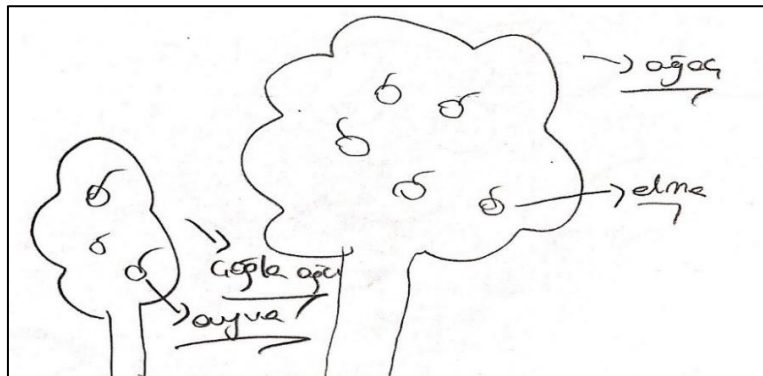

Şekil 79. Ö:231 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 4: Değişkenlik Göstermeyen

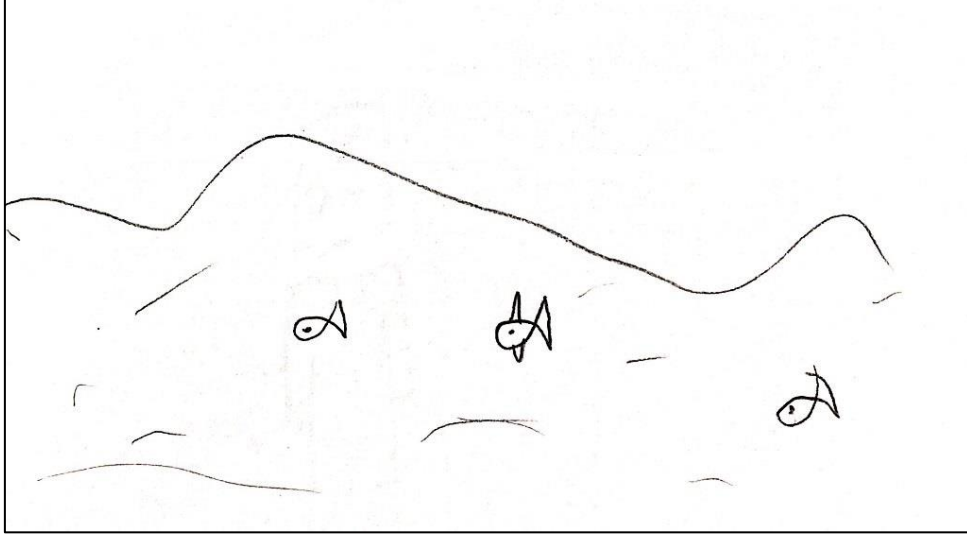
Tablo 14. incelendiğinde “değişiklik göstermeyen” kategorisinde 10 adet metafor bulunmaktadır. Bu metaforlar 11 (%4.51) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmiştir. Aşağıda katılımcıların “değişiklik göstermeyen” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resim/karikatürlere yer verilmiştir.

Dürüstlük elma ağacı gibidir. Çünkü ağacın adı elmadır ve elma verir. Adım çağla deyip ayva vermez ne ise o dur. Dürüştür. (Ö:71)

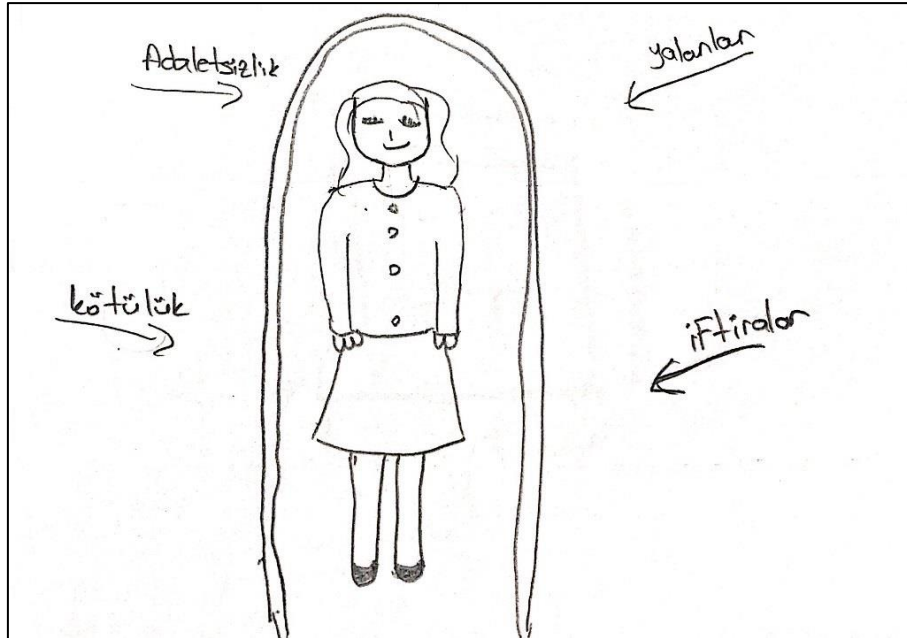
Şekil 80. Ö:71 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük su gibidir. Çünkü yalan söylemez su asla balıkları kandırmaz tuzluyken tatlıya dönüşmez. (Ö:75)

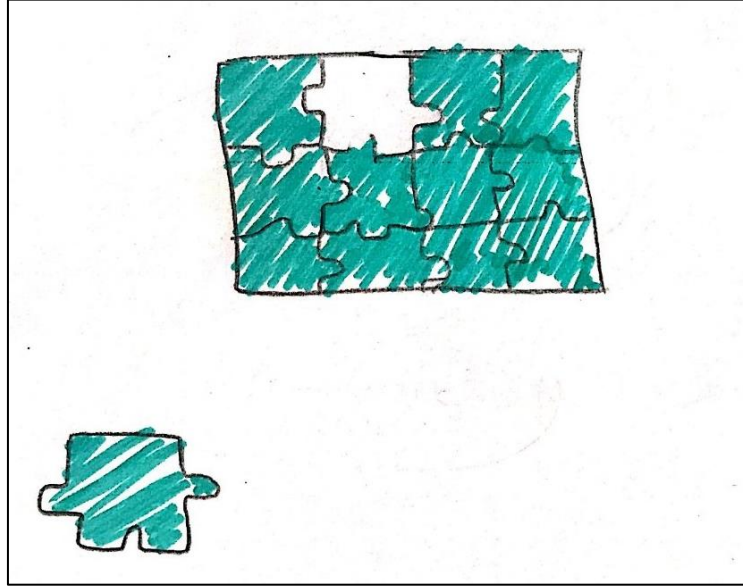
Şekil 81. Ö:75 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük uzun demir çubuk gibidir. Çünkü demir çubuklar her zaman doğru ve diktir. İnsanlar onu kolay kolay yıkamaz parçalayamaz. Dürüst ve doğru bir insan da her zaman güvenilirdir kolay kolay yıkılmazlar. (Ö:109)

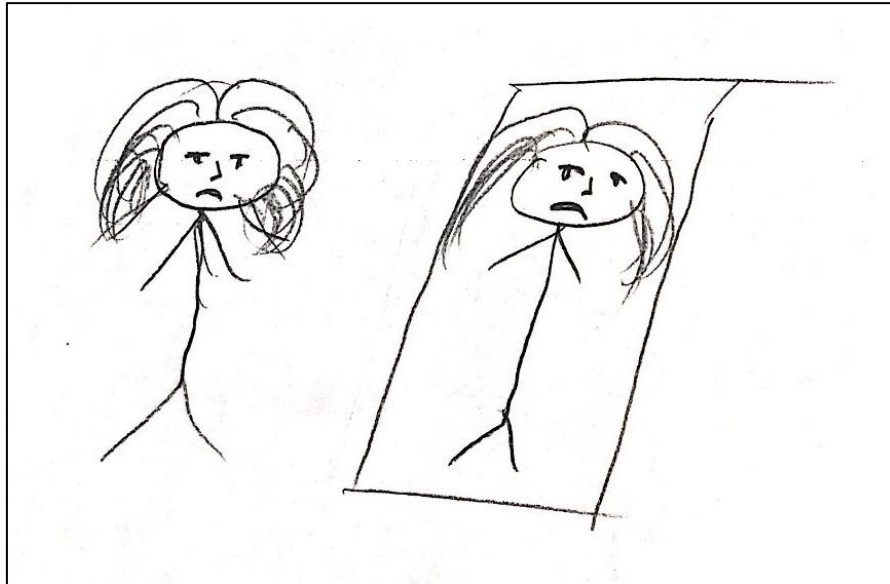
Şekil 82. Ö:109 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük puzzel parçasına benzer. Çünkü köşeleri doğru oturmazsa o puzzeli bitiremezsin. Dürüstlükte de o parçaların doğru oturması gerekir. (Ö:166)

Şekil 83. Ö:166 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük ayna gibidir. Çünkü bir kişi aynaya baktığında nasılsa öyle görür kendini. Saçı kısaysa kısa uzunsa uzun, kiloluysa kilolu görür. Ne bir eksik ne bir fazla. Dürüstlükte aynı ayna gibidir. Olduğu gibi görünen insan dürüştür. (Ö:221)

Şekil 84. Ö:221 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük değeriyle ilişkin metaforlarla yapılan son test uygulamasının incelemesinde metaforların gerekçelerine bakıldığında öğrenciler, dürüstlük değerine sahip olan kişilerin her zaman korunduklarını en kötü durumlarla karşılaştıklarında bile bir çiçek gibi ya da bir çocuk gibi herkesi mutlu eden bir değer olduğunu belirtmektedirler.

4.3.2. Erkek Katılımcılara Ait Bulgular

Tablo 15.

Erkek Katılımcıların “Dürüstlük” Değerine İlişkin Geliştirdikleri Metaforlar (Son Uygulama)

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Anahtar ve Kilit	1	3.33	14	Kitap	1	3.33
2	Anahtar	1	3.33	15	Kömürün Elmasa Dönüşmesi	1	3.33
3	Antibiyotik	1	3.33	16	Kuşun Uçması	1	3.33
4	Ayna	3	10	17	Mum	1	3.33
5	Berrak Su	1	3.33	18	Oksijen	1	3.33
6	Beyaz Çarşaf	1	3.33	19	Siyah Renk	1	3.33
7	Bukalemun	1	3.33	20	Sökük Çorap	1	3.33
8	Cam	1	3.33	21	Su	4	13.33
9	El Bombası	1	3.33	22	Survivor	1	3.33
10	Elmas	1	3.33	23	Tükenmez Kalem	1	3.33
11	Hastalık	1	3.33	24	Ying-Yang	1	3.33
12	İlaç	1	3.33	25	Zor Bir Oyun	1	3.33
13	İp	1	3.33				
Toplam						30	100

Tablo 15. de erkek katılımcıların “Dürüstlük” değerine ilişkin geliştirdikleri metaforlar verilmiştir. 30 katılımcı, 25 adet farklı metafor geliştirmiştir. En sık geliştirilen “su” (f:4) metaforu ve “ayna” (f:3) metaforu olmuştur.

Tablo 16.

Erkek Katılımcıların “Adalet” Değerine İlişkin Oluşturdukları Metafor Kategorileri (Son Uygulama)

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Farklılaşan Şeyler	Bukalemun, El Bombası, İlaç, Hastalık, Survivor, Su, Ying-Yang	7	7
2	Güçlü ve Kesin Olması Gereken	Anahtar, Antibiyotik, İp, Kalem, Kömürün Elmasa Dönüşmesi, Kuşun Uçması, Mum, Oksijen, Sökük Çorap, Su, Zor Bir Oyun	11	12

3	Ne Olduğu Belli Olan	Anahtar ve Kilit, Ayna, Berrak Su, Beyaz Çarşaf, Cam, Elmas, Kitap, Siyah Renk, Su	9	11
---	----------------------	--	---	----

Tablo 16.'ya göre katılımcıların “dürüstlük” değerine yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 3 ana kategori altında toplanmıştır. “farklılaşan şeyler” kategorisinde 7 öğrenci 7 adet metafor geliştirmiştir. “güçlü ve kesin olması gereken” kategorisinde 12 öğrenci 11 adet metafor geliştirmiştir. “ne olduğu belli olan” kategorisinde 11 öğrenci 9 adet metafor geliştirmiştir. Kategorilerin gerekçeleri şu şekildedir.

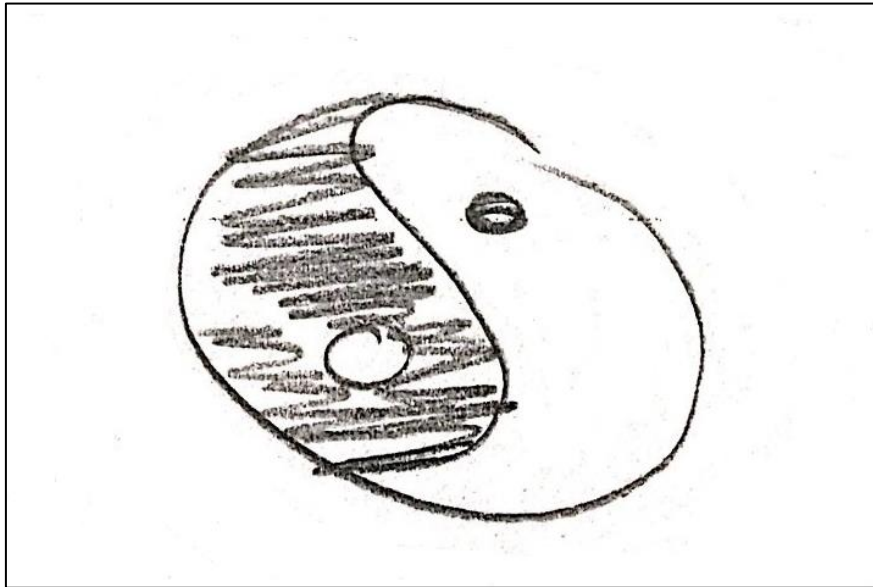
Kategori 1: Farklılaşan Şeyler

Tablo 16. incelendiğinde “farklılaşan şeyler” kategorisinde 7 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 7 (%2.1) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmişlerdir. Aşağıda katılımcıların “farklılaşan şeyler” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Dürüstlük bukalemun gibidir. Çünkü her yerde ayırdır sürekli değişir. (Ö:12)

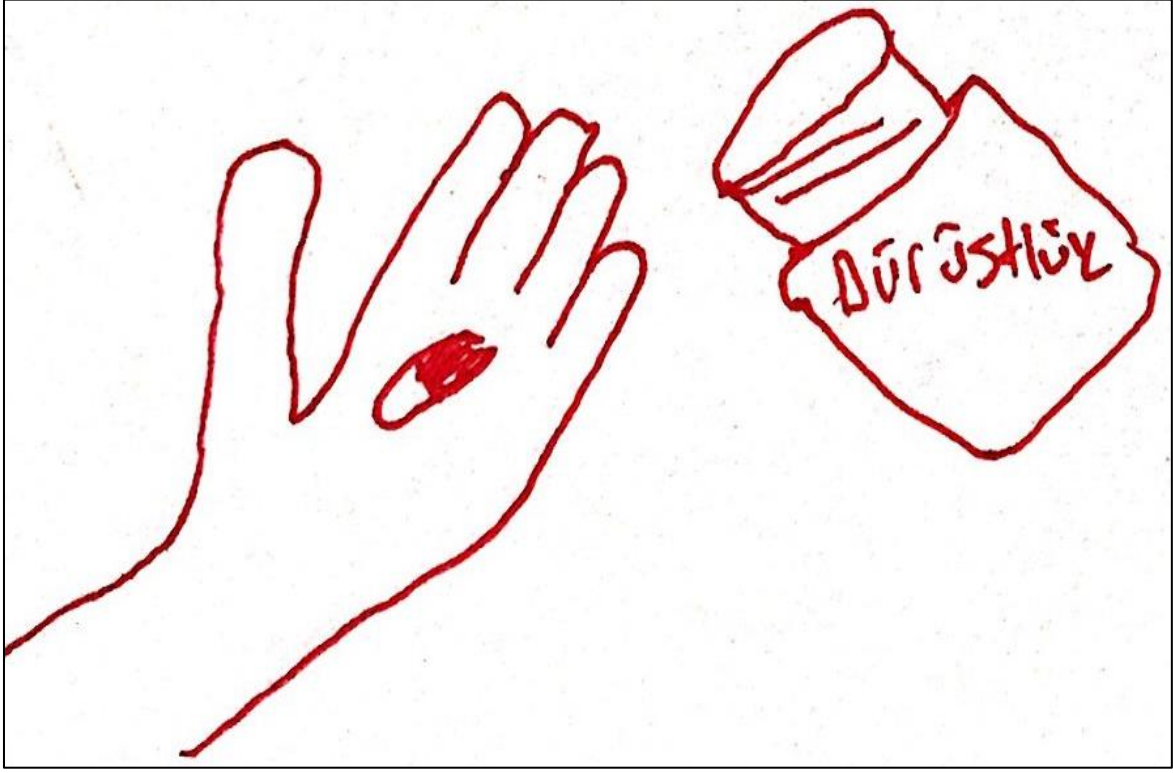
Dürüstlük survivor gibidir. Kameranın arkasında ne olduğu belli olmaz (Ö:106)

Dürüstlük ying-yang işareti gibidir. Çünkü her dürüst insanın doğru olduğu anlamına gelmez, illaki bir hilekârlıkta vardır. Ying-yang da bunu sembolize eder. (Ö:199)

Şekil 85. Ö:199 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük ilaç gibidir. Çünkü azı iyi çoğu kötüdür. Çok dürüst olursa bir insan sonucu çok iyi olmaz. (Ö:222)

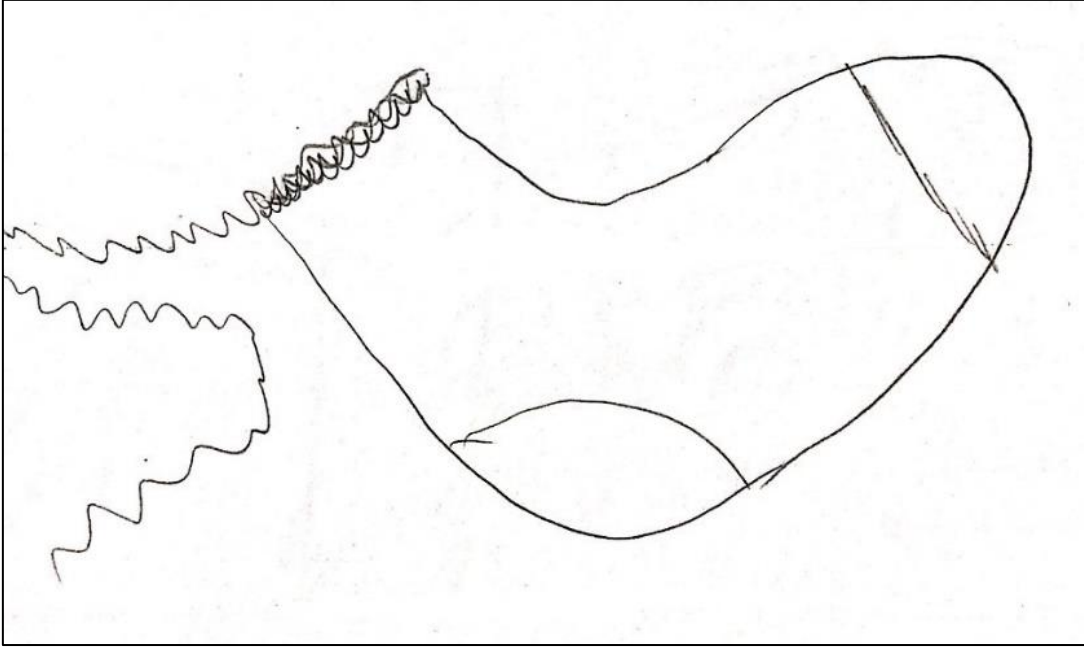

Şekil 86. Ö:222 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 2: Güçlü ve Kesin Olması Gereken

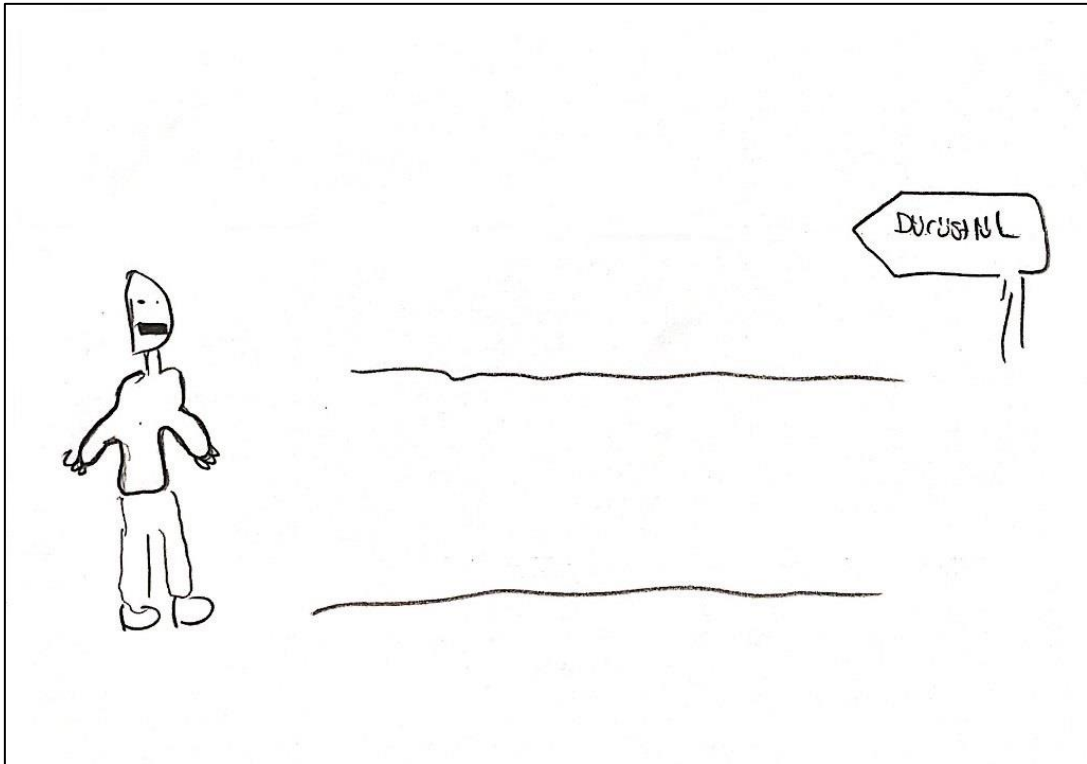
Tablo 16. incelendiğinde “güçlü ve kesin olması gereken” kategorisinde 11 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 12 (%3.6) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmişlerdir. Aşağıda katılımcıların “genel kabul gören” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Dürüstlük sökükle çorap gibidir. Çünkü bir kere yalan söyleyince onun devamı çorap söküğü gibi gelir ve mecburen yalan söylemek zorunda kalırız. Çevremizdeki insanlar teker teker azalır ve bir daha bize güvenmezler. Bu yüzden yalan söylememeliyiz ve dürüst olmalıyız. (Ö:22)

Şekil 87. Ö:22 numaralı öğrenci görüşü

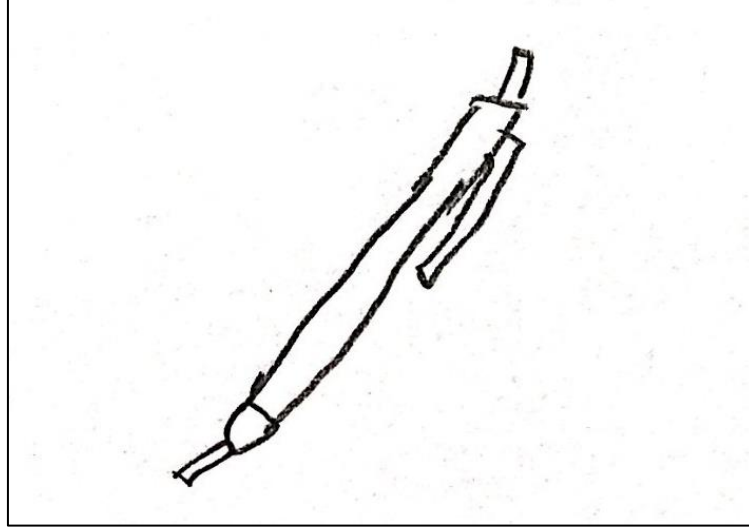
Dürüstlük zor bir oyun gibidir. Çünkü kimse başaramaz kolay kolay oyunu bitirmeyi. Dürüstlüğü de kimse başaramaz kolay kolay doğruyu söyleyemez zordur. (Ö:61)

Şekil 88. Ö:61 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük antibiyotik gibidir. Çünkü dürüst olduktan sonra her türlü fitneye karşı dirençli olunur. Antibiyotikte bizi her türlü hastalığa karşı korur. (Ö:64)

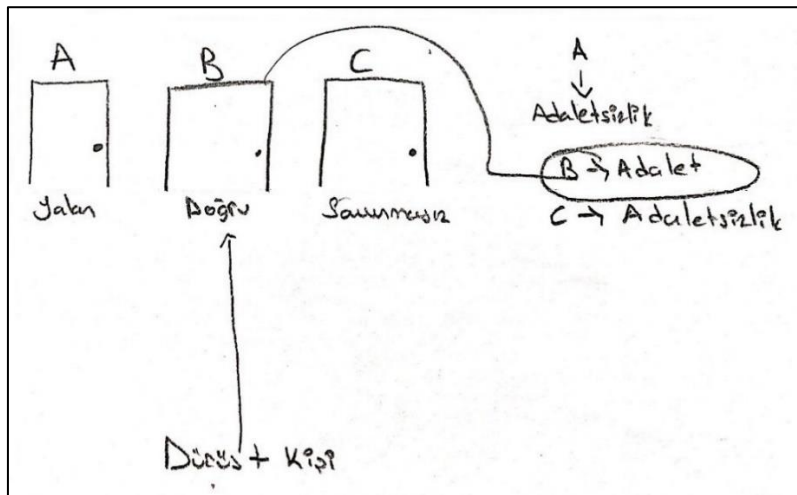
Dürüstlük tükenmez kalem gibidir. Çünkü yanlış yazdığında silemezsin hep doğruyu yazmak zorundasın. (Ö:185)

Şekil 89. Ö:185 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük su gibidir. Çünkü ikisi de her insan için lazımdır. (Ö:197)

Dürüstlük anahtar gibidir. Çünkü o anahtarın doğru kapıyı açabilmesi için doğru yolda gitmemiz gerek. Dürüstlükte öyledir. Doğru yoldan gidersek her kapıyı açabiliriz. (Ö:224)

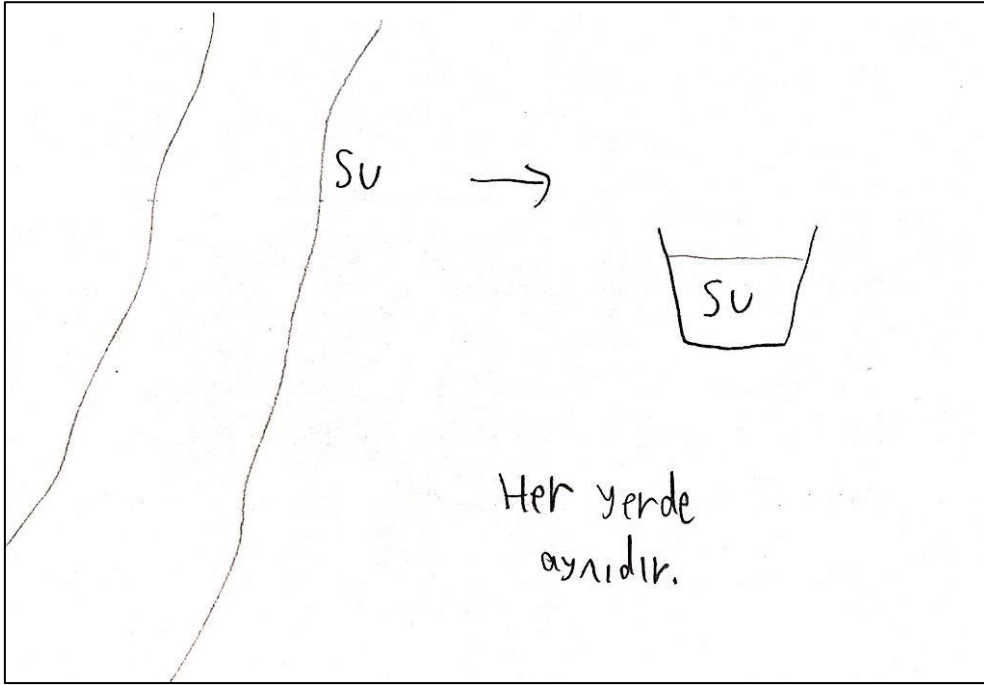
Şekil 90. Ö:224 numaralı öğrenci görüşü

Kategori 3: Ne Olduğu Belli Olan

Tablo 16. incelendiğinde “ne olduğu belli olan” kategorisinde 9 adet metafor bulunmaktadır ve bu metaforlar 11 (%3.3) ayrı katılımcı tarafından geliştirilmişlerdir. Aşağıda katılımcıların “ne olduğu belli olan” kategorisini oluşturan metaforlara ve gerekçelerine, bazı katılımcıların oluşturdıkları metaforlara ait resimlere/karikatürlere yer verilmiştir.

Dürüstlük berrak bir su gibidir. Çünkü su arkasını gösterir her şeyi doğru söylersen yalan söylemezsen berrak bir suya benzersin. (Ö:76)

Dürüstlük su gibidir. Çünkü su her yerde sudur. Her zaman kendi gibidir. Asla değişip yalan söylemez. (Ö:77)

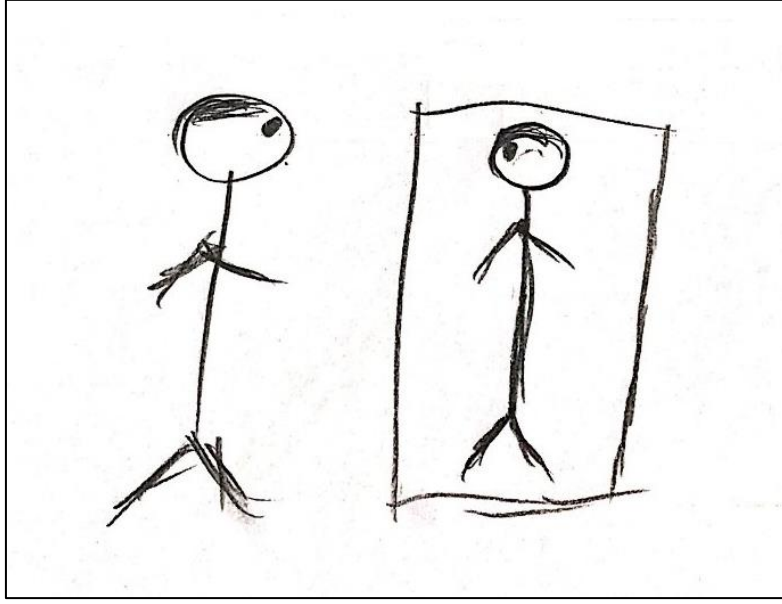

Şekil 91. Ö:77 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük cam gibidir. Çünkü bir cam arkasını daima gösterir. Bu cam her zaman sağlam ve temiz olmalıdır. Böylelikle etrafımızdaki insanlarla ilişkilerimiz daha düzgün olur. (Ö:155)

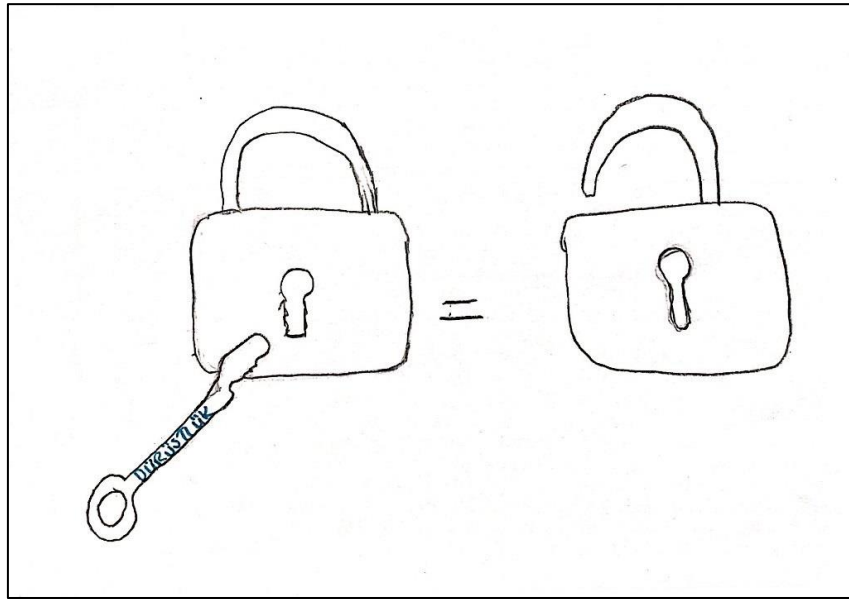
Dürüstlük ayna gibidir. Çünkü dürüst insanlar ayna gibidir. İçi dışı birdir onların. (Ö:172)

Dürüstlük ayna gibidir. Çünkü aynaya baktığımızda ne kadar dürüst ya da ne kadar samimi olduğumuzu anlıyoruz. Çünkü bize neyse onu gösterir aynalar. (Ö:174)

Şekil 92. Ö:174 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük bir anahtar ve kilit gibidir. Çünkü nasıl anahtarlar kilitleri açıyorsa dürüstlükte güzel günlerin kapışımı açar. (Ö:223)

Şekil 93. Ö:223 numaralı öğrenci görüşü

Dürüstlük değeriyle ilişkin metaforlarla yapılan son form incelemesinde metaforların gerekçelerine baktığımızda öğrencilerin genellikle dürüstlüğü şeffaf olan maddelere benzettiği görülmektedir. Yani dürüst olmanın herkesin sahip olması gereken bir erdem

olduğunu ve ufacık bir hatadan bile kirlenebilen bir değer olduğunu belirtmektedirler. Öte yandan herkesin içinde yüzde yüz dürüstlük bulunmayacağını insanların içlerinde hep sakladıkları karanlık taraflarının olduğunu ama bunun normal olduğunu belirten öğrenciler de bulunmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde bulgulardan elde edilen sonuçlar tartışılmıştır. Ulaşılan sonuçlara yönelik öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

5.1.1. Adalet Değerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Adalet değerine ilişkin kız katılımcıların oluşturdukları metaforlar ve açıklamalarına bakıldığında ilk uygulamada “*Adalet terazi gibidir. Çünkü kesin ve net sonuç çıkartır.*” (Ö:29) örneği gibi sonuçları kesin olan bir olgu olduğunu değişmez kalıplara sahip olduğunu belirtmişlerdir. Yine benzer şekilde “*Adalet gökkuşağı gibidir. Çünkü rengarenk ve eşit renklerle dağılır gökyüzüne*” (Ö:200) örneğinde olduğu gibi adaletin eşitliği simgelediğini gökkuşağı metaforuyla anlatmıştır. Fakat eşitlikten ve kesinlikten bahsederken de “*Adalet çöplük gibidir. Çünkü çöp temiz, güzel cisimlerin yıpranıp kirlenip atılmasıdır. Adalet kavramı da eskimiş çürümüş bir çöpe benzer*” (Ö:52) gibi değersiz ve aslında kimsenin dikkat etmediği bir kavram olduğunu belirten öğrencilerin sayısı da oldukça fazladır. “*Adalet su gibidir. Çünkü nasıl bizler su olmadan yaşayamazsak adaletsizde hayatımızı düzene sokamayız*” (Ö:117) gibi benzer şekillerde metaforlar oluşturan öğrencilerde yaşam için adaletin su gibi hava gibi olduğundan bahsetmişlerdir. Sonuç olarak ilk uygulamada kız öğrenciler adalet kavramı hakkında çelişkili metaforlar oluşturmuşlardır.

Son uygulamada kız öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve açıklamalarına bakıldığında en çok metaforun “İhtiyaç Duyulan” kategorisinde oluştuğunu görülmektedir. Burada öğrencilerin “*Adalet oksijen gibidir. Çünkü nasıl oksijensiz ortamda yaşayamazsak,*

adaletsiz bir toplumda da yaşayamayız.” (Ö:50) örneğindeki gibi hayatın temelini adalete bağlamışlardır. Burada ilk uygulamayla ikinci uygulama arasında daha fazla öğrencinin adaleti hayatının temelinde olan bir değere benzettiği söylenilebilir. Öte yandan “Adalet kılıç gibidir. Çünkü kılıcın keskin tarafı adaletsizliği sapı ise adaleti temsil eder ve kılıcın keskin tarafı her an yer değiştirebilir. Önemli olan kılıcı kimin tuttuğudur. Çünkü kılıç değişmez ama tutan kişi değişir ve herkesin kullanma şekli farklıdır. (Herkesin adalet anlayışı farklıdır.)” (Ö:141) örneğinde görüldüğü gibi öğrenciler adaletin yine değişken bir durum olduğunun da üstünde durmuşlardır. Fakat ikinci uygulamada asıl ulaşılmak istenilen sonuç tarih dersinde “adalet” değerinin öğrencilere kazandırıp kazandırmadığı sorusudur ve kız öğrenciler tarih dersinde kazandıkları bu değere yönelik herhangi bir metafor oluşturmamışlardır.

Adalet değerine yönelik erkek katılımcıların oluşturdukları metaforlar ve açıklamalarına bakıldığında ilk uygulamada *“Adalet yemek gibidir. Çünkü herkesin ihtiyacı vardır.”(Ö:185) örneğinde görüldüğü gibi pek çok öğrenci adalet değerine olmazsa olmaz bir yaşam kaynağı benzetmesi yapmıştır. Aynı zamanda “Adalet elmas cevheri gibidir. Çünkü ne kadar çok çaba gerekirse o kadar değerli ve önemli olur. Adalet kavuşmak zor olsa da çabaladıktan sonra bir elmas parçası elde ederiz.”(Ö:61) şeklinde benzer devamlılığı anlatan metaforlar oluşturmuşlardır. Öte yandan “Adalet boş bir kutu gibidir. Çünkü oradadır ama bir işe yaramaz.”(Ö:142) gibi benzer olumsuz durumdan etkilenen öğrenciler de bulunmaktadır. Erkek öğrencilere yapılan ilk uygulamanın sonucu olarak öğrenciler genel anlamda adaleti süreklilik gösteren ve hayatın içinden çıkaramayacak bir parça olduğunu belirtmişlerdir.*

Son uygulamada erkek öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ve açıklamalarına bakıldığında *“Adalet arabaya koyulan benzin gibidir. Çünkü doğru benzin koyulduğu zaman hem arabadan verim alırsın hem de arabanın benzin deposu uzun ömürlü olur. Adaleti de doğru yaptığında verim alırsın.” (Ö:130) örneğindeki gibi adaletin hayatın içinden çıkarılamayacak parça olduğu düşüncelerinin değişmediği görülmektedir. Diğer yandan “Adalet uzay gibidir. Çünkü çok geniştir doğruların yanında yanlışları da olabilir. İçine aldığı şeyi enine boyuna değiştirir ve ne olacağı belli olmaz.” (Ö:145) şeklinde örneklerde görüldüğü gibi adaletin çelişkili bir olgu olduğu ve sonuçlarının her zaman değişebileceğini düşünen öğrencilerde bulunmaktadır. İkinci uygulamanın asıl ulaşılmak istenilen amacı olan*

tarikh dersinin “adalet” değerini öğrencilere kazandırıp kazandırmadığı sorusunda erkek katılımcıların belirli bir metafor oluşturdukları gözlenememiştir.

5.1.2. Dürüştlük Değerine İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

Dürüştlük değerine yönelik kız katılımcıların oluşturdukları metaforlar ve açıklamalarına bakıldığında ilk uygulamada en çok metaforun “Pür Pak Olan” ve “Korunması Gereken” kategorilerinde olduğunu görmekteyiz “*Dürüştlük bulutsuz masmavi gökyüzü gibidir. Çünkü dürüş insanlar tıpkı gökyüzü gibi saftır her şeyi bellidir.*” (Ö:24), “*Dürüştlük ip gibidir. Çünkü bir kere yalana dolanırsanız bir daha özöleyebilirsiniz. Ama eğer dürüş olursanız o ip hep yumak halinde kalır.*” (Ö:21) örneklelerinde göröldüğü gibi öğrenciler dürüştlüğü tertemiz, ve çok değerli bir olgu olarak anlatmışlardır.

Son uygulamada ise kız katılımcılar dürüştlük değerini sonuçlarından her zaman memnun olunabilecek bir olgu olarak anlatmışlardır. “*Dürüştlük sevgi gibidir. Çünkü dürüştlükte sevgi de bir amaç gütmmez. İki si de karşılık beklemeden yapılır. Karşılıklı olduğunda en güzel şeydir sevgi. Dürüştlükte sevgide insanı sonsuz mutlu eder.*” (Ö:69) örneğinde göröldüğü gibi dürüştlüğün karşılığının beklenmemesi gerektiğini her şekilde insanı memnun eden bir sonuca ulaşacağını anlatmıştır katılımcı. Öte yandan dürüştlük değerine ilişkin kız öğrencilerin ilk uygulamadan farklı olarak bir herhangi farklı bir metafor geliştirdikleri görölmemiştir.

Dürüştlük değerine yönelik erkek katılımcıların oluşturdukları metafor ve açıklamalarına bakıldığında ilk uygulamada dürüştlüğü saydam, şeffaf maddelere ve saflığa benzettikleri görölmektedir. Buna karşılık erkek öğrenciler dürüştlüğün sağlanması için belli koşulların olduğunu “*Dürüştlük evin zemini gibidir. Çünkü zemini ne kadar sağlam tutarsak hep öyle devam eder. Dürüşt olmazsak da insanlara karşı güvenimizi sarsarız.*” (Ö:93) örneğindeki gibi açıklamışlardır.

Son uygulamada erkek katılımcılar dürüştlük değerini en çok olmazsa olmaz ve içi dışı bir olan olgulara benzetmişlerdir. *Dürüştlük anahtar gibidir. Çünkü o anahtarın doğru kapıyı açabilmesi için doğru yolda gitmemiz gerek. Dürüştlükte öyledir. Doğru yoldan gidersek her kapıyı açabiliriz.* (Ö:224), *Dürüştlük ayna gibidir. Çünkü aynaya baktığımızda ne kadar dürüş ya da ne kadar samimi olduğumuzu anlıyoruz. Çünkü bize neyse onu gösterir aynalar.* (Ö:174) örneklelerinde göröldüğü gibi anahtar ve dürüştlük her kapıyı açabilecek

nesne veya olgudur, ayna ise insana kendisini olduğu gibi yansıtır. Fakat erkek öğrencilerin ilk uygulamada ve son uygulamada oluşturdıkları metaforlar ve açıklamaları incelendiğinde belirgin bir farklılık olduğu görölmemiştir.

Genel bir sonuç olarak kız ve erkek katılımcı farkı olmadan değerlendirme yapıldığında öğrencilerin “Adalet” ve “Dürüstlük” gibi soyut olan değerleri kavrayamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda 2017 yılında yürürlüğe giren tarih öğretim planında hazırlanan değerler eğitimi programının öğrencilere beklenen katkıyı sağlayamadığı kanaatine ulaşılmıştır. Yazıcı (2017), MEB 2017 tarih öğretilimi programı incelemesinde, değerlerin alan dersine özgü olarak belirlenmeyip tüm dersler için genelleştirilmiş olması tarih eğitiminde bu değerlerin kazandırılmasına engel olmaktadır. Değer-kazanım ilişkisinin olmaması, değerler eğitiminin sadece ders kitabı üzerinde kalan göstermelik bir değişiklik olacağına işaretler, programın amaçlarının pratiğe dökülmesi bakımından kazanımlarla ilişki kurulması önem taşımaktadır (Yazıcı, 2017, s. 381).

5.2. Öneriler

1. Öğrencilerin adalet ve dürüstlük değerlerini kazanmaları için gerek sosyal hayatlarında gerek okul hayatlarında kendilerine örnek alacakları öğretmenlerinin bilinçli bir tutumda olmaları gerekmektedir.
2. Değerler eğitiminin sadece okulda ders esnasında kazandırmak için değil sosyal hayatta da devam eden bir süreç olması yönünde çalışılmalıdır.
3. MEB tarafından hazırlanan öğretim programlarında değerler eğitime daha kapsamlı ve detaylı yer verilmesi gerekmektedir.
4. Eğitim fakültelerine de eğitim alan öğretmen adaylarının bu alanda hazır bulunuşluklarının sağlanması için üniversite ders programlarına değerler eğitimi derslerinin konulabilir.
5. Öğretim programındaki değerler kazanımlarla ve etkinliklerle ilişkilendirilip pratikte çalışılmalıdır.
6. Değer eğitimi öğretim programında ünite içerisinde değerlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsalamaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekteşme derecesinin değeriendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değerler eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akyol, S. (2015). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki barış eğitimi algılarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değerler eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aladağ, S. (2012). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisi. *TSA* (16), 123-146.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda değerler eğitimi. *Eğitime Bakış*, 6(18), 16-19.
- Balcı, N. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin etkinliği*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Başcı, Z. (2012). *Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Bloch, M. (2015). *Tarih savunusu veya tarihçilik mesleği*. (A. Berktaş, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Collingwood, R. G. (2013). *Tarih tasarımı*. (K. Dinçer, Çev.) Ankara: Doğu Batı.
- Çapa, M. (2017). Erken cumhuriyet döneminde tarih eğitimi (1923-1938). A. Şimşek (Ed.), *Türkiye’de tarih eğitimi içinde* (s.63-131). Ankara: Pegem.
- Çengelci, T., Hancı, B. Ve Karaduman, H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 33-56.
- Çileli, M. (1986). *Ahlak psikolojisi ve eğitimi*. Ankara: V.
- Demircioğlu, İ. H. (2016). Tarih neden öğretiliyor?. M. Safran (Ed.), *Tarih nasıl öğretilir? Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri içinde* (s. 67-71). İstanbul: Yeni İnsan.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Dilek, D. (2007). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünme gelişimi*. İstanbul: Nobel.
- Durmaz, T. (2018). Tarih ders kitaplarında sorumluluk değerinin yeri (9. sınıf ders kitabı incelemesi). A. Şimşek, S. Kaymakçı ve İ. Turan (Ed.), *V. uluslararası tarih eğitimi sempozyumu tam metin bildiriler içinde* (s. 844-853). İstanbul.
- Erel, E. (2018). *6. sınıf sosyal bilgiler dersi programında belirlenen değerlere, ahlaki ikilem formlarıyla öğrencilerin ulaşma düzeylerinin incelenmesi (Erzincan örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzincan.
- Gültekin, F. (2016). Tarih öğretiminde değerler. M. Safran (Ed.), *Tarih nasıl öğretilir? Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri içinde* (s. 152-167). İstanbul: Yeni İnsan.

- Güneş, C. ve Tezcan, R. (2017). Metafor nedir? Ne değildir? B. Kılcan (Ed.), *Metafor ve eğitimde metaforik çalışmalar için bir uygulama rehberi* içinde (s. 1-15). Ankara: Pegem.
- Güven, İ., Bıkmaz, F., Demirhan İşcan, C. ve Keleşoğlu, S. (2014). *Tarih öğretimi kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem.
- Işık, H. (2010). Öğretmen adaylarının dürüst olamayan davranışlarla ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8 (20), 81-97.
- Kılcan, B. (2013a). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Kılcan, B. (2013b). Sosyal bilgiler ders kitaplarında değer eğitimi. B. Akbaba (Ed.), *konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler* içinde (s. 311-325). Ankara: Pegem.
- Kılcan, B. (2017). Eğitim bilimlerinde metaforların veri toplama aracı olarak kullanılması, örnek bir uygulama. B. Kılcan (Ed.), *Metafor ve eğitimde metaforik çalışmalar için bir uygulama rehberi* içinde (s. 93-112). Ankara: Pegem.
- Kılcan, B. ve Akbaba, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kültürel mirasa duyarlılık değerine ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi. *ZfWt*, (3), 113-137.
- Kılınç, S. ve Torun, F. (2011). Adil dünya inancı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3 (1), 1-14.
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji sözlüğü. (O. Akınhay-D. Kömürcü, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat.
- MEB. (2017). *Ortaöğretim tarih dersi (9, 10 ve 11. Sınıflar) öğretim programı*.
- Oruç, Ş. (2017). II. meşrutiyet döneminde tarih öğretimi. A. Şimşek (Ed.), *Türkiye’de tarih eğitimi* içinde (s.36-61). Ankara: Pegem.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Safran, M. (1993). Tarih öğretiminin eğitimsel amaçları. *Belleten*, 57(220), 827-842.
- Safran, M. (2006). *Tarih eğitimi makale ve bildiriler*. Ankara: Gazi.

- Safran, M. (2016a). Tarih, tarih yazımı ve tarih öğretiminin niteliği üzerine. Tarih nerededir?. M. Safran (Ed.), Tarih nasıl öğretilir? *Tarih öğretmenleri için özel öğretim yöntemleri içinde* (s.19-36). İstanbul: Yeni İnsan.
- Safran, M. (2016b). Türkiye’de tarih öğretiminin gelişimi. M. Demirel (Ed.), *Tarih öğretim yöntemleri içinde* (s.9-24). Ankara: Pegem.
- Sağlam, E. (2014). *İlkokul 4. Sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte karşılaşılan güçlüklerin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Çanakkale.
- Selanik Ay, T. (2016). Okulda değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde* (s. 17-40). Ankara: Pegem.
- Şimşek, A. (2015). Tarihsel zaman, değişim ve süreklilik. A. Şimşek (Ed.), *Tarih için metodoloji içinde* (s.8-12). Ankara: Pegem.
- Tahiroğlu, M. (2016). Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi etkinlik örnekleri: ilkokul 4. sınıf. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi içinde* (s. 339-366). Ankara: Pegem.
- TDK. (2005). *Büyük Türkçe sözlük*. Ankara: 4. Akşam Sanat Okulu.
- Tokdemir, A. M. (2007) *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Trabzon.
- Tokdemir, A. M. (2017). Tarih eğitimi ve değerler. İ. H. Demircioğlu ve E. Demircioğlu (Ed.), *Türkiye’de tarih eğitimi araştırmaları el kitabı içinde* (s.325-339). Ankara: Pegem.
- Tozlu, N. (1997). *Eğitim felsefesi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Ulusoy, K. (2007). *Lise tarihprogramında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

- Ulusoy, K. (2016). Tarih öğretmenlerine göre Türkiye’de birlik beraberliğin güçlenmesi ve uzlaşî kültürünün geliştirilmesi sürecinde gerekli ortak değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14(32), 103-126.
- Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2016). Değerli bir kavram olarak “değer ve değerler eğitimi”. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* içinde (s. 2-16). Ankara: Pegem.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2014). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem.
- Yazar, T. (2016). Toplumsal yaşam ve değerler. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.), *Farklı yönleriyle değerler eğitimi* içinde (s. 95-114). Ankara: Pegem.
- Yazıcı, F. (2017). 2000’lerde tarih eğitimi. A. Şimşek (Ed.), *Türkiye’de tarih eğitimi* içinde (s. 369-392). Ankara: Pegem
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *TÜBAR*, 499-522.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2011). Lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), 117-124.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, T. (2017). Yeni ortaöğretim ders programları ve 9. sınıf tarih ders kitaplarında değerler eğitimi. *Turkish Studies*, 12(33), 557-572

EKLER

EK 1: Araştırmanın Uygulanması İçin Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Alınan Elektronik İmzalı İzin Belgesi

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.21345957
Konu : Araştırma İzni

12.12.2017

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) 29/11/2017 Tarihli ve E.46067 sayılı yazımız.

Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Tarih Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Tuğçe DURMAZ'ın "9. Sınıf Tarih Ders Programında Yer Alan Adalet ve Dürüstlük Değerlerine İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi" kapsamında uygulama talebi Müdürlüğünüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Görüşme formunun (3 sayfa) araştırmacı tarafından uygulanıp uygulanmadığı sayıya çoğaltılması ve çalışmanın biriminde bir örneğinin (ed ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Gövenli Elektronik İmza
Akl ile Ayrıldı
13.12.2017
Mehmet ÖZDEMİR

Açıklık İlgili İki
Tic: 10.12.2017 10:15:15

1440-9548-3391-650d-62a4

EK 2. Metaforlar Yoluyla Değerlere Yönelik Veri Toplama Formu

EK 2.1. Birinci Sayfa

Değerli Öğrenciler;

Sizlerle yürüteceğimiz bu çalışmada;

Tarih Dersi Öğretim Programında yer alan 10 tane değer her birine yönelik metaforlar (mecazlar) yoluyla veri toplamak amacıyla oluşturulmuş form yer almaktadır. Bu formların her biri, sizlerin Tarih Dersi öğretim programında yer alan değerler hakkındaki düşüncelerinizi belirlemek için hazırlanmıştır ve hiç bir suretle başka bir amaç için kullanılmayacaktır. Her bir formda yer alan değere ilişkin metafor (bir ilgi ve benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz) oluşturduktan sonra formun altındaki boş bırakılan kutuya o değere ilişkin resim ya da karikatür çizmeniz istenmektedir. Size verilen form üzerine adınızı yazmayınız. Sizlerle olan çalışmamız devam edeceğinden, formdaki bilgilerin kime ait olduğunu öğrenmek adına sınıfınızı ve şubenizi yazmanız yeterlidir.

Çalışmayla ilgili her türlü görüş ve sorularınız için aşağıda yer alan e-mail adresinden bana ulaşabilirsiniz. İlgi ve katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Tuğçe DURMAZ

tugcedurmaz93@gmail.com

EK 2.2. İkinci Sayfa

☐ Kız Cinsiyetiniz ☐ Erkek	Sınıfınız ve şubeniz.....
---	---------------------------

Canlı ya da cansız metafor oluşturabilirsiniz.

Adalet.....gibidir.

Çünkü;.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(Yazı alanı yetersizse kâğıdın arka yüzünden devam edebilirsiniz)

Aşağıya “Adalet” ile ilgili düşüncelerinizi ifade eden bir resim ya da karikatür çiziniz.

Katkılarınız için teşekkürler

EK 2.3. Üçüncü Sayfa

☐ Kız Cinsiyetiniz ☐ Erkek	Sınıfınız ve şubeniz.....
---	----------------------------------

Canlı ya da cansız metafor oluşturabilirsiniz.

Dürüstlük.....gibidir.

Çünkü;.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(Yazı alanı yetersizse kâğıdın arka yüzünden devam edebilirsiniz)

Aşağıya “Dürüstlük” ile ilgili düşüncelerinizi ifade eden bir resim ya da karikatür çiziniz.

Katkılarınız için teşekkürler

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...